EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2024 06 19
SWD(2024) 615 final

SENSITIVE*
UNTIL ADOPTION

KOMISIJOS TARNYBŲ DARBINIS DOKUMENTAS

2024 m. šalies ataskaita. Lietuva

pridedamas prie

Rekomendacijos dėl TARYBOS REKOMENDACIJOS

dėl Lietuvos ekonominės, socialinės, užimtumo, struktūrinės ir biudžeto politikos

{COM(2024) 615 final} - {SWD(2024) 600 final}

* Distribution only on a 'Need to know' basis - Do not read or carry openly in public places. Must be stored securely and encrypted in storage and transmission. Destroy copies by shredding or secure deletion. Full handling instructions https://europa.eu/!db43PX

European Commission

Lithuania

2024 Country Report

#EURO at 25

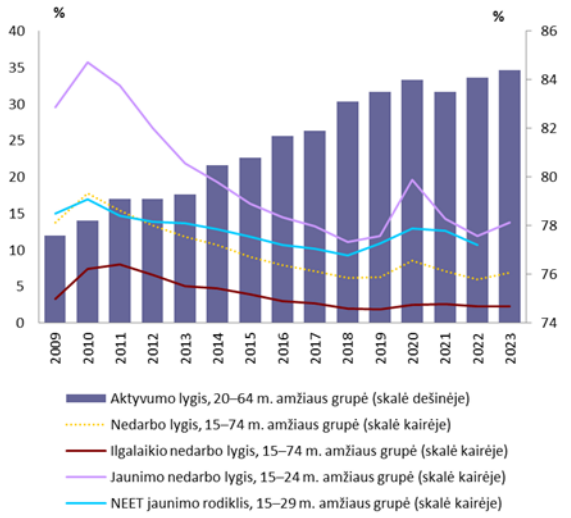

Ekonomika vis dar atsigauna lėtai, tačiau darbo rinkos atsparumas ir mažesnė infliacija galėtų paskatinti laipsnišką atsigavimą

2023 m. dėl menkų vartojimo išlaidų, silpno eksporto ir griežtų finansavimo sąlygų ekonomikos atsigavimas sustojo ([1]). Po neigiamo pirmojo ketvirčio rezultato realusis BVP tvirtai atsigavo, tačiau antroje metų pusėje augimas sustojo, todėl bendras 2023 m. rezultatas yra 0,3 proc. susitraukimas. Prekių eksportą, visų pirma chemijos, plastikų, medienos ir baldų sektoriuose, ir toliau veikė vangi pasaulinė paklausa, o paslaugų eksportas atsigavo. 2024 m. pradžioje vartotojų pasitikėjimas pradėjo didėti, tačiau su Rusijos agresijos karu prieš Ukrainą susijęs netikrumas vis dar gali daryti neigiamą poveikį vartojimo išlaidoms. Tikimasi, kad BVP augimas, kurį daugiausia lemia vartojimo išlaidos ir nuolatinės investicijos, sieks 2 proc. 2024 m. ir 2,9 proc. 2025 m.

Po 2022 m. infliacijos šuolio 2023 m. kainų augimas gerokai sulėtėjo ir turėtų išlikti tik šiek kiek mažesnis už 2 proc. tikslą. 2022 m. pasiekusi rekordiškai aukštą 18,9 proc. lygį infliacija pagal SVKI (suderintą vartotojų kainų indeksą) 2023 m. sumažėjo iki 8,7 proc., nes 2023 m. antroje pusėje energijos kainų augimas tapo neigiamas, o maisto ir gamybos produktų kainos toliau mažėjo. Prognozuojama, kad 2024–2025 m. infliacija pagal SVKI labai sumažės ir sudarys 1,9 proc. 2024 m. ir 1,8 proc. 2025 m. 2023 m. buvęs dviženklis darbo užmokesčio augimas turėtų sulėtėti, tačiau dėl įtemptų darbo rinkos sąlygų ir minimaliojo ir viešojo sektoriaus darbo užmokesčio padidinimo turėtų išlikti spartus.

1.1 diagrama. **Pasirinkti darbo rinkos rodikliai**

Šaltinis – Eurostato darbo jėgos tyrimas.

Nepaisant 2023 m. kilusių ekonominių iššūkių, Lietuvos darbo rinka išliko palyginti atspari. 2023 m. užimtumo lygis, palyginti su 75,3 proc.ES vidurkiu, išliko aukštas (78,5 proc.) Prie užimtumo padidėjimo prisidėjo daugiau nei 52 000 darbingo amžiaus migrantų, bėgančių nuo karo Ukrainoje, antplūdis nuo 2022 m. vasario mėn.: daugiau nei pusė iš jų įsidarbino iki 2023 m. III ketv. (žr. 14 priedą). Numatoma, kad dėl demografinių tendencijų ir tik ribotų tikėtinų naujų imigrantų srautų 2024 m. bendras užimtumo augimas sulėtės, o 2025 m. taps neigiamas. 2023 m. nedarbo lygis padidėjo iki 6,9 proc. (6,0 proc. 2022 m.) ir numatoma, kad 2024 m. jis šiek tiek padidės iki 7,0 proc., o 2025 m. vėl sieks 6,9 proc.

Darbo jėgos pasiūla vis dar neatitinka augančios paklausos, o įgūdžių pasiūlos ir

([1]) Galutinis duomenų, naudojamų 27 šalių ataskaitoms parengti, įtraukimo terminas buvo 2024 m. gegužės 15 d.

paklausos neatitiktis ([2]) toliau kliudo konkurencingumui ir potencialiam ekonomikos augimui. Įtampa darbo rinkoje ([3]) buvo beveik didžiausia per 15 metų ([4]) ir vis dar auga. Laisvų darbo vietų lygis nuolat kilo (nuo 1,45 proc. 2019 m. iki 2 proc. 2023 m. IV ketv.), tačiau beveik visuose sektoriuose tebėra žemesnis už ES vidurkį. Tai rodo įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitiktį ir kvalifikuotų darbuotojų trūkumą – šie reiškiniai, remiantis 2023 m. EIB atliktu investicijų tyrimu, kelia didelį susirūpinimą Lietuvos įmonėms ir yra ypač aktualūs statybų sektoriuje (žr. 12 priedą).

Didėjantys išlaidų viešosioms paslaugoms poreikiai veikia viešuosius finansus

Lietuvos valdžios sektoriaus skola išliko palyginti maža, tačiau deficitas didėja, nors 3 proc. ribos dar nesiekia. Skolos santykis su BVP turėtų šiek tiek padidėti: nuo 38,2 proc. BVP 2023 m. iki 38,9 proc. 2024 m. ir iki 41,6 proc. 2025 m. (žr. 20 priedą). Padidėjimą daugiausia lemia didėjantis deficitas: jis padidėjo nuo 0,6 proc. BVP 2022 m. iki 0,8 proc. 2023 m. ir turėtų toliau augti iki 1,8 proc. 2024 m. ir 2,2 proc. 2025 m. Deficitą laipsniškai didina daugiausiai pensijų, socialinių išmokų ir viešojo sektoriaus darbo užmokesčio didinimas, kuris nėra atsveriamas didinant mokesčius.

Išlaidų poreikiai ir toliau bus našta viešiesiems finansams vidutiniu laikotarpiu. Valdžios sektoriaus išlaidos toliau didėjo nuo 36,3 proc. BVP 2022 m. iki 38,2 proc. 2023 m. ir turėtų toliau augti iki 40,3 proc. 2024 m. ir 40,7 proc. 2025 m. Po didelio masto Rusijos invazijos į Ukrainą buvo padidintos gynybos išlaidos ir Lietuvos Vyriausybė diskutuoja dėl planų jas dar didinti (nuo 2,8 proc. BVP 2024 m. iki 3,1 proc. 2025 m., o vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu jos turėtų ir toliau viršyti 3,0 proc.). Didelė infliacija 2022–2023 m. paskatino Lietuvą priimti nuolatinių išlaidų priemonių rinkinį, kuriuo siekiama padėti apsaugoti namų ūkių disponuojamąsias pajamas (buvo padidintos pensijos, socialinės išmokos ir darbo užmokestis viešajame sektoriuje). Nors šios priemonės labai reikalingos, jos ir toliau darys poveikį viešiesiems finansams ateinančiais metais, nes dauguma šių išlaidų kategorijų yra kasmet indeksuojamos. Be to, gerokai padidinta 2024 m. minimalaus vartojimo krepšelio vertė. Kadangi socialinės išmokos daugiausia indeksuojamos pagal šį krepšelį, numatoma, kad socialinės išlaidos 2025 m. dar padidės 450 mln. EUR. Be to, 2022 m. buvo pertvarkytas pensijų indeksavimo mechanizmas. Dėl to padidės pensijų adekvatumas, tačiau išaugs ir viešosios išlaidos.

Kad vidutiniu laikotarpiu išlaidų spaudimą būtų galima suderinti su patikimais viešaisiais finansais, reikia rasti naujų pajamų šaltinių. 2023 m. gegužės mėn. Seimas patvirtino laikinąjį solidarumo įnašą – 60 proc. nenumatyto pelno mokesčio tarifą, taikomą bankų grynosioms palūkanų pajamoms, kurios 50 arba daugiau procentų viršija jų grynųjų palūkanų pajamų ketverių metų vidurkį. 2023 m. bankų grynasis veiklos pelnas buvo daugiau kaip dvigubai didesnis nei 2022 m. ir taikant atitinkamą mokesčių prievolę surinkta 250 mln. EUR ([5]). Nors didesnės gynybos išlaidos 2023 ir 2024 m. iš dalies padengiamos pajamomis iš šio laikinojo nenumatyto pelno mokesčio, taikomo bankų pelnui, jei nepavyks rasti naujų finansavimo šaltinių gynybos išlaidoms padengti, taip pat kitiems vidutinio laikotarpio išlaidų poreikiams patenkinti, numatoma, kad laikotarpiu po 2024 m. Lietuvos biudžeto deficitas toliau didės.

2017–2021 m. stebėta teigiama skurdo ir pajamų nelygybės mažėjimo tendencija 2022 m. pasikeitė. 2022 m. pajamų nelygybė

([2]) Įgūdžių paklausos ir pasiūlos neatitiktis – darbdavių ieškomų ir asmenų turimų įgūdžių neatitiktis.

([3]) Įtampos darbo rinkoje lygis nustatomas kaip laisvų darbo vietų ir bedarbių skaičiaus santykis.

([4]) Lietuvos centrinis bankas (2023). Lietuvos ekonomikos apžvalga, 2023 m. rugsėjo mėn.

([5]) Lietuvos bankas, 2024 m. kovo 1 d., „Bankų indėlis į gynybą – daugiau nei ketvirtis milijardo eurų“.

Lietuvoje padidėjo ([6]) ir tebėra trečia pagal dydį ES: 20 proc. turtingiausių gyventojų pajamos daugiau kaip šešis kartus viršija 20 proc. labiausiai nepasiturinčių gyventojų pajamas (žr. 14 priedą). Socialinių rodiklių suvestinėje padėtis laikoma kritine (žr. 14 priedą). Skurdo rizikos lygis 2022 m. taip pat išaugo 0,9 proc. punkto iki 20,9 proc. ir tebėra gerokai didesnis už 16,5 proc. ES vidurkį. Lietuvos statistikos tarnybos duomenimis, visų gyventojų skurdo rizikos lygis (AROP) 2023 m. šiek tiek sumažėjo (0,3 proc. punkto). Visų pirma reikšmingai sumažėjo vyresnio amžiaus (vyresnių nei 65 metų) ir asmenų su negalia skurdo lygis (atitinkamai 3,4 proc. punkto ir 1,1 proc. punkto). Tačiau šių pažeidžiamų grupių padėtis tebėra sunki.

Lietuvai kyla tam tikrų iššūkių, susijusių su jos socialinės apsaugos sistema. Socialinių rodiklių suvestinės, kuria grindžiamas Europos socialinių teisių ramstis, duomenimis, skurdo ar socialinės atskirties, taip pat pajamų nelygybės rizika yra didelė. Didelei bedarbių ir vyresnio amžiaus asmenų, taip pat asmenų su negalia, skurdo rizikai sumažinti reikia daug pastangų. Tą riziką lemia mažos išlaidos socialinei apsaugai, todėl nedarbo ir socialinių išmokų ir pensijų aprėptis yra gana siaura, o adekvatumas gana mažas. Nors padėtis darbo rinkoje pagerėjo, gali prireikti šiek tiek laiko, kol pastarojo meto politikos intervencijų, skirtų neįgaliųjų užimtumo skirtumui mažinti, poveikį parodys duomenys. Lietuvai kyla iššūkių, susijusių su mažu vaikų iki 3 metų dalyvavimu oficialios vaikų priežiūros sistemoje. Nepaisant pastarojo meto pagerėjimo, skaitmeninių įgūdžių lygis yra žemesnis už ES vidurkį, o mažas suaugusiųjų aktyvumas dalyvaujant mokymosi visą gyvenimą programose trukdo šiuos įgūdžius ugdyti (žr. 14 priedą).

Išliekančius regioninius skirtumus dar labiau didina neigiami demografiniai pokyčiai. BVP vienam gyventojui Vilniaus apskrityje (Sostinės regione) gerokai viršija ES vidurkį, o kai kuriose kitose apskrityse 2021 m. jis tesiekė maždaug pusę ES vidurkio. Nuo 2013 m. Lietuvos gyventojų skaičiaus mažėjimo tempas yra vienas didžiausių ES, o toli nuo pagrindinių ekonominių centrų esančios savivaldybės nukenčia labiausiai. Mažesnėms ir atokesnėms savivaldybėms darosi vis sunkiau efektyviai teikti kokybiškas sveikatos priežiūros, švietimo, transporto, energijos bei vandens tiekimo ir kitas viešąsias paslaugas ir spartinti ekonominę plėtrą. Savivaldybės per mažai bendradarbiauja, kad sutelktų ekspertines žinias bei investicijas ir taip galėtų išplėsti ir padidinti viešųjų paslaugų teikimo veiksmingumą. Yra galimybių toliau konsoliduoti bei telkti išteklius, gerinti savivaldybių bendradarbiavimą ir tvirčiau koordinuoti veiksmus centriniu lygmeniu, taip pat dėti daugiau pastangų geresniam viešajam transportui užtikrinti (žr. 17 priedą).

Perėjimas prie didesnės pridėtinės vertės ekonomikos

Pastarojo meto našumo sumažėjimas, palyginti su ES vidurkiu, galėtų būti siejamas su tuo, kad Lietuvos ekonomika patiria didelį išorės sukrėtimų poveikį. Nuo 2021 m. Lietuvos santykinis darbo našumas šiek tiek sumažėjo. 2023 m. jis sudarė 70 proc. ES našumo vidurkio ([7]) (žr. 12 priedą). Šį trūkumą iš dalies galima paaiškinti Lietuvos priklausomybe nuo savo eksporto sektorių, iš kurių didžiausi yra mineralinių produktų ir transporto paslaugų. Jie abu yra lengvai paveikiami išorės sukrėtimų, kaip antai tiekimo grandinės sutrikimų ir energijos kainų šuolių (žr. 12 priedą). Mažos energijos ir kitų išteklių kainos ir tam tikru mastu mažos darbo sąnaudos istoriškai atliko svarbų vaidmenį užtikrinant Lietuvos ekonomikos konkurencingumą. Tačiau darbo užmokesčiui toliau artėjant prie ES vidurkio šiam kainų konkurencingumo modeliui gresia pavojus, o tiekimo grandinės sutrikimai ir energetikos srities sukrėtimai kelia papildomą riziką.

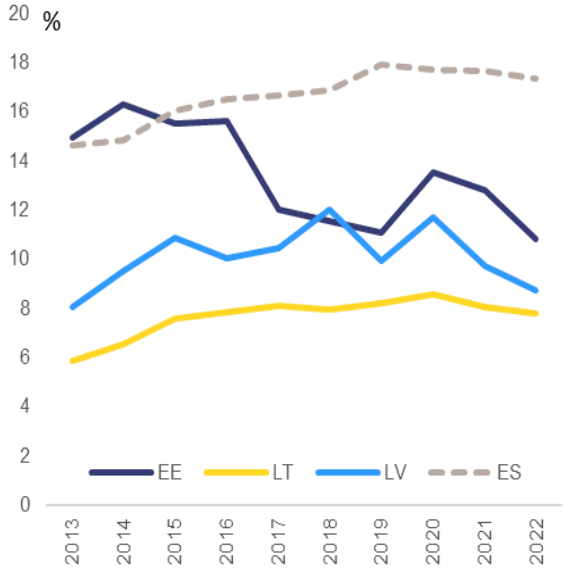
Lietuvos pramonės sistema ir toliau kenčia dėl mažo išteklių našumo. Jos

([6]) *t* metų skurdo ir nelygybės statistika apskaičiuojama remiantis tyrimų duomenimis, atspindinčiais namų ūkių disponuojamųjų pajamų statistiką su vienų metų vėlavimu (*t – 1*).

([7]) BVP per darbo valandą perkamosios galios standartais (PGS).

išteklių našumas vis dar gerokai mažesnis už ES vidurkį (1,5 perkamosios galios standarto vienam kilogramui (PGS/kg) 2022 m., palyginti su 2,5 PGS/kg ES). Tai lemia didelį medžiagų atliekų kiekį ir rodo įvairius gamybos trūkumus, dėl kurių gali padidėti priklausomybė nuo medžiagų importo.

1.2 diagrama. **Aukštųjų technologijų eksporto dalis, palyginti su visu eksportu**

Šaltinis – Eurostatas.

Lietuvos ekonomikos struktūra ir vangios inovacijos galėtų pakenkti konkurencingumui. Šalies ekonomikoje dominuoja mažiau žinioms imli perdirbimo

1

Trumpai apie Lietuvos konkurencingumą

Lietuvos konkurencingumo padėtis yra palyginti stabili. Šalis yra glaudžiai integruota į bendrąją rinką: ypač geri prekybos sektoriaus integracijos į ES rezultatai, palyginti su kitomis valstybėmis narėmis ([11]). Tą patį galima pasakyti apie ES direktyvų perkėlimą į nacionalinę teisę: neperkeltų direktyvų dalis 2023 m. siekė vos 0,3 proc., tad šalis yra viena iš geriausių rezultatų pasiekusių valstybių narių. Lietuvoje taip pat sukurta palyginti palanki verslo aplinka: reguliavimą kaip vieną iš pagrindinių kliūčių investicijoms nurodančių įmonių procentinė dalis nedidelė (13 proc., palyginti su 22,2 proc. ES), o 2023 m. įmonių registracijos rodiklis aukštas (beveik 1,5 karto didesnis už ES vidurkį).

Tačiau konkurencingumo problemų išlieka:

- **nuolatinė įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitiktis ir mažas MTP intensyvumas** riboja šalies inovacijų potencialą ir našumo augimą;
- **nepakankamos galimybės naudotis įvairiomis finansavimo galimybėmis**, visų pirma MVĮ, trukdo jaunoms ir novatoriškoms įmonėms plėsti veiklą;
- **neefektyvus išteklių naudojimas, ypač pramonės lygmeniu, ir lėta pažanga pereinant prie žiedinės ekonomikos** skatina Lietuvos priklausomybę nuo nepastovių žaliavų rinkų ir kenkia šalies ekonominiam saugumui.

veikla ([8]). Reikšmingų struktūrinių pokyčių pereinant prie aukštųjų technologijų veiklos trūkumą taip pat rodo Lietuvos pridėtinės vertės sąstingis aukštųjų technologijų gamybos srityje, palyginti su visa pridėtine verte ([9]). Nepaisant startuolių ekosistemos augimo, Lietuvos inovacijos vis dar atsilieka – tai matyti iš nuolat mažo patentų skaičiaus ([10]). Siekiant sustiprinti šalies ekonomikos konkurencinę padėtį labai svarbu toliau pereiti prie žinioms imlesnės ekonomikos ir didinti jos eksporto produktų sudėtingumą.

([8]) Informacijos apie šalies MVĮ suvestinė, 2022 m. (https://ec.europa.eu/docsroom/documents/54973).

([9]) Europos Komisija, MTI rodikliai. Bendras metinis pridėtinės vertės augimas aukštųjų technologijų gamybos srityje 2010–2022 m., kaip bendros pridėtinės vertės dalis, buvo –0,6 proc.

([10]) 2022 m. Lietuvoje milijonui gyventojų teko 28 paraiškos, palyginti su ES vidurkiu (151 paraiška).

([11]) Vidutinio ES vidaus importo ir vidutinio ES vidaus eksporto suma, išreikšta BVP procentine dalimi, 2023 m. Lietuvoje sudarė 51,7 proc., palyginti su 42,9 proc. ES vidurkiu. Šaltinis – Eurostatas.

2

JT darnaus vystymosi tikslai (DVT)

Lietuva daro pažangą įgyvendindama du DVT, susijusius su konkurencingumu ir našumu (4 ir 9 DVT). Tačiau įgyvendindama vieną DVT (8 DVT) Lietuva tolsta nuo DVT tikslo ir kuo toliau, tuo labiau atsilieka nuo ES vidurkio. Siekdama 8-ojo DVT (deramas darbas ir ekonomikos augimas) nuo 2018 iki 2023 m. Lietuva pagerino savo užimtumo lygį ir viršijo ES vidurkį, tačiau jai kyla iššūkių dėl didėjančios NEET (nesimokančio, nedirbančio ir mokymuose nedalyvaujančio jaunimo) dalies ir šiek tiek padidėjusio ilgalaikio nedarbo. Be to, nuo 2017 iki 2022 m. šalies žaliavų naudojimo rodiklis (tonomis vienam gyventojui) padidėjo ir gerokai viršija ES vidurkį. Įgyvendinant 9-ąjį DVT (pramonė, inovacijos ir infrastruktūra), Lietuvoje nuo 2018 m. iki 2023 m. labai padidėjo Europos patentų tarnybai pateiktų patentų paraiškų skaičius vienam gyventojui, tačiau jis vis dar sudaro tik trečdalį ES vidurkio. MTP darbuotojų procentinė dalis, palyginti su visa darbo jėga, nuo 2017 m. iki 2022 m. taip pat gerokai padidėjo, tačiau vis dar sudaro maždaug du trečdalius ES vidurkio. Kalbant apie neigiamus aspektus, autobusų ir traukinių dalis, palyginti su visu keleiviniu transportu, nuo 2016 m. iki 2021 m. sumažėjo perpus ir sudaro mažiau nei pusę ES vidurkio.

12 iš 17 DVT rodiklių vis dar nesiekia ES vidurkio. Be pirmiau nurodytų 8-ojo ir 9-ojo DVT, šie rodikliai susiję su aplinkos stabilumu (2, 6, 7, 11, 12, 13 DVT), teisingumu (1, 3, 7 ir 5 DVT) ir makroekonominiu stabilumu (16 ir 17 DVT).

PAGRINDINIŲ REFORMŲ IR INVESTICIJŲ ĮGYVENDINIMAS NAUDOJANTIS ES PRIEMONĖMIS

Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės (EGADP) teikiamas finansavimas ir sanglaudos politikos finansavimas abipusiškai sustiprina Lietuvos pastangas didinti konkurencingumą ir skatinti tvarų augimą. Be 3 priede aprašyto 3,8 mlrd. EUR EGADP finansavimo, 2021–2027 m. laikotarpiu Lietuvai skiriama 6,3 mlrd. EUR sanglaudos politikos lėšų. Bendra šių abiejų priemonių parama sudaro maždaug 14,06 proc. šalies metinio (2023 m.) BVP, palyginti su 5,38 proc. BVP ES vidurkiu (žr. 4 priedą).

Pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo (EGAD) planą Lietuva ėmėsi svarbių politikos priemonių, kuriomis tikimasi padidinti šalies konkurencingumą. Visų pirma EGAD plane numatomos esminės reformos žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos, bendrojo ir profesinio rengimo ir mokymo, mokymosi visą gyvenimą ir inovacijų bei mokslo srityse. Be to, Lietuva daug investuoja į šias sritis, taip pat į pastatų energetinę renovaciją, atsinaujinančiųjų išteklių energiją ir įmonių skaitmenizaciją.

Lietuvos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planas vykdomas, tačiau siekiant jį laiku užbaigti reikia dėti daugiau pastangų. Lietuva pateikė 2 mokėjimo prašymus, atitinkančius 37 plano tarpines ir siektinas reikšmes, ir pagal juos gegužės 16 d. iš viso buvo išmokėta 1,34 mlrd. EUR (žr. 3 priedą). Tai, kad pradedama vėluoti įgyvendinti EGAD plano priemones, įskaitant visų pirma mokesčių reformą, gali kelti pavojų, kad planas nebus įgyvendintas laiku ir veiksmingai.

Sanglaudos politikos finansavimas padeda įveikti Lietuvos ekonomikos augimo ir konkurencingumo iššūkius ir mažinti šalies teritorinius ir socialinius skirtumus. 2014–2020 m. sanglaudos programavimo laikotarpiu parama buvo sutelkta į energijos vartojimo efektyvumo, aplinkos apsaugos, transporto infrastruktūros, sveikatos priežiūros, socialinės įtraukties, MVĮ konkurencingumo, inovacijų ir švietimo sritis. 2021–2027 m. programavimo laikotarpiu paramos tikslas yra toliau gerinti padėtį renovacijų, pirminės sveikatos priežiūros, ilgalaikės priežiūros paslaugų ir prie individualių poreikių pritaikytų paslaugų pažeidžiamoms grupėms srityse, didinti privačiojo ir viešojo sektorių skaitmenizaciją, MVĮ našumą, taip pat stiprinti profesinį rengimą ir mokymą, mokymąsi visą gyvenimą ir aukštąjį mokslą, kartu stiprinant mokslinius pajėgumus siekiant padidinti inovacijas. Daugiausia dėmesio skiriama integruotam ir vietos lygmens teritoriniam vystymuisi, atsižvelgiant į vietos poreikius ir iššūkius pagal principą „iš apačios į viršų“.

Investicijų į dvejopą žaliąją ir skaitmeninę pertvarką skatinimas

Lietuva tobulina elektros energijos pardavimo sistemą ir kuria tinkamas išankstines žaliosios transformacijos ir energetinės nepriklausomybės sąlygas. Pagal EGAD planą Lietuva priėmė naują teisės aktų sistemą, kurios tikslas – tobulinti institucinius ir teisinius mechanizmus, kad būtų skatinama elektros energijos iš atsinaujinančiųjų išteklių gamyba, perdavimas ir vartojimas. Kadangi pagal šią priemonę sukurta nauja elektros energijos pardavimo sistema ir visiems sektoriams nustatyti ilgalaikiai atsinaujinančiųjų išteklių energijos tikslai, ji padės gerinti Lietuvos energijos rinką.

Techninės paramos priemonė ([12]) padėjo Lietuvos valdžios institucijoms paspartinti atsinaujinančiųjų išteklių energijos naudojimą: buvo patobulinta leidimų išdavimo administracinė sistema ir taip sudarytos geresnės sąlygos energijos gamintojams įgyti ir didinti elektros energijos gamybos pajėgumą. Taip bus prisidėta prie atsinaujinančiųjų energijos išteklių plėtros Lietuvoje.

Lietuva imasi veiksmų siekdama sumažinti savo transporto sektoriaus priklausomybę nuo iškastinio kuro – atnaujina savo geležinkelių riedmenis. Pagal EGAD planą Lietuva priėmė naują teisės aktų sistemą, kuria siekiama nustatyti energijos vartojimo efektyvumo ir aplinkos apsaugos reikalavimus, taikomus įsigyjant kelių transporto priemones. Tai padės palaipsniui mažinti kelių transporto sektoriaus priklausomybę nuo iškastinio kuro. Be to, užtikrinti, kad Lietuvos transporto sektorius taptų žalesnis, padės sukurtas ir pradėjęs veikti Darnaus judumo fondas ir priimtas veiksmų planas, kurio tikslas – sukurti geresnį elektrinių transporto priemonių įkrovimo prieigų tinklą ir atsinaujinančiųjų išteklių degalų kiekio registravimo IT sistemą.

Lietuva ėmėsi priemonių viešojo sektoriaus skaitmenizacijos lygiui pakelti. Ji iš dalies pakeitė taisykles ir procedūras, kad paskatintų nacionalinio duomenų ežero plėtrą. Dėl to padidės duomenų valdymo veiksmingumas, nes bus sumažinta viešojo sektoriaus duomenų decentralizacija ir fragmentacija. Be to, Lietuva ėmėsi svarbių veiksmų siekdama diegti didelio pralaidumo tinklus tarptautiniuose sausumos transporto koridoriuose („Via Baltica“ ir „Rail Baltica“). Šalyje šiuo metu užtikrinama didesnė nei 95 proc. 5G ryšio aprėptis miestų teritorijose, tarptautiniuose oro uostuose ir jūrų uostuose. Tolesnė pažanga taip pat padaryta siekiant užbaigti itin spartaus ryšio infrastruktūros projektą. Jis padės visoje šalyje užtikrinti aukštesnį skaitmeninio junglumo lygį.

Investicijos į žmones siekiant ekonomikos augimo ir atsparumo

Siekdama sumažinti socioekonominius ir teritorinius skirtumus, Lietuva reformuoja savo mokyklų sistemą. Siekdama užtikrinti, kad priešmokyklinio ugdymo įstaigas lankytų kuo daugiau vaikų iš socialiai pažeidžiamų šeimų, šalis įgyvendina vaiko garantijų projektą. Be to, įgyvendindama peržiūrėtas mokyklų tinklo taisykles ir Tūkstantmečio mokyklų programą, numatytą EGAD plane, Lietuva siekia spręsti nevienodų galimybių gauti išsilavinimą problemą ir pagerinti mokyklinio ugdymo kokybę. Tuo tikslu, be kita ko, uždaromos labai mažos mokyklos ir panaikinamos labai mažos klasės, taip pat savivaldybėse kuriami mokyklų tinklai. Šios reformos yra plataus užmojo, tačiau platų užmojų mastą reikėtų išlaikyti įgyvendinimo etape. Reformas reikėtų papildyti būtinomis priemonėmis, taip pat siekti bendro sutarimo dėl jų, kad netyčia nepadidėtų teritoriniai skirtumai.

Lietuva deda pastangas siekdama pagerinti savo profesinio rengimo ir mokymo sistemą ir suteikė papildomų mokymosi visą gyvenimą galimybių. Kad pagerintų atitiktį darbo rinkos poreikiams ir profesinio rengimo ir mokymo kokybę, Lietuva sukūrė Nacionalinę profesinio mokymo pažangos platformą. Jos tikslas – atstovauti verslo, pramonės, švietimo bendruomenės ir valdžios institucijų interesams. Nuo 2024 m. priėmimas į profesinio rengimo programas bus grindžiamas regioninių ir nacionalinių poreikių prognozėmis, kad profesinis rengimas ir mokymas atitiktų darbo rinkos poreikius. Lietuva taip pat imasi veiksmų siekdama padidinti pameistrių skaičių, visų pirma mažosiose ir vidutinėse įmonėse. Siekdama padidinti mokymosi visą gyvenimą programose dalyvaujančių suaugusiųjų skaičių ir sudaryti jiems palankesnes sąlygas persikvalifikuoti ir kelti kvalifikaciją, Lietuva sukūrė vieno langelio principu veikiančią mokymosi visą gyvenimą

([12]) Atsinaujinančiųjų išteklių energetikos leidimų išdavimo administracinių procedūrų supaprastinimas, TSI23LT01.

3

Bendri veiksmai siekiant padidinti ES lėšų poveikį

Siekiant paskatinti ekonomikos augimą ir kuo labiau padidinti ES finansavimo poveikį, į Lietuvos EGAD planą įtrauktos reformos, kuriomis remiamos investicijos pagal kitas ES priemones, taip užtikrinant svarbią įvairių fondų sinergiją ir papildomumą. Pavyzdžiui, Lietuvos EGAD plane numatytos reformos mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje, kuriomis siekiama remti inovacinę veiklą, sutelkti išteklius į didelį augimo potencialą turinčias sritis ir skatinti aktyvų dalyvavimą MTI veikloje. Lietuva įsteigė bendrą Inovacijų agentūrą, į kurią pagal vieno langelio principą įmonės gali kreiptis dėl ESI fondų finansuojamos paramos inovaciniam pajėgumui stiprinti, pažangiųjų technologijų diegimui skatinti ir MVĮ konkurencingumui didinti. Persvarstytais teisės aktais užtikrinamas didesnis inovacijų rėmimo sistemos nuoseklumas ir mažinamos esamų paramos priemonių spragos bei dubliavimasis. Įgyvendindama naują pažangiosios specializacijos strategiją Lietuva gali sutelkti išteklius į didžiausią augimo potencialą turinčias sritis. Be to, mokslo politikos agentūra pertvarkyta į Lietuvos mokslo tarybą, kurios vienas iš pagrindinių tikslų – skatinti aktyvesnį Lietuvos pareiškėjų dalyvavimą tarptautinėse MTI programose. Pagal EGADP vykdomomis reformomis tikimasi padidinti sanglaudos politikos finansavimo veiksmingumą.

platformą, pagrįstą individualiomis mokymosi paskyromis.

Lietuva įgyvendina visapusiškas reformas, kuriomis siekiama spręsti sveikatos sistemos neveiksmingumo problemas ir pagerinti galimybes naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis. Pagerinti galimybes naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis itin svarbu, nes Lietuvos gyventojų tikėtina gyvenimo trukmė yra vidutiniškai 5 metais trumpesnė nei kitose ES šalyse. Todėl, pasinaudodama EGAD planu, Lietuva įgyvendina reformas, kuriomis siekiama pagerinti galimybes naudotis veiksminga sveikatos priežiūros sistema. Pertvarkius greitosios medicinos pagalbos paslaugų sistemą, greičiau reaguojama į ekstremaliąsias situacijas. Be to, įgyvendinamos kelios priemonės sveikatos sistemos skaitmenizacijai remti, šalinant administracines kliūtis, kurios trukdė veiksmingai teikti sveikatos priežiūros paslaugas. Siekiant geriau integruoti socialines ir sveikatos priežiūros paslaugas ir labiau padėti pacientams, šiuo metu taip pat laipsniškai įgyvendinamas ilgalaikės priežiūros modelis. Šiuo metu vykdomas reformas reikės papildyti tikslinėmis investicijomis, pavyzdžiui, į penkis infekcinių ligų klasterio kompetencijos centrus ir į septynių regioninių ligoninių skubiosios medicinos pagalbos skyrius. Tai pagerins šalies gebėjimą reaguoti į ekstremaliąją situaciją ir teikti kokybiškesnes sveikatos priežiūros paslaugas.

Lietuva įgyvendino priemones, kuriomis siekiama teikti kokybiškesnes ir tikslingesnes socialines ir užimtumo paslaugas. Šalis reformavo socialinių darbuotojų mokymo sistemą. Remiantis naujais teisės aktais, reguliariai konkurso būdu atrenkamų organizacijų konsorciumas rengs mokymus, teiks metodinę pagalbą ir bendruomenės telkimo paslaugas. Taip siekiama pasiūlyti daugiau geresnės kokybės ir įvairesnių socialinių darbuotojų mokymų ir kartu pagerinti socialinių paslaugų kokybę. Lietuva taip pat įgyvendino reformą, kuria siekiama padidinti užimtumo, socialinių ir kitų paslaugų integraciją. Valstybinės užimtumo tarnybos duomenimis, maždaug 20–24 proc. registruotų bedarbių negali integruotis į darbo rinką dėl tokių kliūčių kaip šeimos nario, turinčio psichologinių problemų ar priklausomybių, priežiūra, negalėjimas naudotis transporto paslaugomis arba mažas finansinis raštingumas ir įsiskolinimas. Siekiant padėti su šiomis sudėtingomis problemomis susiduriantiems asmenims, valstybinė užimtumo tarnyba buvo įgaliota suteikti jiems specialų darbo rinkai besirengiančių asmenų statusą, suteikiantį jiems teisę gauti prie individualių poreikių pritaikytas paslaugas ir konsultacijas ir dalyvauti savivaldybių užimtumo didinimo programose.

KITI BŪSIMI PRIORITETAI

Lietuvai kyla papildomų iššūkių, susijusių su poreikiu gerinti viešųjų finansų ir viešųjų paslaugų kokybę, spręsti socialinės įtraukties ir socialinės apsaugos problemas, stiprinti pirminę ir profilaktinę sveikatos priežiūrą, didinti išteklių našumą kartu mažinant ekonomikos priklausomybę nuo iškastinio kuro ir didinant jos tvarumą, panaikinti įgūdžių spragas ir sudaryti palankesnes sąlygas įmonėms investuoti į MTI. Spręsdama šias problemas Lietuva galės padidinti ilgalaikį konkurencingumą ir užtikrinti savo ekonomikos atsparumą bei savo žmonių gerovę. Tai taip pat padės pasistūmėti toliau į priekį įgyvendinant DVT.

Nustatytas problemas svarbu spręsti tiek nacionaliniu, tiek regioniniu lygmenimis, kad būtų sumažinti regioniniai skirtumai ir visoje šalyje subalansuotai būtų padidintas administracinis ir investicinis pajėgumas.

Pakankamos ir tvarios valdžios sektoriaus išlaidos demografiniams iššūkiams spręsti

Valdžios sektoriaus išlaidos viešosioms paslaugoms ir socialinei apsaugai tebėra vienos iš mažiausių ES, o tai trukdo laiku ir vienodomis sąlygomis gauti sveikatos priežiūros, socialinės apsaugos ir aukštos kokybės viešojo administravimo paslaugas. Politikos sritys, kurioms, palyginti su kitomis valstybėmis narėmis, skiriamas mažiausias viešasis finansavimas, yra bendrosios viešosios paslaugos (pavyzdžiui, viešojo administravimo, įstatymų leidybos ar diplomatinės paslaugos), socialinė apsauga ir sveikatos priežiūra. Ypač prastai finansuojamos bendrosios viešosios paslaugos: 2022 m. skiriamos sumos sumažėjo dar 0,3 proc. punkto iki 2,8 proc. BVP ir yra mažesnės nei pusė ES vidurkio (6 proc. 2022 m.). Todėl valdžios sektoriui sunku į valstybės tarnybą pritraukti specialistų: 2023 m. didžiausias iš visų sektorių laisvų darbo vietų skaičius užregistruotas viešojo administravimo sektoriuje (4,4 proc.) ([13]). 2022 m. sveikatos priežiūros ir socialinės apsaugos išlaidos taip pat sumažėjo atitinkamai 0,7 proc. punkto ir 0,9 proc. punkto iki 5,2 proc. ir 13,5 proc. ir sudaro apie du trečdalius atitinkamų ES vidurkių. Nepakankami finansiniai ištekliai trukdo laiku ir tinkamai gauti sveikatos priežiūros paslaugas ir užtikrinti adekvačią socialinę apsaugą (žr. poskirsnius „Socialinės įtraukties ir apsaugos rėmimas“ ir „Pirminės ir prevencinės priežiūros stiprinimas“).

Numatoma, kad gyventojams senėjant spaudimas didinti viešųjų paslaugų finansavimą sustiprės. Jei Lietuva nesugebės rasti tvarių viešųjų pajamų šaltinių, prognozuojama, kad dėl visuomenės senėjimo didėjantys išlaidų poreikiai padidins fiskalinio tvarumo riziką ([14]) (žr. 21 priedą). Spaudimas viešosioms išlaidoms didėja, o demografiniai iššūkiai, kurie jau dabar turi akivaizdų neigiamą poveikį socialinių paslaugų kokybei atokiuose regionuose, šią tendenciją tik sustiprins. Numatoma, kad iki 2070 m. Lietuvos senėjimo indeksas bus vienas iš didžiausių ES, todėl viešosios pensijų išlaidos padidės 3,2 proc. punkto BVP (palyginti su 2022 m. lygiu) ([15]). Įgyvendinant dabartinę politiką valstybinių pensijų įmokų ir išlaidų balansas pablogės ir iki 2070 m. pasieks –2,1 proc. BVP ([16]). Kad būtų galima spręsti tokias problemas kaip mažas

([13]) Lietuvos valstybės duomenų agentūra.

([14]) Pagal dabartinę politikos sistemą vidutinio ir ilgojo laikotarpio fiskalinio tvarumo rizika vertinama kaip vidutinė (žr. 21 priedą).

([15]) Europos Komisija (2024), 2024 m. ataskaita dėl senėjimo.

([16]) Europos Komisija (2024), 2024 m. ataskaita dėl senėjimo.

pensijų ir socialinių išmokų adekvatumas ir ribotas sveikatos priežiūros ar kitų viešųjų paslaugų veiksmingumas ir prieinamumas, išlaidos turėtų padidėti dar labiau.

Šalies pajėgumą teikti prieinamas ir aukštos kokybės viešąsias paslaugas riboja mažos mokestinės pajamos. Lietuvos mokestinės pajamos, išreikštos procentine BVP dalimi, tebėra vienos mažiausių ES. Skirtumą nuo ES vidurkio daugiausia lemia mažos pajamos iš darbo jėgos ir kapitalo mokesčių (žr. 19 priedą): pastarųjų pajamų rodiklis, išreikštas BVP procentine dalimi, 2022 m. buvo ketvirtas mažiausias ES. Pajamos iš periodinių nekilnojamojo turto mokesčių taip pat išlieka labai mažos (žr. 19 priedą). Be to, mokesčių sistema suteikia galimybių naudotis mokesčių skirtumais, pvz., tarp samdomo darbo, savarankiško darbo ir kai kurių formų įsteigtų įmonių.

Siekiant spręsti fiskalines problemas, galima būtų dėti pastangas Lietuvos nepriklausomai fiskalinei institucijai sustiprinti. Lietuvos nepriklausomos fiskalinės institucijos, kurios funkcijas vykdo Valstybės kontrolė, įgaliojimai yra palyginti platūs. Nors nepriklausoma fiskalinė institucija turi teisinį pagrindą ir susitarimo memorandumą, jos galimybes laiku susipažinti su informacija būtų galima pagerinti. Dėl integruoto institucijos pobūdžio gali būti sunku išskirti jos konkretų vaidmenį.

Socialinės įtraukties ir apsaugos rėmimas

Mažėjantis socialinių išmokų adekvatumas ir siaura jų aprėptis didina skurdą ir pajamų nelygybę: pastaroji yra viena iš didžiausių visoje ES. Aukšti nelygybės ir skurdo rodikliai siejami su prastesniais švietimo ir sveikatos rezultatais, o tai veikia darbo našumą. 2017–2021 m. stebėtos tendencijos, didėjant pajamų nelygybės ir skurdo rodikliams, 2022 m. pasikeitė (žr. 14 priedą). Padidėjimą daugiausia lėmė mažėjantis socialinių išmokų (įskaitant pensijas) veiksmingumas. Socialinių pervedimų (įskaitant pensijas) poveikis ([17]) mažinant skurdo ir pajamų nelygybę 2022 m. sumažėjo atitinkamai 2,7 proc. punkto iki 19,8 proc. punkto ir 0,5 proc. punkto iki 15,3 proc. punkto. Poveikis nelygybės mažinimui tebėra gerokai mažesnis už ES vidurkį (15,3 proc. punkto, palyginti su 19,2 proc. punkto). Dėl rekordinio 2022 m. registruoto infliacijos lygio (18,9 proc.) labai sumažėjo reikšmingo neapmokestinamojo pajamų dydžio, minimaliojo darbo užmokesčio, pensijų ir socialinių išmokų padidinimo vertė ([18]), o dėl to 2023 m. greičiausiai dar labiau padidėjo atotrūkis tarp dideles ir mažas pajamas gaunančių asmenų (žr. 14 priedą).

Vyresnio amžiaus asmenų (vyresnių nei 65 metų) skurdas ypač didelis, o dėl mažo pensijų adekvatumo jis dar labiau didėja. 2022 m. šios grupės skurdo rizikos (AROP) lygis buvo vienas aukščiausių ES (39,5 proc. Lietuvoje, palyginti su 17,3 proc. ES) ir gerokai aukštesnis nei darbingo amžiaus gyventojų (15,8 proc.) (žr. 14 priedą). Nuo skurdo senatvėje ypač kenčia moterys (46,9 proc.), palyginti su vyrais (26,3 proc.), daugiausia dėl su šeima susijusių priežiūros pareigų per savo karjerą. Lietuvos statistikos tarnybos duomenimis, vyresnio amžiaus asmenų AROP 2023 m. sumažėjo 3,4 proc. punkto, tačiau tebėra labai aukštas. Bendra pajamų pakeitimo senatvės pensijomis norma ([19]), pagal kurią vertinamas pensijų dydis, išreikštas prieš išeinant į pensiją gauto darbo užmokesčio procentine dalimi, 2022 m. trečius iš eilės metus mažėjo (33 proc. Lietuvoje, palyginti su 58 proc. ES), o vidutinė pensija buvo gerokai mažesnė už skurdo ribą (žr. 14 priedą). Be indeksavimo taisyklių pakeitimų, Lietuva pastaraisiais metais nustatė keletą priemonių,

([17]) Poveikis matuojamas kaip skurdo rizikos lygio ir Gini koeficiento skirtumas (procentiniais punktais) prieš socialines išmokas (įskaitant pensijas) ir po jų.

([18]) Jungtinio tyrimų centro įverčiai, nustatyti remiantis EUROMOD modeliu I6.0+, infliacijos poveikio neapmokestinamojo pajamų dydžio, minimaliojo darbo užmokesčio, pensijų ir socialinių išmokų padidinimui 2022 ir 2023 m. modeliavimu.

([19]) Bendra pajamų pakeitimo norma yra 65–74 m. gyventojų individualių pensijų pajamų neatskaičius mokesčių mediana, palyginti su 50–59 m. gyventojų individualių darbo pajamų neatskaičius mokesčių mediana, neįtraukiant kitų socialinių išmokų.

kuriomis tikimasi sumažinti skurdą senatvėje trumpuoju ir vidutiniu laikotarpiu priartinant vidutinę senatvės pensiją prie skurdo ribos (žr. 14 priedą). Tačiau dar yra galimybių toliau gerinti pensijų adekvatumą ilguoju laikotarpiu.

Asmenys su negalia patiria didelę skurdo riziką, kurią lemia palyginti prastesnė jų padėtis darbo rinkoje ir mažas socialinių išmokų adekvatumas. 2022 m. asmenų su negalia AROP lygis siekė 37,7 proc. (ES – 20,5 proc.) ir buvo gerokai aukštesnis už asmenų be negalios AROP lygį (antras pagal dydį atotrūkis ES) (žr. 14 priedą). Vidutinė neįgalumo pensija sudaro apie 65 proc. vidutinės senatvės pensijos ir apie 55 proc. skurdo rizikos lygio ribinės vertės, prognozuojamos 2023 m. Socialinių rodiklių suvestinės duomenimis, neįgaliųjų užimtumo skirtumas (skirtumas tarp bendrosios populiacijos ir asmenų su negalia užimtumo lygių) yra vienas iš didžiausių ES, nors iš nacionalinių duomenų matoma geresnė padėtis.

Šios išvados atitinka antrojo etapo analizę, pagrįstą socialinės konvergencijos sistemos elementais. Analizė rodo, kad kyla iššūkių, susijusių su aukštais skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygiais ir pajamų nelygybe, tačiau, atsižvelgiant į teigiamus užregistruotus pokyčius, visų pirma užimtumo srityje, nerodo, kad apskritai Lietuvai kiltų didelių kliūčių socialinei konvergencijai ([20]).

Pirminės ir profilaktinės sveikatos priežiūros stiprinimas

Problemas, susijusias su galimybėmis naudotis pirminės ir profilaktinės sveikatos priežiūros paslaugomis, dar labiau paaštrina sveikatos priežiūros specialistų trūkumas ir netolygus jų pasiskirstymas. Lietuvoje dėl visuomenės senėjimo tendencijos didėja sveikatos priežiūros paslaugų poreikis, tačiau vidutinis sveikatos priežiūros darbuotojų amžius taip pat didėja (žr. 16 priedą). Itin svarbi problema tebėra slaugytojų stygius ir numatoma, kad artimiausiais metais jų truks dar labiau. Tokios problemos kaip gydytojų koncentracija didžiausiuose miestuose, nepatrauklios darbo sąlygos ir įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitiktis didina darbuotojų trūkumą, visų pirma kaimo vietovėse, ir trukdo gauti sveikatos priežiūros paslaugas. Lietuva imasi veiksmų, kad padidintų profesijos patrauklumą ir sustiprintų sveikatos sektoriaus darbo jėgą. Be kita ko, didinamas sveikatos priežiūros specialistų darbo užmokestis ir vykdomos tikslinės investicijos pagal sanglaudos politikos programas.

Išlaidos sveikatos priežiūrai Lietuvoje yra vienos mažiausių ES, dėl to didėja rizika, kad sveikatos priežiūros poreikiai bus nepatenkinti. Lietuvos sveikatos priežiūros finansavimas vienam gyventojui sudaro tik kiek daugiau nei pusę ES vidurkio (7,8 proc. BVP 2021 m., palyginti su 11 proc. BVP ES). Kadangi išlaidų lygis žemas, namų ūkiai daug išlaidų turi padengti savo lėšomis, paslaugų tenka laukti ilgai, o dėl prastų darbo sąlygų ir nekonkurencingų atlyginimų trūksta sveikatos priežiūros specialistų (žr. 16 priedą). Viešosios išlaidos prevencijai, palyginti su bendromis sveikatos priežiūros išlaidomis, taip pat nesiekia ES vidurkio. Tai patvirtina didelis išvengiamų hospitalizavimo atvejų skaičius ir aukštas sveikatos priežiūros ir prevencijos priemonėmis išvengiamo mirtingumo lygis. Papildomai investuojant į profilaktinę ir pirminę sveikatos priežiūrą galima pagerinti gyventojų sveikatą ir ugdyti našesnę darbo jėgą.

Lietuva pasiūlė struktūrines reformas, kuriomis siekiama padidinti sveikatos, įskaitant psichikos sveikatą, priežiūros sistemos prieinamumą, veiksmingumą ir atsparumą. Tikėtina gyvenimo trukmė Lietuvoje tebėra viena iš trumpiausių ES, o tai rodo struktūrines pirminės ir prevencinės sveikatos priežiūros problemas. Lietuva parengė planą, kaip pereiti prie veiksmingesnio modelio, grindžiamo geresne pirmine priežiūra.

([20]) Europos Komisija, SWD(2024) 132. Analizė grindžiama visais turimais kiekybiniais ir kokybiniais įrodymais ir vykdomais bei planuojamais politikos veiksmais.

Be kita ko, numatyta reorganizuoti ligoninių tinklą siekiant sumažinti pacientų priklausomybę nuo ligoninių ir padidinti priežiūros veiksmingumą bei kokybę. Rezultatai priklausys nuo to, ar bus teikiamas adekvatus ir pakankamas finansavimas. Kartu dėl COVID-19 pandemijos ligų prevencijos programos, visų pirma tos, kuriomis siekiama užkirsti kelią širdies bei kraujagyslių ir išgydomoms onkologinėms ligoms, buvo labai sutrikdytos. Su onkologine priežiūra susijusi padėtis gali būti gerinama didinant tiek atrankinės patikros aprėptį, tiek sergančiųjų įvairiomis išgydomomis onkologinėmis ligomis išgyvenamumą (mirtingumas nuo vėžio viršija ES vidurkį). Lietuvos savižudybių skaičius taip pat tebėra didžiausias ES, tačiau rengiamos strategijos, kuriomis turėtų būti puoselėjama psichikos gerovė ir gerinamos galimybės naudotis psichikos sveikatos priežiūra.

Išteklių našumo, transporto ir aplinkos uždavinių sprendimas

Lietuvos ekonomikos, ypač pramonės, sektorius medžiagas turtui kurti naudoja kur kas mažiau efektyviai, palyginti su ES vidurkiu. Išteklių našumas 2022 m. buvo 1,5 perkamosios galios standarto vienam kilogramui (PGS/kg) ir, nors ilgainiui šiek tiek padidėjo, nuolat išliko mažesnis už ES vidurkį (ES 27 – 2,5 PGS/kg) (žr. 9 priedą). Padidinus išteklių našumą galima sumažinti priklausomybę nuo nepastovių žaliavų rinkų, padidinti efektyvumą sumažinant gamybos sąnaudas ir taip padidinti konkurencingumą, kartu padedant kuo labiau sumažinti neigiamą poveikį aplinkai. Reikėtų pažymėti, kad Lietuvos pramonėje daugiausia dėmesio skiriama tarpinių prekių gamybai, kurią skatina užsienio paklausa, ir ji turi didelius perdirbtų naftos produktų ir trąšų gamybos sektorius, taip pat didelį transporto sektorių. Be to, Lietuvos žiedinio medžiagų naudojimo rodiklis tebėra tris kartus mažesnis už ES vidurkį (2022 m. 4,1 proc., palyginti su 11,5 proc.) ir nuo 2018 m. aiškių pagerėjimo ženklų nebuvo (žr. 9 priedą). Tai reiškia, kad apie 96 proc. visų medžiagų nėra pakartotinai naudojama, taigi yra daug galimybių pagerinti suskaidytą atliekų rūšiavimo ir perdirbimo sistemą ir skatinti naudoti antrines medžiagas vertei kurti. Be to, Ekologinių inovacijų rezultatų suvestinėje 2022 m. Lietuvos rezultatai buvo mažesni už ES vidurkį (103,8, palyginti su 121,47). Apskritai reikia geriau išnaudoti žiedinio modelio potencialą skatinti Lietuvos pramonės dekarbonizaciją, konkurencingumą ir saugumą.

Lietuvoje pagaminamos energijos kiekis labai padidėjo, tačiau iš užsienio šalis tebeimportuoja pusę jai reikalingo elektros energijos kiekio. Daugėjant investicijų į saulės ir sausumos vėjo energiją, pastaraisiais metais energijos iš atsinaujinančiųjų išteklių dalis, palyginti su bendru galutiniu energijos suvartojimu, sparčiai didėjo (5,2 proc. punkto nuo 2021 m. ir 8,2 proc. punkto nuo 2017 m.). Tačiau, nepaisant didėjančio gaminančių vartotojų skaičiaus, ji tebėra mažesnė už ES vidurkį (2022 m. 26,5 proc., palyginti su 41,2 proc.) (žr. 7 priedą). Pasinaudodama ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo (EGAD) planu, Lietuva siekia iki 2030 m. padidinti elektros energijos gamybą iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių bent iki 7 Twh, kad ji sudarytų 50 proc. visos šalyje suvartojamos elektros energijos. Siekiant šio tikslo užtikrinti didesnį energijos tiekimo saugumą svaresnį vaidmenį galėtų atlikti atsinaujinančiųjų išteklių energijos bendrijos.

Parengiamieji darbai siekiant sinchronizuoti Lietuvos elektros tinklą su žemyninės Europos tinklu vyksta sklandžiai. Lietuva, Latvija ir Estija nustatė savo elektros tinklų sinchronizavimo su žemyninės Europos tinklu terminą – 2025 m. vasario mėn. Siekiant užtikrinti sklandų atsijungimą nuo Rusijos ir Baltarusijos tinklų ir Baltijos valstybių integraciją į energijos vidaus rinką, labai svarbu parengiamąjį darbą užbaigti laiku.

Transporto sektorius tebėra daugiausiai šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetantis Lietuvos sektorius, iš dalies dėl to, kad trūksta prieinamų viešojo transporto sprendimų. 95 proc. žmonių keliauja automobiliu, taigi viešuoju transportu naudojamasi mažiausiai iš visų ES šalių. Lietuva turi daug galimybių pagerinti savo fragmentuotos viešojo transporto sistemos, kuri yra nevienodai išvystyta ir kurioje trūksta

jungčių tarp savivaldybių, kelionių planavimo ir kitų pagrindinių keleivių paslaugų, koordinavimą. Kadangi būtiniems, bet nepelningiems maršrutams trūksta viešojo finansavimo, tam tikrų viešojo transporto maršrutų regionuose atsisakoma. Tai trukdo pažeidžiamoms grupėms gauti darbą ir naudotis viešosiomis paslaugomis, o dėl to didėja regioniniai skirtumai (žr. 17 priedą) ir daromas neigiamas poveikis ekonomikos konkurencingumui. Senų ir taršių automobilių parkas yra pagrindinis veiksnys, trukdantis Lietuvai greičiau mažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį ir laikytis oro taršos mažinimo įpareigojimų. Transporto mokesčiai Lietuvoje yra kelis kartus mažesni už ES vidurkį, o elektromobiliai sudaro tik 0,4 proc. viso automobilių parko – ši dalis taip pat mažesnė už ES vidurkį (1,2 proc.). Kita vertus, beveik du trečdaliai Lietuvos krovinių vežama geležinkeliais (ES – 16 proc.). Tačiau tik 8 proc. (2021 m.) iš jų elektrifikuoti – tai antras mažiausias rodiklis ES ir dar aiškiau rodo neišnaudotą sektoriaus priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo potencialą (žr. 6 priedą).

Lietuvos rezultatai energijos nepritekliaus srityje – vieni prasčiausių ES, tačiau dar yra daug galimybių sumažinti energijos vartojimą vykdant pastatų renovacijas. Trys ketvirtadaliai Lietuvos pastatų ūkio pastatyta iki 1992 m. ir jiems būdingas mažas energijos vartojimo efektyvumas. Dėl to suvartojama daug energijos ir didėja išlaidos, o tai neigiamai veikia namų ūkių gebėjimą savo pajamas panaudoti kitoms prekėms ir paslaugoms. Nepaisant pastaraisiais metais padarytos didelės pažangos, energijos nepriteklius tebėra vienas didžiausių ES. Namų ūkių, neišgalinčių pakankamai šildyti savo būstų, dalis sumažėjo nuo 26,7 proc. 2019 m. iki 17,5 proc. 2022 m., tačiau vis dar beveik dvigubai viršija 9,3 proc. ES vidurkį (žr. 7 priedą). Šis sveikintinas sumažėjimas neatsiejamas nuo gyvenamųjų būstų bendro galutinės energijos suvartojimo padidėjimo 7 proc. 2015–2022 m., o tai prieštarauja Lietuvos ilgalaikei renovacijos strategijai, kuria siekiama 2015–2030 m. 15 proc. sumažinti pirminės energijos suvartojimą, ir pabrėžia renovacijų energijos vartojimo efektyvumui padidinti poreikį.

Nepaisant didelės paramos daugiabučių pastatų renovacijai, be kita ko, pasinaudojant EGAD planu, dėl finansinių ir administracinių kliūčių renovacijos rodikliai tebėra gana maži. Renovacijos procesą veikia sudėtingos sprendimų priėmimo procedūros ir ribotos paskatos būstų administratoriams ir statybos bendrovėms dalyvauti tokiuose projektuose. Sumažintas PVM už šildymą ir šildymo išlaidų kompensacija mažas pajamas gaunantiems namų ūkiams padeda mažinti energijos nepriteklių, tačiau ir toliau atgraso nuo renovacijos. Be to, nors šildymas ir vėsinimas sudaro 80 proc. šalies gyvenamųjų būstų galutinės energijos suvartojimo, 2022 m. tik 12,3 proc. namų ūkių vartotojų turėjo išmaniuosius skaitiklius (ES vidurkis – 80 proc.) (žr. 7 priedą). Namų ūkiuose įrengus išmaniąsias sistemas vartotojai galėtų geriau kontroliuoti ir koreguoti savo vartojimo įpročius ir tai padėtų padidinti būstų ūkio energijos vartojimo efektyvumą.

Lietuvoje žemės naudojimo sektoriaus absorbuojamas grynasis anglies dioksido kiekis per pastarąjį dešimtmetį nekito, o žemės ūkio išmetamas amoniako kiekis toliau trukdo mažinti oro taršą. Žemės ūkio sektorius išlieka antras Lietuvoje pagal išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį. Nuo 2005 m. sektoriaus išmetamų teršalų kiekis apskritai didėjo, o tai trukdo siekti nacionalinių ir ES klimato tikslų. Taigi oro tarša mažinama nepakankamai sparčiai, kad būtų galima pasiekti išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo tikslus. Ekologinio ūkininkavimo praktika Lietuvoje šiek tiek atsilieka nuo ES vidurkio, tačiau jos mastas didėja. 2021 m. jai iš viso skirta 8,9 proc. naudojamų žemės ūkio naudmenų, palyginti su ES vidurkiu – 9,1 proc. 2020 m. ir ES masto tikslu – bent 25 proc. iki 2030 m. (žr. 6 priedą). Apskaičiuota, kad investicijų į aplinkos apsaugą poreikis (2014–2020 m.) siekė bent 1,6 mlrd. EUR per metus, tačiau kasmet investuota apie 604 mln. EUR, taigi investicijų spraga sudarė 2,2 proc. BVP ir gerokai viršijo 0,8 proc. ES vidurkį (žr. 6 priedą).

Dviejų trečdalių pagal ES teisės aktus saugomų buveinių išsaugojimo būklė yra nepalanki – joms neigiamą poveikį daro miškininkystė, žemės ūkis ir invazinės rūšys. Įprastų agrarinio kraštovaizdžio

paukščių populiacijų indeksas, naudojamas vertinant žemės ūkio kraštovaizdžių biologinės įvairovės būklę, rodo, kad 2000–2020 m. agrarinio kraštovaizdžio paukščių populiacija sumažėjo beveik perpus. Taip pat prarandami dideli pievų plotai juos paverčiant pasėliais. Be to, Lietuva kol kas neįsteigė visų „Natura 2000“ teritorijų ir ne visose teritorijose nustatė joms skirtus konkrečius apsaugos tikslus ir priemones. 2021 m. pabaigoje Lietuvoje saugoma žemės teritorija sudarė 17,1 proc., o saugoma jūrų teritorija – 22,8 proc. (žr. 6 priedą). Iki 2023 m. rugpjūčio mėn. buvo nustatyti tik 28 proc. Bendrijos svarbos teritorijų apsaugos tikslai ir priemonės. Todėl dar yra galimybių toliau derinti žemės ūkio praktiką su aplinkosaugos standartais ir taip didinti ilgalaikį sektoriaus tvarumą.

Įgūdžiais ir inovacijomis grindžiamas konkurencingumo didinimas

Įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitiktis stabdo ilgalaikes įmonių investicijas. Nors Lietuvos aukštąjį išsilavinimą įgijusių asmenų dalis yra viena didžiausių (žr. 15 priedą), viena iš pagrindinių kliūčių 72 proc. apklaustų įmonių ilgalaikėms investicijoms yra kvalifikuotų darbuotojų trūkumas (žr. 12 priedą). Nepaisant to, kad dauguma Lietuvos studentų įgyja diplomą ir jų įsidarbinimo galimybės gerėja (74,1 proc. absolventų 2023 m. įsidarbino per 12 mėnesių nuo studijų baigimo, palyginti su 67,3 proc. 2019 m.), tik 47 proc. aukštųjų mokyklų absolventų randa jų išsilavinimo lygį atitinkantį darbą (žr. 15 priedą). Užtikrinti atitiktį darbo rinkos poreikiams ir aukštojo mokslo kokybę Lietuvoje tebėra iššūkis. Socialinių partnerių dalyvavimas rengiant studijų programas ir aukštojo mokslo studijų programų kokybės kontrolė tebėra menki. Aukštųjų mokyklų tinklas nebuvo pritaikytas prie mažėjančio studentų skaičiaus ir, šiais metais įsigaliojus naujai studentų priėmimo sistemai, patirs papildomą spaudimą. Savo EGAD plane Lietuva suplanavo keletą kolegijų reorganizavimo projektų. Tačiau, siekiant pagerinti aukštojo mokslo sistemos kokybę, reikia toliau dėti pastangas didinti aukštojo mokslo tinklo efektyvumą ir konsoliduoti suskaidytą mokslinių tyrimų ekosistemą.

Palyginti mažas MTP intensyvumas riboja šalies inovacijas. 2022 m. MTP finansuoti skiriamos viešosios išlaidos sudarė 0,53 proc. BVP – tai mažiausias dydis nuo 2007 m. 2024 m. Lietuva nacionalinio biudžeto asignavimus MTP padidins nuo 0,31 proc. BVP 2022 m. iki 0,46 proc. BVP. Tačiau jie yra gerokai mažesni už 2024 m. 0,75 proc. BVP tikslą, dėl kurio politinės partijos susitarė nacionaliniame susitarime dėl švietimo. Skatinti mokslinius tyrimus ir inovacijas (MTI) ir skaitmenizaciją padeda Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė ir sanglaudos politikos fondai. Tačiau paramos priemonės priklauso nuo biudžeto ciklų ir joms trūksta tęstinumo (žr. 11 priedą).

Galimybes akademinei bendruomenei ir verslui pasinaudoti viešosiomis MTI rėmimo priemonėmis riboja sudėtingos taisyklės. Nepaisant pastarojo meto pastangų konsoliduoti MTI rėmimo sistemą sukuriant Inovacijų agentūrą ir įsteigiant mokslo politikos įgyvendinimo agentūrą (Lietuvos mokslo tarybą), užtikrinti MTI rėmimo priemonių veiksmingumą vis dar trukdo nepakankamas valdžios institucijų veiklos koordinavimas, administracinė našta, nelankstumas ir nuspėjamumo dėl tvarkaraščio trūkumas, todėl viešoji parama tampa mažiau patraukli galimiems paramos gavėjams. Siekiant pagerinti galimybes gauti viešąją paramą ir atverti inovacijų potencialą labai svarbu racionalizuoti procesus (žr. 11 priedą).

Kad būtų galima užtikrinti inovacijas ir augimą, būtina toliau stiprinti mokslo ir verslo ryšius. Lietuvos viešųjų ir privačiųjų subjektų bendrų publikacijų dalis yra mažiausia ES. Tačiau nacionalinių verslo įmonių finansuojamų MTP viešųjų išlaidų lygis pastaraisiais metais šiek tiek viršijo ES vidurkį (0,056 proc., palyginti su 0,054 proc. BVP). EGAD plane numatyta misijomis grįstam mokslo ir verslo bendradarbiavimui skirtų priemonių. Tačiau jos vis dar yra bandomajame etape ir turi būti toliau plėtojamos, kad būtų galima įrodyti makroekonominę svarbą (žr. 11 priedą).

Įmonių išlaidų moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai sąstingis trukdo išnaudoti verslo inovacijų potencialą. Nepaisant labai dinamiško verslumo ir technologinės kompetencijos nišų, verslo įmonių išlaidos moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai, išreikštos BVP procentine dalimi, pastaraisiais metais nekito ir yra tris kartus mažesnės už ES vidurkį. Be to, nepaisant sparčios plėtros ir įvairių iniciatyvų, rizikos kapitalo prieinamumas Lietuvoje ir toliau atsilieka nuo ES vidurkio (žr. 11 ir 12 priedus). Galima būtų numatyti tikslines paskatas, kurios paskatintų įmones didinti MTP išlaidas

Ribotos galimybės gauti finansavimą trukdo įmonėms, ypač MVĮ, plėsti inovacinį pajėgumą. 2023 m. sugriežtintos pinigų politikos sąlygos turėjo didelį poveikį Lietuvos įmonėms, kurios labiau priklauso nuo bankų paskolų nei kitose Baltijos valstybėse. Finansiškai suvaržytų įmonių dalis yra viena didžiausių ES, o 22 proc. įmonių nurodė, kad galimybės gauti banko paskolas sumažėjo (ES vidurkis – 15 proc.). Be to, MVĮ, susiduriančių su pavėluotų mokėjimų problema, dalis padidėjo maždaug 8 procentiniais punktais nuo 51 proc. iki 59 proc., palyginti su 49 proc. ES vidurkiu. Nepakankamai išvystyta nuosavo kapitalo finansavimo rinka Lietuvoje taip pat toliau stabdo mažų, jaunų ir novatoriškų įmonių augimą. Papildomo potencialo turi finansinių technologijų sektoriaus plėtra ir rizikos kapitalo, visų pirma privačiai valdomo, naudojimas, ypač daug dėmesio skiriant startuoliams vėlesniu jų gyvavimo ciklo etapu (žr. 12 priedą). Lietuvos bankų rinka yra palyginti koncentruota, joje daugiausia veikia euro zonai nepriklausančių Šiaurės šalių bankai. Tolesnis galimybių patekti į kapitalo rinką gerinimas koordinuotais politikos veiksmais, lanksčiomis investicijų viršutinėmis ribomis ir skolinimo parama (pvz., garantijomis) įmonėms galėtų paskatinti privačias investicijas.

4 Sanglaudos politikos fondų finansavimo Lietuvoje laikotarpio vidurio peržiūra

Sanglaudos politikos fondų laikotarpio vidurio peržiūra suteikia galimybę įvertinti sanglaudos politikos programas ir reaguoti į atsirandančius naujus poreikius ir iššūkius ES valstybėse narėse ir jų regionuose. Valstybės narės turi peržiūrėti kiekvieną programą, be kita ko, atsižvelgdamos į uždavinius, nustatytus per Europos semestrą, įskaitant 2024 m. konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas. Ši peržiūra yra valstybės narės pasiūlymo dėl 15 proc. ES finansavimo, įtraukto į kiekvieną programą, galutinio paskyrimo pagrindas.

Lietuva padarė pažangą įgyvendindama sanglaudos politikos programas ir Europos socialinių teisių ramstį, tačiau vis dar yra spręstinų uždavinių, kaip nurodyta šioje ataskaitoje (žr. 14 ir 17 priedus). Visų pirma, tarp Sostinės regiono ir likusios Lietuvos dalies tebėra didelių ekonominės veiklos, investicijų ir socialinių rodiklių skirtumų. Atsižvelgiant į šias aplinkybes, svarbu ir toliau įgyvendinti suplanuotus prioritetus, daugiausiai dėmesio skiriant: i) inovacijų diegimo rezultatų gerinimui ir našumo augimo spartinimui stiprinant inovacinį pajėgumą ir didinant pažangiųjų technologijų naudojimą, visų pirma Vidurio ir Vakarų Lietuvoje; ii) energijos vartojimo efektyvumui, atsinaujinančiųjų išteklių energijai ir energijos suvartojimo mažinimui gyvenamuosiuose pastatuose, viešuosiuose pastatuose ir įmonėse; iii) regioninių skirtumų mažinimui skatinant ekonominę veiklą ir gerinant viešųjų paslaugų teikimą, visų pirma apskrityse, kurių ekonominis ir socialinis vystymasis atsilieka; iv) aktyvios darbo rinkos politikos priemonėms, kuriomis siekiama pagerinti galimybes patekti į darbo rinką; v) švietimo kokybės ir įtraukumo didinimui, be kita ko, įgyvendinant Europos vaiko garantijų sistemą ir skatinant suaugusiųjų kvalifikacijos kėlimą ir perkvalifikavimą, kad būtų galima spręsti darbo jėgos ir įgūdžių trūkumo problemas; vi) socialinių ir sveikatos priežiūros, įskaitant ilgalaikę priežiūrą, paslaugų kokybės ir galimybių jomis naudotis gerinimui.

Lietuva taip pat galėtų pasinaudoti Europos strateginių technologijų platformos (STEP) iniciatyvos ([21]) teikiamomis galimybėmis padėti pertvarkyti pramonę, pavyzdžiui, kuriant ir gaminant didelės pridėtinės vertės skaitmenines ir giliąsias technologijas ir diegiant jų inovacijas, kuriant ir gaminant švarias ir efektyviai išteklius naudojančias technologijas ir biotechnologijas, be kita ko, gynybos srityje ir dvejopo naudojimo prekių sektoriuose.

([21]) Reglamentas (ES) 2024/795

PAGRINDINĖS IŠVADOS

Lietuvos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane, kuris apima daug politikos sričių ir didelį finansinį paketą, numatyta priemonių įvairiems struktūriniams uždaviniams spręsti, pasinaudojant sąveika su kitais ES fondais, įskaitant sanglaudos politikos fondus. Jomis siekiama:

- **skatinti elektros energijos gamybą iš atsinaujinančiųjų išteklių**, plėtoti elektrinių transporto priemonių įkrovimo prieigų tinklą, taip pat žaliuosius finansus;
- **spartinti skaitmeninę transformaciją:** sukurti nacionalinį atvirųjų duomenų skaitmeninį ežerą, remti skaitmeninių įgūdžių ugdymą ir gerinti plačiajuosčio ryšio infrastruktūrą bei skaitmeninį junglumą;
- **remti inovacinę veiklą**: įsteigti bendrą inovacijų agentūrą ir priimti naują pažangiosios specializacijos strategiją bei gynybos pramonės plėtros gaires;
- **sukurti aukštos kokybės švietimo sistemą**: įgyvendinti Tūkstantmečio mokyklų programą, kurios tikslas – mažinti mokinių mokymosi rezultatų skirtumus, ir reformuoti studentų priėmimą į aukštąsias mokyklas;
- **padidinti socialinės apsaugos sistemos veiksmingumą**: sukurti socialinės rūpybos paslaugų akreditavimo sistemą, peržiūrėti išmokų vienišiems neįgaliesiems ir senjorams sistemą ir pradėti įgyvendinti mokymo ir užimtumo rėmimo sistemas;
- **pagerinti galimybes naudotis aukštos kokybės sveikatos priežiūros paslaugomis**, t. y. pirminės sveikatos priežiūros paslaugomis, specializuotomis ambulatorinėmis sveikatos priežiūros paslaugomis ir ilgalaikės priežiūros paslaugomis, kartu investuojant į reagavimo į ekstremaliąsias situacijas paslaugas.

Įgyvendinant Lietuvos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą kyla vis daugiau iššūkių. Siekiant iki 2026 m. rugpjūčio mėn. sėkmingai įgyvendinti visas Lietuvos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano priemones labai svarbu atnaujinti pastangas.

Be EGAD plane ir sanglaudos politikos programose numatytų reformų ir investicijų, Lietuvai būtų naudinga:

- **siekiant remti aukštynkryptę socialinę konvergenciją, mažinti skurdo bei socialinės atskirties riziką**, be kita ko, teikiant tinkamą sveikatos priežiūros, socialinės apsaugos ir bendrųjų viešųjų paslaugų finansavimą;
- **spręsti įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitikties problemą** užtikrinant, kad aukštasis išsilavinimas geriau atitiktų darbo rinkos poreikius;
- **išnaudoti mokslinių tyrimų ir inovacijų (MTI) potencialą** konsoliduojant mokslo tiriamąsias įstaigas, paprastinant viešosios MTI paramos gavimo sąlygas ir skatinant įmonių investicijas į MTI;
- užtikrinti, kad įmonėms, visų pirma MVĮ, būtų lengviau gauti finansavimą, toliau gerinant galimybes patekti į kapitalo rinką;
- **stiprinti pirminę ir plėtoti profilaktinę sveikatos priežiūrą**, kad sumažėtų nepatenkintų poreikių ir pagerėtų bendri sveikatos rezultatai, taip pat didinti sveikatos priežiūros sistemos atsparumą;
- **toliau didinti senatvės pensijų adekvatumą**, kartu užtikrinant pensijų sistemos tvarumą;

- **mažinti regioninius skirtumus** skatinant savivaldybes bendradarbiauti teikiant viešąsias paslaugas, gerinti viešojo transporto sistemų koordinavimą ir didinti paskatas rinktis mažiau taršias transporto priemones;

- **stiprinti išteklių vartojimo efektyvumo didinimo priemones**, visų pirma pramonės sektoriuje, ir energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemones gyvenamųjų pastatų sektoriuje;

- **tvirčiau saugoti biologinę įvairovę** ir daryti pažangą pereinant prie žiedinės ekonomikos, visų pirma pramonės sektoriuje.

PRIEDAI

Kompleksiniai pažangos rodikliai 25

A1. Darnaus vystymosi tikslai 25

A2. Šaliai skirtų rekomendacijų įgyvendinimo pažanga 28

A3. Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano įgyvendinimas 32

A4. Kitos ES ekonomikos gaivinimo ir augimo skatinimo priemonės 34

A5. Atsparumas 37

Aplinkosauginis tvarumas 39

A6. Europos žaliasis kursas 39

A7. Energetikos pertvarka ir konkurencingumas 45

A8. Teisingas perėjimas prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos 51

Našumas 54

A9. Išteklių našumas, efektyvumas ir žiediškumas 54

A10. Skaitmeninė transformacija 57

A11. Inovacijos 60

A12. Pramonė ir bendroji rinka 63

A13. Viešasis administravimas 69

Teisingumas 72

A14. Užimtumo, įgūdžių ir socialinės politikos uždaviniai, spręstini atsižvelgiant į Europos socialinių teisių ramstį 72

A15. Švietimas ir mokymas 75

A16. Sveikata ir sveikatos priežiūros sistemos 78

A17. Economic and social performance at regional level 81

Makroekonominis stabilumas 86

A18. Pagrindiniai finansų sektoriaus pokyčiai 86

A19. Mokesčiai 89

A20. Pagrindinių ekonominių ir finansinių rodiklių lentelė 92

A21. Skolos tvarumo analizė 93

LENTELIŲ SĄRAŠAS

A2.1. Suvestinė 2019–2023 m. šaliai skirtų rekomendacijų lentelė 30
A3.1. Pagrindiniai Lietuvos EGAD plano faktai 33
A3.2. Lietuvos EGAD plane numatytos priemonės 34
A4.1. ES priemonių parama Lietuvoje 37
A5.1. Lietuvos ir ES 27 atsparumo indeksai pagal aspektus 38
A6.1. Rodikliai, kuriais remiantis stebima Europos žaliojo kurso įgyvendinimo pažanga makroekonominiu požiūriu 44
A7.1. Pagrindiniai energetikos rodikliai 51
A8.1. Pagrindiniai teisingos pertvarkos Lietuvoje rodikliai 53
A10.1. Pagrindiniai skaitmeninio dešimtmečio tikslai, stebimi pagal skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės indekso rodiklius 59
A11.1. Pagrindiniai inovacijų rodikliai 63
A12.1. Pramonė ir bendroji rinka 69
A13.1. Viešojo administravimo rodikliai 71
A14.1. Lietuvos socialinių rodiklių suvestinė 73
A14.2. Iki 2030 m. pasiektinų su užimtumu, įgūdžiais ir skurdo mažinimu susijusių tikslų įgyvendinimo padėtis Lietuvoje 75
A15.1. Europos švietimo erdvės strateginėje programoje nustatyti ES lygmens tikslai ir kiti kontekstiniai rodikliai 77
A16.1. Pagrindiniai sveikatos priežiūros rodikliai 80
A17.1. Tam tikri Lietuvos regionų lygmens rodikliai 83
A18.1. Finansinio patikimumo rodikliai 88
A19.1. Mokesčių rodikliai 91
A20.1. Pagrindiniai ekonominiai ir finansiniai rodikliai 93
A21.1 Skolos tvarumo analizė. Lietuva 83
A21.2 Lietuvos fiskaliniam tvarumui kylančios rizikos spalvinis tinklelis 83

DIAGRAMŲ SĄRAŠAS

A1.1. DVT įgyvendinimo pažanga Lietuvoje 26
A2.1. Lietuvos pažanga įgyvendinant 2019–2023 m. jai skirtas rekomendacijas (2024 m. Europos semestro ciklas) 29
A3.1. Bendra pagal EGADP išmokėtų dotacijų suma 34
A3.2. Bendra pagal EGADP išmokėtų paskolų suma 34
A4.1. 2021–2027 m. sanglaudos politikos finansavimo paskirstymas pagal politikos tikslus Lietuvoje 37
A4.2. EGADP finansavimo paskirstymas pagal ramsčius Lietuvoje 37
A6.1. Pastangų pasidalijimo sektoriuose išmetamas ŠESD kiekis (Mt CO_2 ekv., 2005–2022 m.) 41
A6.2. Gyvulių tankumo ir ekologinio ūkininkavimo pokyčiai 43
A6.3. Investicijų į aplinkos apsaugą spraga, metinis vidurkis 44
A7.1. Lietuvos namų ūkių ir pramonės bei paslaugų sektoriaus mažmeninės energijos kainos 46
A7.2. Nebuitinių vartotojų elektros energijos kainų tendencijos (ES ir užsienio partnerių) 47
A7.3. Lietuvos elektros energijos iš atsinaujinančiųjų išteklių gamybos įrenginių įrengtoji galia (kairėje) ir elektros energijos gamybos rūšių derinys (dešinėje) 48
A8.1. Su teisinga pertvarka susiję sunkumai Lietuvoje 52
A8.2. Laisvų darbo vietų lygis permainas patiriančiuose sektoriuose ir kasybos bei karjerų eksploatavimo sektoriuose 54
A9.1. Išmetamieji teršalai, kuriems taikoma ATLPS, pagal sektorius nuo 2013 m. 55
A9.2. Komunalinių atliekų apdorojimas 56
A12.1. Darbo našumas (BVP per dirbtą valandą perkamosios galios standartais, % ES 27) 64
A12.2. Realusis darbo našumas (BVP per dirbtą valandą), 2015 m. = 100 65
A12.3. Eksporto rinkos dalis (prekės ir paslaugos), % BVP 65
A13.1. Valdymo efektyvumas 69
A13.2. Dirbančių asmenų dalis pagal profesiją ir sektorius 70
A15.1. Prastų rezultatų rodikliai pagal sritis, PISA 2012, 2018 ir 2022 m. 75
A16.1. Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė (metais) 78
A16.2. Prognozuojamas viešųjų sveikatos priežiūros išlaidų didėjimas 2024–2070 m. 78
A19.1. Pajamos iš įvairių rūšių mokesčių (procentine visų pajamų dalimi) 90
A19.2. Vieno uždirbančio asmens ir antrojo šeimoje uždirbančio asmens mokesčių pleištai (procentine visų darbo sąnaudų dalimi) (2023) 91

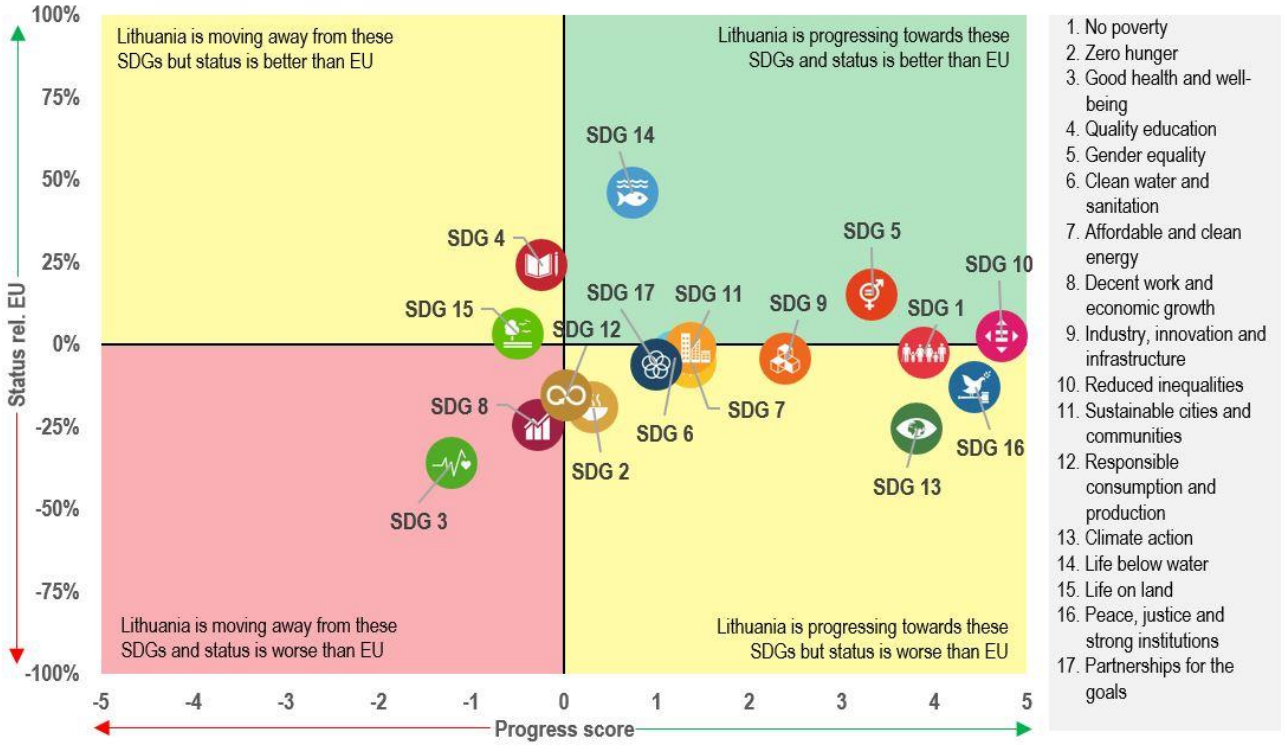
ŽEMĖLAPIŲ SĄRAŠAS

A17.1. BVP vienam gyventojui (PGS) NUTS 3 lygio Lietuvos regionuose (2021) 81
A17.2. NUTS 3 lygio Lietuvos regionai. BVP vienam gyventojui augimas 2012–2021 m. 82

Šiame priede, atsižvelgiant į keturis konkurencingo tvarumo aspektus, vertinama darnaus vystymosi tikslų (DVT) įgyvendinimo Lietuvoje pažanga. Septyniolika DVT ir su jais susiję rodikliai sudaro Jungtinių Tautų darnaus vystymosi darbotvarkėje iki 2030 m. nustatytos politikos pagrindą. Tikslas – panaikinti visų formų skurdą, kovoti su nelygybe ir klimato kaita ir įveikti aplinkos krizę, kartu užtikrinant, kad nė vienas nebūtų paliktas nuošalyje. ES ir jos valstybės narės yra įsipareigojusios laikytis šio istorinio pasaulinio pagrindų susitarimo ir aktyviai siekti kuo didesnės DVT įgyvendinimo pažangos. Toliau pateikta diagrama yra pagrįsta ES DVT rodiklių rinkiniu, parengtu DVT įgyvendinimo pažangai Europos Sąjungoje stebėti.

Kai kurie su *aplinkosauginiu tvarumu* susiję Lietuvos DVT (14 ir 15 DVT) rodikliai Lietuvoje geri, tačiau kiti (2, 6, 7, 9, 11, 12 ir 13 DVT) turi būti pagerinti, kad būtų pasiektas ES vidurkis. Įgyvendinant 13-ąjį DVT (klimato srities veiksmai) atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis, palyginti su bendru galutiniu energijos suvartojimu, padidėjo nuo 26 proc. 2017 m. iki 29,6 proc. 2022 m. ir 2022 m. viršijo ES vidurkį (23 proc.). Grynasis išmetamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis 2022 m. sumažėjo iki 4,6 proc. ir išlieka gerokai mažesnis už ES vidurkį (7,3 proc.). Nors vidutinis naujų lengvųjų automobilių išmetamas CO_2 kiekis vienam kilometrui 2022 m. sumažėjo iki 135,9 g, 2022 m. jis buvo gerokai didesnis už 109,8 g ES vidurkį. Įgyvendindama 15-ąjį DTV (gyvybė sausumoje) Lietuva tolsta nuo nustatytų tikslų, tačiau rezultatai ir toliau viršija ES vidurkį. Visų pirma fosfatų dalis upėse padidėjo nuo 0,064 mg litrui 2016 m. iki 0,205 mg 2021 m. (ES vidurkis – 0,074 2021 m.). Įgyvendindama 7-ąjį

A1.1 diagrama.**DVT įgyvendinimo pažanga Lietuvoje**

Išsamūs su įvairiais DVT susiję duomenys pateikiami metinėje Eurostato ataskaitoje „Darnus vystymasis Europos Sąjungoje“; išsamūs duomenys apie konkrečių valstybių narių pažangą trumpuoju laikotarpiu pateikiami svetainėje Pagrindinės išvados. Darnaus vystymosi rodikliai. Eurostatas (europa.eu). Gera padėtis nereiškia, kad šalis greitai pasieks konkretų DVT, bet rodo, kad jos rezultatai geresni už ES vidurkį. Pažangos balas yra absoliutus matas, pagrįstas rodiklių tendencijomis per pastaruosius penkerius metus. Atliekant skaičiavimą neatsižvelgiama į jokias galutines reikšmes, nes dauguma ES politikos tikslų galioja tik bendru ES lygmeniu. Priklausomai nuo turimų su kiekvienu tikslu susijusių duomenų, pateikiami ne visi 17 kiekvienos šalies DVT.
Šaltinis **–** Eurostatas, naujausi 2024 m. balandžio 25 d. duomenys. Duomenys daugiausia susiję su 2017–2022 m. arba 2018–2023 m. laikotarpiu. DVT duomenys ataskaitoje ir jos prieduose gali skirtis dėl skirtingų galutinių duomenų įtraukimo terminų.

DVT (įperkama ir švari energija), Lietuva padarė didelę pažangą ir gerokai padidino atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalį, palyginti su visu energijos suvartojimu. Ji padidėjo nuo 26 proc. 2017 m. iki 29,6 proc. 2022 m. ir gerokai viršija ES vidurkį (23 proc. 2022 m.). Be to, padaryta pažanga, susijusi su kitais energetikos rodikliais, įskaitant energijos produktyvumą (nuo 4,6 proc. 2017 m. iki 5,9 proc. 2022 m.), nors šis tebebuvo gerokai mažesnis už 2022 m. ES vidurkį (9,3 proc.). **Lietuvos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane numatytos investicijos į tvariam judumui užtikrinti skirtą judumo infrastruktūrą ir viešąjį transportą, taip pat investicijos į saulės ir vėjo energijos gamybos pajėgumus, siekiant padidinti tiekimo saugumą ir lankstumą, susijusį su atsinaujinančiųjų energijos išteklių įtraukimu į elektros tinklą.** Lietuvos 6-ojo DVT (švarus vanduo ir sanitarija) ir 11-ojo DVT (darnūs miestai ir bendruomenės) rodikliai yra prastesni už ES vidurkį. Kalbant apie 6-ąjį DVT (švarus vanduo ir sanitarija), be vonios, dušo ar vidaus tualeto su vandens nuleidimo mechanizmu gyvenančių Lietuvos gyventojų dalis sumažėjo nuo 10,6 proc. 2015 m. iki 6,4 proc. 2020 m., tačiau išliko gerokai didesnė už ES vidurkį (1,5 proc.). Kalbant apie 11-ąjį DVT (darnūs miestai ir bendruomenės), gyventojų, kurių būsto sąlygos labai prastos, dalis sumažėjo nuo 8,9 proc. 2015 m. iki 5,4 proc. 2020 m., tačiau išliko didesnė už ES vidurkį (4,3 proc.). Įgyvendindama 12-ąjį DTV (atsakingas vartojimas ir gamyba) Lietuva tolsta nuo nustatytų tikslų ir jos rezultatai yra prastesni už ES vidurkį. Visų pirma jos žaliavų naudojimo rodiklis padidėjo nuo 20,3 tonos 2017 m. iki 22,6 tonos 2022 m. (ES vidurkis – 14,9 tonos 2022 m.). Reikia toliau siekti geresnių atliekų susidarymo rezultatų, nes žiedinio medžiagų naudojimo rodiklis sumažėjo nuo 4,5 proc. 2017 m. iki 4,1 proc. 2022 m. (ES vidurkis – 11,5 proc. 2022 m.).

Du su *teisingumu* susiję DVT (5 ir 10 DVT) rodikliai Lietuvoje geri, o kelis kitus (1, 3, 7 ir 8 DVT) dar reikia pagerinti, taip pat tolstama nuo 4-ojo DVT tikslo. Lietuva sumažino skurdo ar socialinės atskirties riziką (1 DVT) nuo 29,8 proc. 2017 m. iki 24,6 proc. 2022 m., bet vis dar viršija ES vidurkį – 21,6 proc. Lietuva padarė didelę pažangą įgyvendindama 10-ąjį DVT (nelygybės mažinimas), tačiau regioniniai skirtumai tebėra svarbi problema. Miesto ir kaimo atotrūkis pagal skurdo ar socialinės atskirties rizikos rodiklį, apskaičiuotas kaip gyventojų dalies skirtumas, sumažėjo nuo 18 proc. punktų 2017 m. iki 10,7 proc. punkto 2022 m., tačiau tebėra gerokai didesnis už ES vidurkį (0,4 proc. punkto 2022 m.). Lietuvos rezultatai įgyvendinant du su teisingumu susijusius DVT gerėja, tačiau 3-iojo DVT (gera sveikata ir gerovė) rodikliai prastėja ir vis dar nesiekia ES vidurkio; 4-ojo DVT (kokybiškas švietimas) rodikliai taip pat prastėja, tačiau lieka geresni už ES vidurkį. Kalbant apie 3-iąjį DVT, tai visų pirma susiję su tikėtina sveiko gyvenimo trukme: 2021 m. ji buvo 57,6 metų (ES vidurkis – 63,6 metų). Be to, padaryta pažanga gerinant visus rodiklius, susijusius su mirties priežastimis, ypač žūčių keliuose rodiklį, kuris 2016–2021 m. sumažėjo nuo 6,8 proc. iki 4,2 proc. (ES vidurkis – 4,6 proc.). Į Lietuvos EGAD planą įtrauktos priemonės, kuriomis siekiama reformuoti minimalių pajamų sistemą ir patobulinti socialinės apsaugos sistemą, taip pat priemonės, kuriomis siekiama didinti sveikatos priežiūros paslaugų atsparumą bei prieinamumą ir gerinti jų kokybę, taip pat gerinti sveikatos priežiūros sistemos kokybę ir didinti paslaugų įperkamumą bei sistemos efektyvumą. Kalbant apie kokybišką švietimą, prastėjančius rodiklius lemia didėjantis mokyklos nebaigusių asmenų skaičius: Lietuvoje jis padidėjo nuo 4,6 proc. 2018 m. iki 6,4 proc., o ES registruotas sumažėjimas nuo 10,5 proc. 2018 m. iki 9,5 proc.

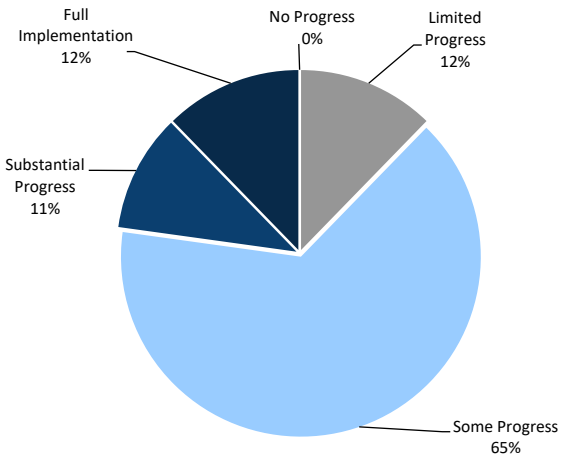
Lietuvos rezultatai įgyvendinant su *našumu* susijusį 9-ąjį DVT gerėja, tačiau 4-ojo DVT ir 8-ojo DVT rodikliai prastėja. Kalbant apie 4-ojo DVT (kokybiškas švietimas) įgyvendinimą Lietuvoje, reikia daugiau pastangų pasiekti ES vidurkius, susijusius su: i) dalyvavimu ikimokyklinio ugdymo sistemoje (Lietuvos rodiklis 2016–2021 m. padidėjo nuo 88,1 proc. iki 92,1 proc., o 2021 m. ES vidurkis buvo 92,5 proc.) ir ii) suaugusiųjų švietimu (Lietuvos rodiklis 2018–2023 m. padidėjo nuo 6,6 proc. iki 10,7 proc., o 2023 m. ES vidurkis buvo 12,7 proc.). 2022 m. sparčiojo interneto ryšį turinčių namų ūkių dalis (9 DVT) (78 proc.) gerokai viršijo ES vidurkį (73,4 proc.). Lietuva pamažu padidino MTP skirtas bendrąsias vidaus išlaidas: jos 2017–2022 m. padidėjo nuo 0,9 proc. BVP iki 1,02 proc. BVP, tačiau lieka mažesnės už ES vidurkį (2,24 proc.). Be to, šalis vis dar nemažai atsilieka pagal Europos patentų tarnybai pateiktų patentų paraiškų skaičių – 2023 m. jos rodiklis buvo 45 paraiškos milijonui gyventojų (ES vidurkis – 153). Kelių į EGAD planą įtrauktų reformų ir investicijų pagrindinis tikslas – toliau plėtoti skaitmeninę infrastruktūrą bei įrangą ir visais lygmenimis gerinti švietimo kokybę bei skaitmeninius įgūdžius.

Du Lietuvos DVT rodikliai, susiję su *makroekonominiu stabilumu* (16 ir 17 DVT), gerėja, tačiau 8-ojo DVT rodikliai prastėja. Lietuvos investicijų dalis BVP (8 DVT deramas darbas ir ekonomikos augimas) 2017–2022 m. padidėjo nuo 20,1 proc. iki 21,4 proc., tačiau ir toliau nesiekia ES vidurkio (22,7 proc. 2023 m.). Užimtumo lygio rodiklis gerėja ir yra geresnis už ES vidurkį (78,5 proc., palyginti su 75,3 proc. ES 2023 m.). Kita vertus, pablogėjo ilgalaikio nedarbo lygio ir nesimokančio, nedirbančio ir mokymuose nedalyvaujančio jaunimo rodiklis (nuo 2 proc. 2017 m. iki 2,3 proc. 2023 m. ir atitinkamai nuo 9,3 proc. 2018 m. iki 13,5 proc. 2023 m.). Kad pasiektų ES vidurkį, Lietuva turi pagerinti 16-ojo DVT (taika, teisingumas ir stiprios institucijos) rodiklį. Korupcijos suvokimo indeksas 2018–2023 m. padidėjo nuo 59 proc. iki 61 proc., o visos valdžios sektoriaus išlaidos teismams 2016–2022 m. padidėjo nuo 39 EUR iki 48,5 EUR vienam gyventojui. Tačiau jos vis dar gerokai mažesnės už 2022 m. ES vidurkį (113,7 EUR).

Kadangi DVT sudaro visa apimančią sistemą, visos sąsajos su atitinkamais DVT paaiškinamos arba vaizduojamos piktogramomis kituose prieduose.

Komisija įvertino, kaip Lietuva įgyvendina per Europos semestrus 2019–2023 m. jai skirtas rekomendacijas ([22]). Šios rekomendacijos pateikiamos dėl įvairių politikos sričių, susijusių su 14 iš 17 darnaus vystymosi tikslų (žr. 1 ir 3 priedus). Vertinant atsižvelgta į Lietuvos politikos veiksmus, kurių ji ėmėsi iki šiol ([23]), ir ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo (EGAD) plane prisiimtus įsipareigojimus ([24]). Šiuo EGAD plano vykdymo etapu nustatyta, kad įgyvendinant 88 proc. su 2019–2023 m. užfiksuotomis struktūrinėmis problemomis susijusių šaliai skirtų rekomendacijų padaryta bent tam tikra pažanga, o 12 proc. – nedidelė pažanga (žr. A2.1. diagramą). Numatoma, kad ateinančiais metais, toliau vykdant EGAD planą, bus padaryta didelė su struktūrinėmis problemomis susijusių šaliai skirtų rekomendacijų įgyvendinimo pažanga.

A2.1 diagrama. **Lietuvos pažanga įgyvendinant 2019–2023 m. jai skirtas rekomendacijas (2024 m. Europos semestro ciklas)**

Šaltinis **–** Europos Komisija.

([22]) 2023 m. šaliai skirtos rekomendacijos – EUR-Lex - 32023H0901(15) - LT - EUR-Lex (europa.eu)

2022 m. šaliai skirtos rekomendacijos – EUR-Lex - 32022H0901(15) - LT - EUR-Lex (europa.eu)

2021 m. šaliai skirtos rekomendacijos – EUR-Lex - 32021H0729(15) - LT - EUR-Lex (europa.eu)
2020 m. šaliai skirtos rekomendacijos – EUR-Lex - 32020H0826(15) - LT - EUR-Lex (europa.eu)
2019 m. šaliai skirtos rekomendacijos – EUR-Lex - 32019H0905(15) - LT - EUR-Lex (europa.eu)

([23]) Įskaitant politikos veiksmus, apie kuriuos pranešta Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės (EGADP) įgyvendinimo ataskaitose (du kartus per metus teikiamose tarpinių ir siektinų reikšmių siekimo pažangos ataskaitose, rengiamose remiantis mokėjimo prašymais).

([24]) Valstybių narių prašyta savo EGAD planuose veiksmingai atsižvelgti į visas atitinkamas Tarybos joms skirtas rekomendacijas arba didelę jų dalį. Atliekant čia pateiktą šaliai skirtų rekomendacijų vertinimą atsižvelgta į EGAD plane numatytų ir nenumatytų priemonių įgyvendinimo lygį, nustatytą vertinimo metu. Priimto Tarybos įgyvendinimo sprendimo dėl EGAD plano įvertinimo patvirtinimo priede išdėstytas priemones, kurios dar nepriimtos ar neįgyvendintos, bet pagal šaliai skirtų rekomendacijų vertinimo metodiką laikomos priemonėmis, apie kurias paskelbta patikima informacija, reikia priskirti prie priemonių, kurių įgyvendinimo pažanga nedidelė. Įgyvendinus šias priemones, priklausomai nuo jų svarbos gali būti laikoma, kad pasiekta tam tikra ar didelė pažanga arba jos visapusiškai įgyvendintos.

A2.1 lentelė. **Suvestinė 2019–2023 m. šaliai skirtų rekomendacijų lentelė**

Lithuania	Assessment in May 2024	RRP coverage of CSRs until 2026	Relevant SDGs
2019 CSR 1	**Some progress**		
Improve tax compliance and	Some progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2021, 2022, 2023 and 2024	SDG 8, 16
broaden the tax base to sources less detrimental to growth.	Some progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2022	SDG 8, 10, 12
Address income inequality, poverty and social exclusion, including by improving the design of the tax and benefit system.	Some progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2021, 2022, 2023 and 2024	SDG 1, 2, 8, 10, 12
2019 CSR 2	**Some progress**		
Improve quality and efficiency at all education and training levels, including adult learning.	Some progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2021 and 2022	SDG 4
Increase the quality,	Some progress	Relevant RRP measures being planned as of 2022	SDG 3
affordability and	Some progress	Relevant RRP measures being planned as of 2022	SDG 3
efficiency of the healthcare system.	Some progress	Relevant RRP measures being planned as of 2022	SDG 3
2019 CSR 3	**Some Progress**		
Focus investment-related economic policy on innovation,	Some Progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2021, 2022, 2023 and 2026	SDG 9, 10, 11
energy and	Some Progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2021	SDG 7, 9, 10, 11, 13
resource efficiency,	Some Progress	Relevant RRP measures being planned as of 2022 and 2023	SDG 6, 10, 11, 12, 15
sustainable transport and	Some Progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2021	SDG 10, 11
energy interconnections, taking into account regional disparities.	Substantial Progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2021	SDG 7, 9, 10, 11, 13
Stimulate productivity growth by improving the efficiency of public investment.	Some Progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2022	SDG 8, 16
Develop a coherent policy framework to support science-business cooperation and	Some Progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2021	SDG 9
consolidate research and innovation implementing agencies.	Full Implementation	Relevant RRP measures being implemented as of 2021	SDG 9
2020 CSR 1	**Some progress**		
In line with the general escape clause, take all necessary measures to effectively address the pandemic, sustain the economy and support the ensuing recovery. When economic conditions allow, pursue fiscal policies aimed at achieving prudent medium-term fiscal positions and ensuring debt sustainability, while enhancing investment.	Not relevant anymore	Not applicable	SDG 8, 16
Strengthen the resilience of the health system, including by mobilising adequate funding and addressing shortages in the health workforce and of critical medical products.	Some progress	Relevant RRP measures being planned as of 2022, 2023 and 2024	SDG 3
Improve the accessibility and quality of health services.	Some progress	Relevant RRP measures being planned as of 2022, 2023 and 2024	SDG 3
2020 CSR 2	**Some progress**		
Mitigate the impact of the crisis on employment.	Full implementation	Relevant RRP measures being implemented as of 2022	SDG 8
Increase the funding and coverage of active labour market policy measures	Some progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2022	SDG 8
and promote skills.	Some progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2021, 2022 and 2024	SDG 4
Ensure the coverage and adequacy of the social safety net and improve the effectiveness of the tax and benefit system to protect against poverty.	Some progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2021 and 2022	SDG 1, 2, 8, 10, 12
2020 CSR 3	**Some progress**		
Support liquidity for businesses, especially for small- and medium-sized enterprises and export-oriented sectors	Some progress		SDG 8, 9
Front-load mature public investment projects	Some progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2021, 2022, 2024, 2025 and 2026	SDG 8, 16
and promote private investment to foster the economic recovery.	Some progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2021, 2022 and 2025	SDG 8, 9
Focus investment on the green and digital transition, in particular on the coverage and take-up of very high-capacity broadband,	Some progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2021, 2022, 2023, 2024, 2025 and 2026	SDG 9
on clean and efficient production and use of energy,	Some progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2022	SDG 7, 9, 13
and sustainable transport.	Some progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2021	SDG 11
Promote technological innovation in small and medium-sized enterprises.	Some progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2021	SDG 8, 9

(tęsinys kitame puslapyje)

Lentelė (tęsinys)

2021 CSR 1	**Not relevant anymore**		
In 2022, maintain a supportive fiscal stance, including the impulse provided by the Recovery and Resilience Facility, and preserve nationally financed investment. Keep the growth of nationally financed current expenditure under control.	Not relevant anymore	Not applicable	SDG 8, 16
When economic conditions allow, pursue a fiscal policy aimed at achieving prudent medium-term fiscal positions and ensuring fiscal sustainability in the medium term.	Not relevant anymore	Not applicable	SDG 8, 16
At the same time, enhance investment to boost growth potential. Pay particular attention to the composition of public finances, on both the revenue and expenditure sides of the budget, and to the quality of budgetary measures in order to ensure a sustainable and inclusive recovery. Prioritise sustainable and growth-enhancing investment, in particular investment supporting the green and digital transition.	Not relevant anymore	Not applicable	SDG 8, 16
Give priority to fiscal structural reforms that will help provide financing for public policy priorities and contribute to the long-term sustainability of public finances, including, where relevant, by strengthening the coverage, adequacy and sustainability of health and social protection systems for all.	Not relevant anymore	Not applicable	SDG 8, 16
2022 CSR 1	**Substantial Progress**		
In 2023, ensure that the growth of nationally financed primary current expenditure is in line with an overall neutral policy stance, taking into account continued temporary and targeted support to households and firms most vulnerable to energy price hikes and to people fleeing Ukraine. Stand ready to adjust current spending to the evolving situation	Substantial Progress	Not applicable	SDG 8, 16
Expand public investment for the green and digital transitions, and for energy security taking into account the REPowerEU initiative, including by making use of the Recovery and Resilience Facility and other Union funds	Full Implementation	Not applicable	SDG 8, 16
For the period beyond 2023, pursue a fiscal policy aimed at achieving prudent medium-term fiscal positions.	Full Implementation	Not applicable	SDG 8, 16
Foster cooperative public procurement at central government and municipality levels.	Some Progress	Relevant RRP measures are being implemented as of 2023 and 2025.	SDG 9
2022 CSR 2			
Proceed with the implementation of its recovery and resilience plan, in line with the milestones and targets included in the Council Implementing Decision of 20 July 2021.	RRP implementation is monitored by assessing RRP payment requests and analysing reports published twice a year on the achievement of the milestones and targets. These are to be reflected in the country reports.		
Swiftly finalise the negotiations with the Commission of the 2021-2027 cohesion policy programming documents with a view to starting their implementation	Progress on the cohesion policy programming documents is monitored under the EU cohesion policy.		
2022 CSR 3	**Some Progress**		
Strengthen primary and preventive care.	Some Progress	Relevant RRP measures being planned as of 2023, 2024, 2025 and 2026	SDG 3
Reduce fragmentation in the planning and delivery of social services and improve their personalisation and integration with other services.	Substantial Progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2021, 2022, 2023, 2024, 2025 and 2026	SDG 1, 2, 10
Improve access to and quality of social housing.	Some Progress		SDG 1, 2, 10
2022 CSR 4	**Some Progress**		
Reduce overall reliance on fossil fuels	Some Progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2022, 2024, 2025 and 2026	SDG 7, 9, 13
by accelerating the deployment of renewables	Some Progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2022, 2023 and 2026	SDG 7, 9, 13
and increasing energy efficiency and decarbonisation of industry, [transport] and buildings,	Limited Progress	Relevant RRP measures being planned as of 2024, 2025 and 2026	SDG 7
and [increasing energy efficiency and decarbonisation] of transport	Some Progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2021	SDG 11
and ensure sufficient capacity of energy interconnections.	Substantial Progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2022, 2023 and 2026	SDG 7, 9, 13
2023 CSR 1	**Some Progress**		
Wind down the emergency energy support measures in force, using the related savings to reduce the government deficit, as soon as possible in 2023 and 2024. Should renewed energy price increases necessitate new or continued support measures, ensure that such support measures are targeted at protecting vulnerable households and firms, are fiscally affordable and preserve incentives for energy savings.	Full Implementation	Not applicable	SDG 8, 16
While maintaining a sound fiscal position in 2024,	Full Implementation	Not applicable	SDG 8, 16
preserve nationally financed public investment and ensure the effective absorption of grants under the Facility and of other Union funds, in particular to foster the green and digital transitions.	Some Progress	Not applicable	SDG 8, 16
For the period beyond 2024, continue to pursue investment and reforms conducive to higher sustainable growth and preserve a prudent medium-term fiscal position.	Full Implementation	Not applicable	SDG 8, 16
Strengthen the adequacy of healthcare and	Limited Progress		SDG 3
social protection,	Some Progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2022, 2023, 2024, and 2025	SDG 1,2, 10
and improve general public services.	Limited Progress		SDG 16

(tęsinys kitame puslapyje)

Lentelė (tęsinys)

2023 CSR 2			
Continue the steady implementation of its recovery and resilience plan and swiftly finalise the REPowerEU chapter with a view to rapidly starting the implementation thereof. Proceed with the speedy implementation of cohesion policy programmes, in close complementarity and synergy with the recovery and resilience plan.	RRP implementation is monitored through the assessment of RRP payment requests and analysis of the bi-annual reporting on the achievement of the milestones and targets, to be reflected in the country reports. Progress with the cohesion policy is monitored in the context of the Cohesion Policy of the European Union.		
2023 CSR 3	**Some Progress**		
Strengthen primary care and expand preventive care in order to, inter alia, make the healthcare system more resilient.	Some Progress	Relevant RRP measures being planned as of 2022, 2023 and 2024	SDG 3
Improve the planning and delivery of social services.	Substantial Progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2022 and 2023	SDG 1, 2, 10
Improve access to, and the quality of, social housing.	Some Progress	Not applicable	SDG 1, 2, 10
2023 CSR 4	**Some Progress**		
Further reduce reliance on fossil fuels and imported energy	Some Progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2021	SDG 7, 9, 13
by accelerating the deployment of renewables, in particular by ensuring sufficient grid capacity and access,	Some Progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2022, 2023 and 2026	SDG 7, 9, 13
ensuring the transformation and decarbonisation of industrial production,	Limited Progress	Relevant RRP measures being planned as of 2023	SDG 7
and increasing the uptake of public and sustainable transport, as well as	Limited Progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2021	SDG 11
by making buildings more energy-efficient with a view to, inter alia, reducing energy poverty.	Limited Progress	Relevant RRP measures being planned as of 2024, 2025 and 2026	SDG 1, 2, 7, 10
Ensure sufficient capacity of electricity interconnections in order to increase security of supply, continuing the timely synchronisation with the Union electricity grid.	Substantial Progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2021	SDG 7, 9, 13
Step up policy efforts aimed at the provision and acquisition of skills and competences needed for the green transition.	Limited Progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2026	SDG 4

Pastaba.

* Žr. ([24]) išnašą.

** Į šią lentelę įtrauktomis EGAD plano priemonėmis prisidedama prie šaliai skirtų rekomendacijų įgyvendinimo. Vis dėlto tam, kad šaliai skirtos rekomendacijos būtų įgyvendintos visapusiškai, o pagrindiniai su jomis susiję uždaviniai būtų išspręsti, reikia papildomų, EGAD plane nenumatytų priemonių. Lentelėje kaip įgyvendinamos nurodytos tik tos priemonės, kurios įtrauktos į pateiktus EGADP mokėjimo prašymus ir kurias Europos Komisijos įvertino teigiamai.

Šaltinis – Europos Komisija.

Šiame priede apžvelgiama, kaip Lietuva įgyvendina savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo (EGAD) planą praėjus daugiau nei pusei Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės (EGADP) įgyvendinimo laikotarpio. Pasitvirtino, kad EGADP yra labai svarbus ES atsigavimo po COVID-19 pandemijos elementas: ji padėjo spartinti dvejopą žaliąją ir skaitmeninę pertvarką, kartu prisitaikant prie geopolitinių ir ekonominių pokyčių, ir didinti atsparumą būsimiems sukrėtimams. EGADP taip pat padeda įgyvendinti JT darnaus vystymosi tikslus ir atsižvelgti į konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas (žr. 2 priedą).

EGAD planas sudaro sąlygas 2021–2026 m. pagal EGADP išmokėti iki 2,298 mln. EUR dotacijų ir 1,552 mln. EUR paskolų, t. y. 5,4 proc. Lietuvos BVP ([25]). 2024 m. gegužės mėn. vidurio duomenimis, pagal EGADP Lietuvai išmokėta 1,341 mln. EUR: 886 mln. EUR dotacijų ir 470 mln. EUR paskolų.

Lietuva vis dar turi galimybę iš EGADP gauti 2,494 mln. EUR paskolų ir dotacijų. Šios lėšos bus išmokėtos įvertinus, kaip pasiektos likusios 180 tarpinių reikšmių ir siektinų reikšmių ([26]), įtrauktų į Tarybos įgyvendinimo sprendimą ([27]) (CID), prieš EGADP nustatytą 2026 m. terminą.

Informacija apie Lietuvos pažangą įgyvendinant savo planą registruojama Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo rezultatų suvestinėje ([28]). Rezultatų suvestinėje apžvelgiama pažanga, padaryta įgyvendinant visą EGADP. A3.1 ir A3.2 diagramose parodyta dabartinė padėtis, atspindėta rezultatų suvestinėje.

A3.1 lentelė. **Pagrindiniai Lietuvos EGAD plano faktai**

Initial plan CID adoption date	28 July 2021
Scope	Revised plan with REPowerEU chapter
Last major revision	9 November 2023
Total allocation	EUR 2,298 million in grants and EUR 1,552 million in loans (5.4% of 2023 GDP)
Investments and reforms	10 investments and 31 reforms
Total number of milestones and targets	218
Fulfilled milestones and targets	36 (16.5% of total)

Šaltinis – EGADP rezultatų suvestinė.

Į Lietuvos EGAD planą įtrauktas skyrius „REPowerEU“, kuriuo siekiama artimiausiais metais laipsniškai panaikinti šalies priklausomybę nuo Rusijos iškastinio kuro, įvairinti energijos tiekimo šaltinius ir gaminti daugiau švarios energijos. Siekiant paspartinti skyriaus „REPowerEU“ įgyvendinimą, 2023 m. gruodžio 28 d. išmokėta 149,4 mln. EUR išankstinio finansavimo lėšų. Jos padėjo pradėti atitinkamas reformas ir investicijas, pavyzdžiui, šiuo metu vykdomą reformą, kuria siekiama palengvinti leidimų plėtoti atsinaujinančiųjų išteklių energiją išdavimą.

Plane daug dėmesio skiriama žaliajai pertvarkai: 37,3 proc. turimų lėšų skiriama priemonėms, kuriomis remiami klimato srities tikslai, o 23,3 proc. viso asignavimo skiriama skaitmeninei pertvarkai remti. Taip pat išlaikomas stiprus socialinis aspektas – numatytos socialinės apsaugos priemonės, visų pirma susijusios su sveikatos priežiūra ir švietimu.

([25]) BVP informacija grindžiama 2023 m. duomenimis. Šaltinis – https://ec.europa.eu/economy_finance/recovery-and-resilience-scoreboard/index.html?lang=lt.

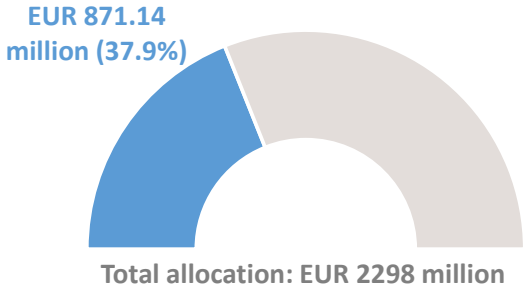
([26]) Tarpinė ar siektina reikšmė laikoma pakankamai pasiekta, kai valstybė narė Komisijai pateikia įrodymų, kad tarpinę ar siektiną reikšmę pasiekė, ir kai juos Komisija teigiamai įvertina, priimdama įgyvendinimo sprendimą.

([27]) https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10477-2021-ADD-1/lt/pdf

([28]) https://ec.europa.eu/economy_finance/recovery-and-resilience-scoreboard/country_overview.html?lang=lt.

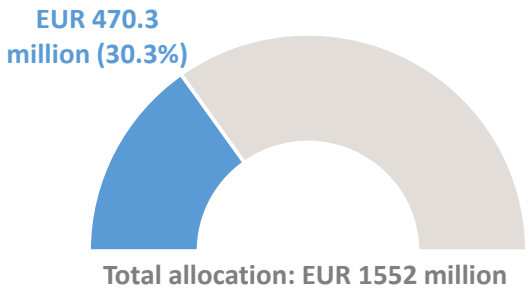
Du mokėjimo prašymai jau įvykdyti ir Lietuvos EGAD planas įgyvendinamas. Tačiau, kad jis būtų laiku įgyvendintas, reikia dėti daugiau pastangų. Atsižvelgdama į Ekonomikos ir finansų komiteto nuomonę, Komisija teigiamai įvertino pirmą Lietuvos mokėjimo prašymą. Todėl 2023 m. gegužės 10 d. išmokėta 542 mln. EUR finansinė parama ([29]). Lėšos išmokėtos atsižvelgiant į teigiamą 31 iš 33 tarpinių ir siektinų reikšmių, be kita ko, susijusių su atsinaujinančiųjų išteklių energija ir viešųjų paslaugų skaitmenizacija, įvertinimą. Likusios 2 su apmokestinimu susijusios tarpinės reikšmės nebuvo patenkinamai pasiektos. Todėl Komisija pradėjo reglamento 24 straipsnio 6 dalyje numatytą mokėjimų sustabdymo procedūrą. 2024 m. gegužės 6 d. atlikus pakartotinį vertinimą, viena iš dviejų tarpinių reikšmių laikyta įvykdyta, todėl išmokėta dalinė 14,9 mln. EUR išmoka.

A3.1 diagrama.**Bendra pagal EGADP išmokėtų dotacijų suma**

Pastaba. Šioje diagramoje parodyta dotacijų suma, įskaitant išankstinį finansavimą, kuri pagal EGADP išmokėta iki šiol. Dotacija – tai negrąžintinas finansinis įnašas. Bendra kiekvienai valstybei narei teikiamų dotacijų suma nustatoma pagal įnašo raktą ir bendras numatytas atitinkamo EGAD plano išlaidas.
Šaltinis – EGADP rezultatų suvestinė.

A3.2 diagrama.**Bendra pagal EGADP išmokėtų paskolų suma**

Šaltinis – EGADP rezultatų suvestinė.

Pagal naujausią mokėjimo prašymą, kurį Komisija 2024 m. vasario 21 d. įvertino teigiamai, 2024 m. kovo 27 d. išmokėta 360 mln. EUR. Išmoka atspindėjo teigiamą 5 tarpinių reikšmių, susijusių su socialine rūpyba, žaliąja pertvarka, viešaisiais pirkimais ir pramonės modernizavimu, įvertinimą.

2024 m. gegužės 15 d. duomenimis, Lietuva rengia trečiąjį mokėjimo prašymą. A3.2 lentelėje nurodytos tam tikros iki šiol įgyvendintos svarbios priemonės, taip pat priemonės, kurios bus įgyvendintos iki 2026 m., kad Lietuvos ekonomika taptų žalesnė, labiau skaitmenizuota, įtraukesnė ir atsparesnė.

A3.2 lentelė.**Lietuvos EGAD plane numatytos priemonės**

Reforms and investments implemented
• Action plan to integrate electric charging infrastructure framework • Assignation of radio frequencies for 5G deployment • Funding for the development of vocational education and training
Upcoming reforms and investments
• Legislation for a new long-term care model • Inter-urban mobility system reform • Solutions for digital public services to persons with disabilities

Šaltinis – FENIX.

([29]) Atlikus prašomus mokėjimus, išankstinis finansavimas proporcingai patvirtinamas. Čia nurodomos grynosios sumos.

Pagal ES finansavimo priemones ES valstybėms narėms teikiama daug išteklių ekonomikos gaivinimui ir augimui skatinti. Be 3 priede aprašyto 3,8 mlrd. EUR Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės (EGADP) finansavimo, 2021–2027 m. laikotarpiu Lietuvai skiriama 6,3 mlrd. EUR ([30]) iš ES sanglaudos politikos fondų ([31]). Bendra šių abiejų priemonių parama sudaro maždaug 14,06 proc. 2023 m. šalies BVP, palyginti su 5,38 proc. BVP ES vidurkiu ([32]). Pasinaudojant ilgalaikėmis investicijomis pagal ES prioritetus ir nacionalines bei regionines strategijas, sanglaudos politikos lėšomis remiama regioninė plėtra, socialinė ir teritorinė konvergencija ir konkurencingumas.

2014–2020 m. programavimo laikotarpiu sanglaudos politikos fondai padidino Lietuvos konkurencingumą ir davė apčiuopiamų rezultatų, visų pirma verslumo, energijos vartojimo efektyvumo, sveikatos priežiūros ir užimtumo srityse. Per visą investicijų finansavimo laikotarpį iki 2023 m. gruodžio mėn. iš sanglaudos politikos fondų ([33]) Lietuvai buvo skirta 7,0 mlrd. EUR ([34]), iš kurių 4,5 mlrd. EUR išmokėta nuo 2020 m. kovo mėn., kai prasidėjo COVID-19 pandemija ([35]). Sanglaudos politikos fondų pasiekimai per programavimo laikotarpį yra, be kita ko, finansinė parama beveik 9 000 įmonių, daugiau kaip 1 100 sukurtų naujų darbo vietų, 52 000 namų ūkių energijos vartojimo efektyvumo padidinimas ir sveikatos priežiūros paslaugų teikimo infrastruktūros atnaujinimas 325 viešosiose sveikatos priežiūros įstaigose. Per tą patį laikotarpį iš Europos socialinio fondo (ESF) pagal Jaunimo užimtumo iniciatyvą finansuojamose priemonėse dalyvavo daugiau kaip 60 000 nedirbančių, nesimokančių ir mokymuose nedalyvaujančių jaunuolių (15–29 metų), iš kurių beveik 29 000 priklausė 25–29 metų amžiaus grupei. Daugiau kaip 60 proc. dalyvių tapo samdomaisiais darbuotojais, savarankiškai dirbančiais asmenimis arba toliau mokėsi.

Dabartiniu programavimo laikotarpiu sanglaudos politika dar labiau padidins Lietuvos konkurencingumą, paskatins žaliąją pertvarką ir socialinę sanglaudą, todėl pagerės Lietuvos gyventojų gyvenimo ir darbo sąlygos. 2021–2027 m. Europos regioninės plėtros fondo ir Sanglaudos fondo lėšomis bus remiami žaliosios pertvarkos veiksmai, didelę sanglaudos politikos investicijų dalį (277 mln. EUR) nukreipiant į atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimą elektros energijos gamybai namų ūkiuose ir šilumos bei vėsumos gamybai. Tai labai padės padidinti atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalį, palyginti su galutiniu energijos suvartojimu, ir žmonėms įveikti žaliosios pertvarkos iššūkius. Investicijos suteiks galimybę papildomai įrengti 800 MW atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybos pajėgumų ir kasmet maždaug 550 000 tonų sumažinti išmetamą CO_2 kiekį. Siekiant paskatinti Lietuvos ekonomiką pereiti prie didelės pridėtinės vertės produktų gamybos, finansavimas padės daugiau kaip 1 200 įmonių kurti naujas produktų idėjas, prototipus ir pateikti produktus rinkai. Be to, paramą gaunančiuose subjektuose bus sukurta beveik 240 mokslo tiriamojo darbo vietų, kad būtų galima vykdyti MTP veiklą, ankstyvus naujų produktų bandymus ir parengti produktus rinkai.

Kalbant apie socialinę įtrauktį, investicijos į naują arba modernizuotą socialinį būstą pagerins daugiau kaip 2 000 asmenų su negalia ir didelių šeimų gyvenimo sąlygas. Teisingos pertvarkos fondas (TPF) padės Lietuvai sumažinti šiltnamio efektą sukeliančiomis dujomis taršių pramonės sektorių išmetamą teršalų kiekį ir šalinti su tuo susijusį neigiamą socialinį ir ekonominį poveikį Kauno, Šiaulių ir Telšių apskrityse. Pasinaudojant TPF 430 darbuotojų bus suteikta pramonės pertvarkai reikalingų įgūdžių ir

([30]) Europos teritorinio bendradarbiavimo (ETB) programos į šį skaičių neįtrauktos. 2021–2027 m. iš viso investuota 7,8 mlrd. EUR, įskaitant nacionalinį finansavimą.

([31]) 2021–2027 m. sanglaudos politikos fondai – Sanglaudos fondas, Europos regioninės plėtros fondas, „Europos socialinis fondas +“ ir Teisingos pertvarkos fondas.

([32]) EGADP finansavimas apima ir dotacijas, ir paskolas, kai taikoma. ES vidurkis apskaičiuojamas sanglaudos politikos fondams, neįtraukiant ETB programų. BVP duomenys grindžiami 2022 m. Eurostato duomenimis.

([33]) 2014–2020 m. sanglaudos politikos fondai – Sanglaudos fondas, Europos regioninės plėtros fondas, Europos socialinis fondas ir Jaunimo užimtumo iniciatyva. REACT-EU asignavimai įtraukiami, tačiau ETB programos neįtraukiamos.

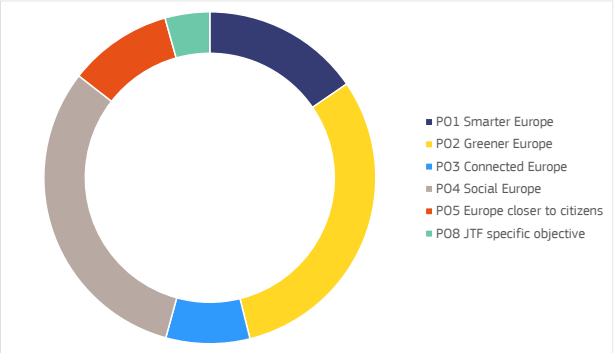
([34]) 2014–2020 m. iš viso investuota 8,2 mlrd. EUR, įskaitant nacionalinį finansavimą.

([35]) Galutinė duomenų įtraukimo data: 2024 m. gegužės 14 d.).

sukurta beveik 400 naujų tvarių darbo vietų. 2021–2027 m. laikotarpiu Lietuva numatė skirti daugiau kaip 441 mln. EUR iš Europos socialinio fondo (ESF+) socialinei įtraukčiai (išskyrus finansavimą pagal programą, skirtą labiausiai skurstantiems asmenims remti). Siekiant tvariai integruoti asmenis, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, ESF+ lėšomis bus remiami projektai, kuriais siekiama plėtoti socialinės integracijos paslaugas ir integruotas paslaugas šeimoms, taip pat vaiko garantijų sistemos įgyvendinimo ir perėjimo nuo institucinės globos prie šeimos ir bendruomeninių paslaugų projektai. Vykdant šią veiklą sanglaudos politika iš esmės prisidedama prie JT darnaus vystymosi tikslų (DVT) įgyvendinimo Lietuvoje, visų pirma 9-ojo DVT (pramonė, inovacijos ir infrastruktūra), 7-ojo DVT (įperkama ir švari energija) ir 1-ojo DVT (skurdo panaikinimas).

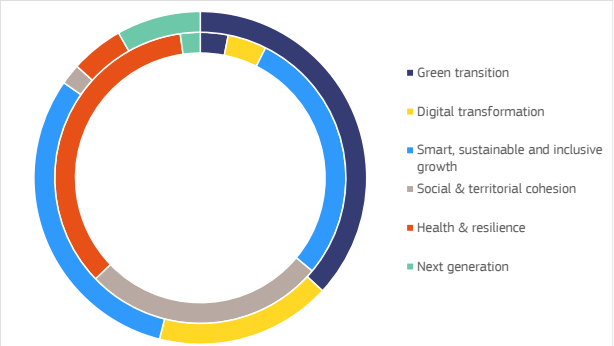
Dėl bendrų veiksmų sanglaudos politika ir ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo (EGAD) planas Lietuvoje abipusiškai sustiprina vienas kito poveikį. Pavyzdžiui, kalbant apie inovacijų skatinimą, EGAD plane numatyta priimti teisės aktus, kurių reikia Inovacijų agentūrai įsteigti ir jos infrastruktūrai finansuoti, kad pagal vieno langelio principą įmonės galėtų kreiptis į ją dėl ESI fondų finansuojamos paramos inovaciniam pajėgumui stiprinti, pažangiųjų technologijų diegimui skatinti ir MVĮ konkurencingumui didinti. Sveikatos priežiūros srityje pagal EGAD planą investuojama į tvaraus ilgalaikės priežiūros modelio kūrimą: priimami teisės aktai, kuriami specializuoti ilgalaikės priežiūros dienos centrai ir mobilios komandos bei rengiami ilgalaikės priežiūros specialistai. Tai derinama su sanglaudos politikos finansavimu, kad būtų galima finansuoti projektus, kuriais siekiama ugdyti specialistų kompetencijas ir kvalifikacijas teikti ilgalaikės priežiūros paslaugas stacionarinės ir ambulatorinės sveikatos priežiūros grandyse, įsteigti metodikos centrą ir savivaldybių lygmens asmens sveikatos priežiūros įstaigas, teikti tikslines ilgalaikės priežiūros paslaugas ir įsigyti transporto priemonių ir novatorišką įrangą, kad pacientus būtų galima lankyti namuose. Sanglaudos politikos ir EGAD plano finansavimo indėlis pagal politikos tikslus parodytas A4.1 ir A4.2 diagramose.

A4.1 diagrama. **2021–2027 m. sanglaudos politikos finansavimo paskirstymas pagal politikos tikslus Lietuvoje**

Šaltinis – Europos Komisija.

A4.2 diagrama. **EGADP finansavimo paskirstymas pagal ramsčius Lietuvoje**

(1) Kiekviena EGAD plano priemonė padeda pasiekti dviejų iš šešių EGADP politikos ramsčių tikslus. Pirminis indėlis parodytas išoriniame apskritime, o antrinis – vidiniame apskritime. Kiekvienas indėlis atitinka 100 proc. EGADP lėšų. Todėl bendras indėlis į visus šioje diagramoje pavaizduotus ramsčius sudaro 200 proc. Lietuvai skirtų EGADP lėšų.
Šaltinis – Europos Komisija.

Techninės paramos priemonė (TPP) padeda Lietuvai investuoti į viešąjį administravimą ir kurti palankesnę aplinką ES ir nacionalinėms investicijoms. Nuo 2017 m. TPP lėšomis Lietuvoje finansuojami projektai, kuriais siekiama rengti ir įgyvendinti augimą skatinančias reformas. 2023 m. Lietuvai suteikta parama, kuria, be kita ko, siekiama padėti paspartinti atsinaujinančiųjų išteklių energijos naudojimą patobulinant leidimų išdavimo administracinę sistemą, sustiprinti Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo ekosistemą parengiant partnerysčių gyvavimo ciklo integravimo veiksmų planą ir strategiją ir sustiprinti Lietuvos valdžios institucijų gebėjimus atlikti sveikatos technologijų vertinimus. TPP taip pat padeda Lietuvai didinti bendrą pajėgumą įgyvendinti EGAD plane numatytas konkrečias reformas ir investicijas, pavyzdžiui, paspartinti pastatų renovacijas naudojant organines medžiagas. Lietuva taip pat

A4.1 lentelė.**ES priemonių parama Lietuvoje**

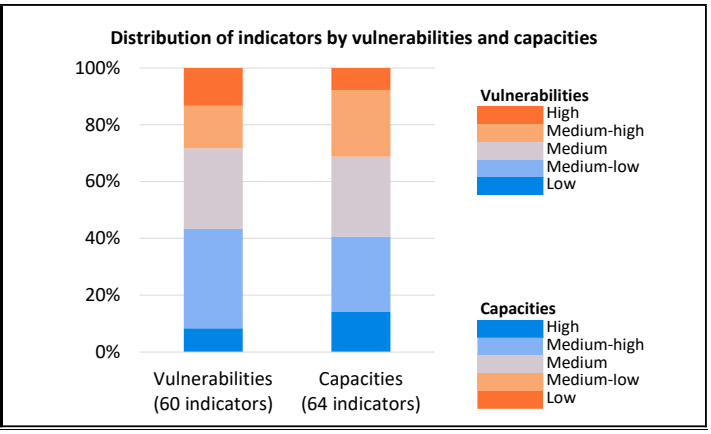
EU grants			
	Amount 2014-2020 (EUR million)		Amount 2021-2027 (EUR million)
Cohesion policy	7 033.5		6 274.3
RRF grants (1)	-		2 297.6
Public sector loan facility (grant component) (2)	-		20.7
Common agricultural policy (3)	6 100.0		3 998.0
EMFF/EMFAF (4)	63.4		61.2
Connecting Europe Facility (5)	929.8		659.5
Horizon 2020 / Horizon Europe (6)	94.5		108.0
LIFE programme (7)	29.7		38.6
EU guarantees			
	EU Guarantee (EUR million)		Volume of operations (EUR million)
European Fund for Strategic Investment 2015-2020 (8)	102.0		288.3
InvestEU 2021-2027 (9)	26.8		50.0
EU loans			
	Period	Total amount available (EUR million)	Disbursed amount (EUR million)
SURE (10)	2020-2022	1 099.1	1 099.1
RRF	2021-2026	1 552	470.3

(1) EGADP įgyvendinimo laikotarpis yra 2021–2026 m.
(2) Paskolų viešajam sektoriui priemonės programavimo laikotarpis yra 2021–2025 m., o suma atspindi dotacijų komponento nacionalinę dalį, rezervuotą iki laikotarpio pabaigos.
(3) Bendros žemės ūkio politikos programavimo laikotarpiai yra 2014–2022 m. ir 2023–2027 m.
(4) EJRŽF – Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondas, EJRŽAF – Europos jūrų reikalų, žvejybos ir akvakultūros fondas.
(5) Duomenys apie Europos infrastruktūros tinklų priemonę apima transportą ir energetiką, o galutinė jų įtraukimo data – 2024 m. gegužės 15 d.
(6) Programos „Europos horizontas“ (2021–2027 m.) duomenų galutinė įtraukimo data yra 2024 m. gegužės 13 d.
(7) Programos LIFE 2021–2027 m. duomenų galutinė įtraukimo data yra 2024 m. gegužės 15 d.
(8) ES garantijos, pasirašytos pagal ESIF infrastruktūros ir inovacijų liniją, suma apskaičiuota remiantis pasirašyta operacijų suma ir vidutiniu vidiniu daugikliu, kaip nurodė EIB (galutinė duomenų įtraukimo data – 2023 m. gruodžio 31 d.).
(9) ES garantijos suma ir pagal programą „InvestEU“ pasirašytų operacijų suma apima ES skyrių, taip pat valstybių narių skyrius (galutinė duomenų įtraukimo data – 2023 m. gruodžio 31 d.).
(10) SURE – Europos laikinos paramos priemonė nedarbo rizikai dėl ekstremaliosios situacijos mažinti.
Šaltinis – Europos Komisija.

gauna finansavimą pagal kelias kitas ES priemones,
įskaitant išvardytąsias A4.1 lentelėje.

A5.1 lentelė. **Lietuvos ir ES 27 atsparumo indeksai pagal aspektus**

Dimension		LT 2023 RDB	LT 2024 RDB	EU-27 2024 RDB
Overall resilience	Vulnerabilities			
	Capacities			
Social and economic	Vulnerabilities			
	Capacities			
Green	Vulnerabilities			
	Capacities			
Digital	Vulnerabilities			
	Capacities			
Geopolitical	Vulnerabilities			
	Capacities			

(1) Sintetiniai indeksai parodo agreguotą santykinę šalių atsparumo padėtį pagal visus nagrinėjamus rodiklius. Nustatant tam tikrą rodiklį kiekvienos šalies santykinė padėtis paskutiniais metais, kurių duomenys turimi, lyginama su visų valstybių narių ir visų ataskaitinio laikotarpio metų to rodiklio verčių rinkiniu.

Šaltinis – Atsparumo rodiklių suvestinės, 2024 m. pavasario versija, duomenys iki 2022 m.

Šiame priede naudojamos Komisijos atsparumo rodiklių suvestinės ([36]), siekiant parodyti santykinius Lietuvos atsparumo pajėgumus ir santykinį pažeidžiamumą ([37]), kurie gali būti svarbūs visuomenės, ekonomikos, skaitmeninei ir žaliajai transformacijai, taip pat būsimiems sukrėtimams ir geopolitiniams iššūkiams įveikti ([38]).

Iš atsparumo rodiklių suvestinės atsparumo rodiklių matyti, kad Lietuvos bendras pažeidžiamumas ir pajėgumai yra vidutiniai ir praėjusiais metais išliko stabilūs. Jos pažeidžiamumas atitinka ES vidurkį, tačiau pajėgumai ES vidurkio vis dar nesiekia. Lietuvos atsparumo rodiklių suvestinės rodikliai labai skiriasi ir tik apie 20 proc. rodiklių rodo vidutinius pajėgumus ir pažeidžiamumą.

Lietuvos socialinis ir ekonominis pažeidžiamumas ir pajėgumai pablogėjo iki vidutinio ir vidutiniškai žemo lygio. Pagrindinės šio pablogėjimo priežastys yra mažesnis namų ūkių taupymo rodiklis, padidėjusi pajamų nelygybė (s80/s20) ir socialinių pervedimų poveikio skurdo mažinimui sumažėjimas. Lietuvoje sveiko gyvenimo trukmės absoliučiąja verte nuo gimimo lygis taip pat išlieka žemas, o standartinis prevencijos ir sveikatos priežiūros priemonėmis išvengiamas mirtingumas yra vienas iš didžiausių ES, todėl daromas spaudimas sveikatos priežiūros sektoriui. Kalbant apie teigiamus aspektus, šalis sugebėjo sumažinti savo pažeidžiamumą, atsirandantį dėl užimtumo gamybos sektoriuje, kuriam būdinga didelė automatizavimo rizika.

2023 m. Lietuvos žaliasis atsparumas išliko stabilus. Tam tikri rodikliai netgi pagerėjo, pavyzdžiui, sumažintas suderintas pesticidų rizikos rodiklis Nr. 1, taip pat užtikrintas didesnis išteklių našumas, padidėjo aplinkosaugos srities patentų vienam gyventojui skaičius ir pakilo elektros ir elektroninės įrangos atliekų perdirbimo lygis.

Kalbant apie skaitmeninį aspektą, Lietuvos vidutinio lygio pažeidžiamumas išliko nepakitęs, o pajėgumai padidėjo ir pasiekė ES

([36]) Https://ec.europa.eu/info/strategy/strategic-planning/strategic-foresight/2020-strategic-foresight-report/resilience-dashboards_lt. Atsparumas apibrėžiamas kaip gebėjimas ne tik atlaikyti ir įveikti iššūkius, bet ir tvariai, teisingai ir demokratiškai persitvarkyti. 2020 m. strateginio prognozavimo ataskaita. *Strateginis prognozavimas – kelias į didesnį Europos atsparumą* (COM(2020) 493).

([37]) Pažeidžiamumas – aplinkybės, dėl kurių neigiamas krizių ir pertvarkų poveikis gali paaštrėti, arba kliūtys, dėl kurių gali kilti sunkumų siekiant ilgalaikių strateginių tikslų, o pajėgumai – įveikti krizes, struktūrinius pokyčius ir pertvarkas įgalinantys veiksniai arba gebėjimai.

([38]) Šis priedas susijęs su 1 priedu „Darnaus vystymosi tikslai“, 6 priedu „Žaliasis kursas“, 8 priedu „Teisingas perėjimas prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos“, 9 priedu „Išteklių našumas, efektyvumas ir žiediškumas“, 10 priedu „Skaitmeninė transformacija“ ir 14 priedu „Europos socialinių teisių ramstis“.

vidurkį. Palyginti su 2021 m., šalis pagerino savo bendradarbiaujamosios ekonomikos ([39]) lygį.

Lietuvos geopolitiniai pajėgumai ir pažeidžiamumas ES lygmeniu išliko stabilūs. Kalbant apie pažeidžiamumą, grynasis skolinimas / skolinimasis padidėjo, tačiau metalų naudojimo rodiklis vienam gyventojui pagerėjo. Kiek padidėjo ir tam tikri Lietuvos pajėgumai, visų pirma susiję su ES vidaus prekyba, taip pat bendras šalies prekybos atvirumas, visų pirma energetikos sektoriuje.

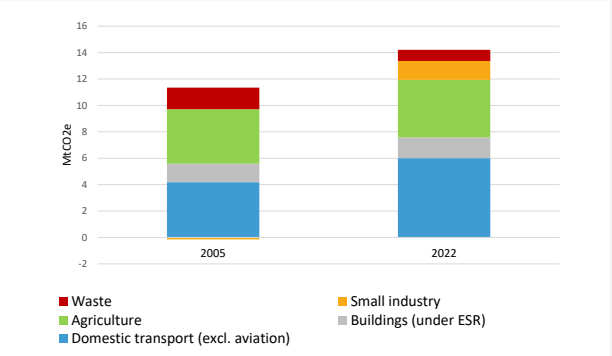
([39]) Bendradarbiaujamoji ekonomika apibrėžiama kaip asmenų, kurie per pastaruosius 3 mėnesius pirko internetu (išsinuomojo būstą) kaip privatūs asmenys, procentinė dalis.

Lietuva padarė pažangą vykdydama žaliąją pertvarką, tačiau keliose srityse reikia imtis daugiau veiksmų, pavyzdžiui, siekiant gausinti anglies dioksido absorbentus žemės naudojimo sektoriuje ir pagerinti žiedinę ekonomiką. Šiame priede apžvelgiami su pertvarka Lietuvoje susiję klimato, energetikos ir aplinkosaugos aspektai ([40]).

Lietuvos atnaujintame integruotame nacionaliniame energetikos ir klimato srities veiksmų plane (NEKSVP) pateikiama tiksli informacija apie investicijų poreikius siekiant 2030 m. klimato ir energetikos politikos tikslų pagal sektorius ir politikos sritis. Jame pagal sektorius atskirai pateikiamos viešosios lėšos ir privačiosios investicijos tiek dabartinei, tiek planuojamai politikai. Plane nurodomi finansavimo poreikiai ir pagrindiniai finansavimo šaltiniai, tačiau aiškiai nedetalizuojama ES parama. Plane nepakankamai apibūdintas viešojo finansavimo vaidmuo telkiant privatųjį finansavimą. Jame nepaminėtas priemonių įgyvendinimo laikotarpis ar ES finansavimo dalis (visų pirma įnašas iš Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo fondo) ([41]).

Įtraukus planuojamas priemones, kurios dar turi būti priimtos, prognozuojama, kad Lietuva beveik pasieks savo 2030 m. pastangų pasidalijimo tikslą ([42]). Numatoma, kad 2022 m. Lietuvos pastangų pasidalijimo sektoriuose išmetamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis bus 8,8 proc. didesnis nei 2005 m. Prognozuojama, kad, įgyvendindama galiojančias politikos priemones, Lietuva pagal PPR apskaičiuotą išmestą ŠESD kiekį iki 2030 m. sumažins 14,5 proc., palyginti su 2005 m. lygiu. Įgyvendinant papildomas Lietuvos atnaujinto NEKSVP projekte suplanuotas politikos priemones šį išmetamųjų teršalų kiekį numatoma sumažinti 20,9 proc., palyginti su 2005 m. lygiu, taigi pastangų pasidalijimo tikslui (21 proc. sumažinimas) pasiekti trūksta vos 0,1 procentinio punkto ([43]). Atnaujinto NEKSVP projekte pakartojamas Lietuvos įsipareigojimas iki 2050 m. užtikrinti poveikio klimatui neutralumą.

A6.1 diagrama. **Pastangų pasidalijimo sektoriuose išmetamas ŠESD kiekis (Mt CO_2 ekv., 2005–2022 m.)**

Šaltinis – Europos aplinkos agentūra.

Lietuvos energijos vartojimo efektyvumo tikslą galutiniame atnaujintame NEKSVP būtų galima padidinti. Atnaujinto NEKSVP projekte nustatyti 2030 m. pirminės ir galutinės energijos vartojimo efektyvumo įnašai (5,2 mln. tne ir 4,2 mln. tne) atitinka pagal Energijos vartojimo efektyvumo direktyvą reikalaujamą įnašą ([44]).

([40]) Šį priedą papildo 7 priedas dėl energetikos pertvarkos ir konkurencingumo, 8 priedas dėl teisingo perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos, 9 priedas dėl efektyvaus išteklių naudojimo, žiediškumo ir našumo, taip pat kituose šios šalies ataskaitos prieduose pateikta informacija atitinkamomis temomis.

([41]) Žr. Komisijos (2023 m.) atliktą Lietuvos nacionalinio energetikos ir klimato srities veiksmų plano vertinimą.

([42]) Nacionalinis šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo tikslas nustatytas Reglamente (ES) 2023/857 (Pastangų pasidalijimo reglamentas). Juo siekiama suderinti veiksmus atitinkamuose sektoriuose su tikslu visos ES ekonomikos mastu išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį sumažinti bent 55 proc., palyginti su 1990 m. lygiu. Tikslas taip pat taikomas į dabartinę ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemą neįtrauktiems sektoriams, visų pirma pastatų (šildymo ir vėsinimo), kelių transporto, žemės ūkio, atliekų ir smulkiosios pramonės sektoriams (jie žinomi kaip pastangų pasidalijimo sektoriai).

([43]) 2022 m. pagal PPR apskaičiuotas išmestas ŠESD kiekis grindžiamas apytiksliais apskaitos duomenimis. Galutinis išmetamųjų teršalų kiekis bus nustatytas 2027 m. atlikus išsamią peržiūrą. Dabartinių politikos priemonių (taikant esamas priemones, WEM) ir papildomų politikos priemonių (taikant papildomas priemones, WAM) poveikio projekcijos, nurodytos Lietuvos atnaujinto NEKSVP projekte.

([44]) Persvarstytoje Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvoje nustatytas ES tikslas pasiekti, kad bendro galutinio energijos suvartojimo procentinė dalis, kurią sudaro atsinaujinančiųjų

Tačiau atrodo, kad numatyti įnašai, įskaitant siūlomas priemones, šių tikslų neatitiks. Lietuvos atsinaujinančių išteklių energijos įnašas, nustatytas jos atnaujinto NEKSVP projekte (55 proc. iki 2030 m.), gerokai viršija reikalaujamą 49 proc. dydį.

Lietuva turi siekti didesnės pažangos darniojo transporto srityje: daug potencialo turi elektrinių geležinkelių transportas ([45]). 2022 m. elektrinės transporto priemonės su baterijomis sudarė 0,4 proc. lengvųjų automobilių parko – tai palyginti maža dalis (ES vidurkis – 1,2 proc.). 2023 m. šalyje buvo 1 070 viešų įkrovimo prieigų, t. y. viena įkrovimo prieiga vienuolikai elektromobilių (ES vidurkis yra 1:10). Beveik visas keleivių vežimas (95 proc.) Lietuvoje vykdomas lengvaisiais automobiliais. Tačiau tik 37 proc. krovinių vežama keliais, o likusi dalis (62 proc.) – geležinkeliais: tai gerokai daugiau nei ES vidurkis (16 proc.) ([46]). Kita vertus, tik 8 proc. geležinkelių tinklo yra elektrifikuota ir tai yra labai maža dalis.

Prognozuojama, kad Lietuvos pastangos didinti anglies dioksido absorbavimą imantis veiksmų žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės (LULUCF) sektoriuose bus nepakankamos 2030 m. tikslui pasiekti. Per pastaruosius dešimt metų Lietuvos žemės naudojimo sektoriuje anglies dioksido absorbavimo lygis išliko pastovus. Siekdama padidinti savo gebėjimą absorbuoti anglies dioksidą, Lietuva savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane numatė priemonių nualintiems durpynams atkurti. Kad būtų pasiektas 2030 m. LULUCF tikslas, reikia papildomai absorbuoti 661 kt Co_2ekv. ([47]). Iš naujausių 2030 m. projekcijų matyti, kad Lietuva šio tikslo nepasieks ([48]).

Klimato kaita Lietuvoje daro poveikį keliems sektoriams ir ekosistemoms, ypač pakrantės regione. Didžiausia su klimatu susijusi rizika kyla dėl (pakrančių) potvynių ir vėtrų vakarinėje šalies dalyje. Labiausiai klimato kaitos veikiami sektoriai yra žemės ūkis, visuomenės sveikata, energetika, pramonė, transportas ir ryšių infrastruktūra. Prognozuojama, kad dažniau kylant karščio bangoms didės su karščiu susijęs mirtingumas ir sergamumas bei poveikis transporto sistemai. Dėl karščio bangų taip pat gali paaštrėti elektros energijos ir vandens tiekimo problemos, ypač tokiose miesto vietovėse kaip Vilnius. Žiemą dažni temperatūros svyravimai apie 0 °C padidins dirvožemio iškylą dėl pašalo ir koroziją ([49]).

Biologinės įvairovės apsaugos lygis Lietuvoje nepakankamas. 2021 m. pabaigoje Lietuvoje saugoma žemės teritorija sudarė 17,1 proc., o saugoma jūrų teritorija – 22,8 proc. ([50]). Lietuva vėluoja nustatyti savo „Natura 2000“ teritorijų apsaugos tikslus ir priemones. Iki 2023 m. rugpjūčio mėn. buvo nustatyti tik 155 iš 549 Bendrijos svarbos teritorijų apsaugos tikslai ir priemonės. Paspartinus apsaugos tikslų ir priemonių nustatymo procesą „Natura 2000“ teritorijas būtų lengviau valdyti. Dviejų trečdalių ES saugomų buveinių išsaugojimo būklė yra nepalanki – joms neigiamą poveikį daro miškininkystė, žemės ūkis ir invazinės rūšys. Remiantis naujausia ataskaita dėl saugomų buveinių ir rūšių, kurioms taikomas Buveinių direktyvos 17 straipsnis, apsaugos būklės 2013–2018 m., tik 22 proc. saugomų buveinių ir 37 proc. rūšių apsaugos būklė buvo gera ([51]). Mažėjančią žemės ūkio paskirties žemės biologinę įvairovę rodo ryškus įprastų agrarinio kraštovaizdžio paukščių populiacijų indekso sumažėjimas nuo 77 2011 m. iki 51 2020 m. – tai mažiausia pranešta vertė ([52]).

Vis daugiau susirūpinimo Lietuvoje kelia oro kokybė. Kelių rūšių (amoniako, azoto oksidų (Nox) ir lakiųjų organinių junginių, išskyrus metaną (NMVOC) 2021 m.) išmetamų oro teršalų kiekis viršijo pagal Nacionalinių išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo įsipareigojimų direktyvą leidžiamus didžiausius lygius. Naujausi turimi (2021 m.) Europos aplinkos agentūros metiniai įverčiai rodo,

išteklių energija, 2030 m. būtų 42,5 proc., ir siekiama šią dalį padidinti iki 45 proc. Pagal Direktyvos (ES) 2023/1791 I priede pateiktą formulę apskaičiuotas Lietuvos nacionalinis orientacinis pirminės energijos vartojimo efektyvumo įnašas yra 5,2 mln. tne, o galutinės energijos – 4,2 mln. tne. 2023 m. gruodžio 18 d. Komisijos rekomendacija Lietuvai.

([45]) Jeigu nenurodyta kitaip, šiame skirsnyje pateikiami 2021 m. duomenys. Žr. Europos Komisija, 2023 m., EU transport in figures, transport.ec.europa.eu.

([46]) Vamzdynais gabenama 0,6 proc. krovinių. Vidaus vandenys neatlieka jokio vaidmens Lietuvos transporto sektoriuje.

([47]) Nacionaliniai valstybių narių LULUCF tikslai pagal Reglamentą (ES) 2023/839.

([48]) Lietuvos atnaujinto nacionalinio energetikos ir klimato srities veiksmų plano projekte pateiktos projekcijos, 2023 m.

([49]) Taip pat žr. 2023 m. Komisijos atliktą Lietuvos prisitaikymo prie klimato kaitos pažangos vertinimą ir rekomendacijas.

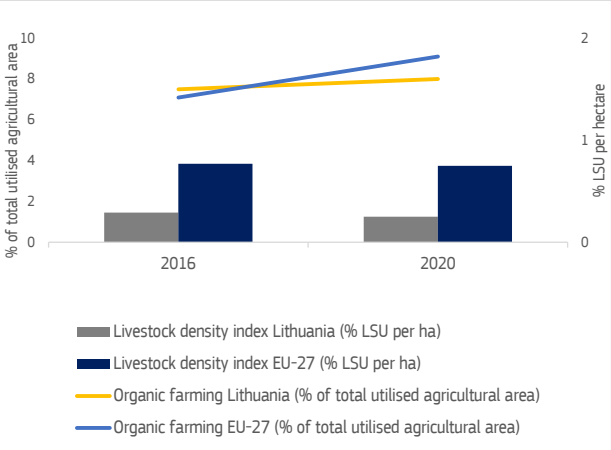
([50]) Mažiau nei 2019 m. nurodyti 24 proc.

([51]) Palyginti su 15 proc. ir 28 proc. ES vidurkiais.

([52]) Baziniais 2000 metais – 100.

kad Lietuvoje dėl taršos smulkiosiomis kietosiomis dalelėmis (KD2,5) 100 000 gyventojų praranda apie 799 gyvenimo metus (gerokai daugiau už ES vidurkį – 584), o dėl taršos NO_2 – 73 metus. Taršos smogą sukeliančiomis medžiagomis intensyvumas, palyginti su BVP, nuo 2008 m. iki 2021 m. sumažėjo tik 8 proc. ir pasiekė 2,97 tonos/10 EUR, t. y. viršijo ES vidurkį.

A6.2 diagrama. **Gyvulių tankumo ir ekologinio ūkininkavimo pokyčiai**

Sutartinis ūkinis gyvūnas vienam NŽŪN hektarui: juo matuojamas ūkinių gyvūnų (galvijų, avių, ožkų, arklinių šeimos gyvūnų, kiaulių, naminių paukščių ir triušių) kiekis, perskaičiuotas į sutartinius ūkinius gyvūnus vienam naudojamos žemės ūkio naudmenų (NŽŪN) hektarui.
Šaltinis **–** Eurostatas.

Intensyvi žemės ūkio veikla daro didelį poveikį ekosistemoms, biologinei įvairovei ir oro kokybei. Žemės ūkio sektoriaus metinės produkcijos vertė išliko maždaug stabili ir siekė 3,3 mlrd. EUR ([53]) 2023 m. Ekologinio ūkininkavimo praktika populiarėja. 2021 m. žemės, kurioje vykdomas ekologinis ūkininkavimas, dalis pasiekė 8,9 proc. naudojamų žemės ūkio naudmenų, palyginti su 9,1 proc. ES vidurkiu ([54]) ir ES masto tikslu – bent 25 proc. iki 2030 m. Be to, tausojamojo žemės dirbimo praktika, dėl kurios padidėja organinės anglies koncentracija dirvožemyje, Lietuvoje 2016 m. apėmė 10 proc. dirbamo žemės ploto. **Žemės ūkio** sektoriui tenka 95,3 proc. viso išmetamo amoniako kiekio, palyginti su 90,7 proc. ES vidurkiu 2021 m.

2010–2020 m. ūkinių gyvūnų skaičius Lietuvoje sumažėjo, kaip ir daugumoje ES valstybių narių. Lietuvos gyvulių tankumo indeksas sumažėjo nuo 0,32 proc. iki 0,25 proc. Be to, ekstensyviosios gyvulininkystės dalis ([55]), palyginti su visomis naudojamomis žemės ūkio naudmenomis, sumažėjo nuo 38,3 proc. 2013 m. iki 29,1 proc. 2016 m. ([56]) ir viršijo ES vidurkį (23,8 proc.). Lietuvoje drėkinama mažiau nei 0,1 proc. žemės ūkio paskirties žemės, o žemės ūkio sektoriuje išgaunama 21,6 proc. viso išgaunamo vandens kiekio.

Perėjus prie tvarios žemės ūkio praktikos ir sumažinus perteklinių maisto medžiagų naudojimą būtų galima sumažinti taršą ir apsaugoti biologinę įvairovę. Naujausi (2019 m.) bendrojo azoto balanso žemės ūkio paskirties žemėje duomenys rodo, kad Lietuvoje vienam hektarui per metus vidutiniškai tenka 40,8 kg azoto. 1,7 proc. požeminio vandens stebėsenos stočių nurodo didžiausią leidžiamą (50 mg/l) nitratų koncentraciją viršijančius lygius. Bendrasis fosforo balansas 2017 m. buvo −1,3 kg/ha. Lietuvos vandens telkiniai yra mažiau užteršti pesticidais, palyginti su ES vidurkiu. 2021 m. nė vienoje stebėsenos vietoje nepranešta apie pesticidų kiekį, viršijantį Vandens pagrindų direktyvoje nustatytas ribines vertes. Per pastarąjį dešimtmetį pikas buvo užfiksuotas 2015 m., kai riba buvo viršyta 58,3 proc. stebėsenos vietų. Nors Lietuva pradėjo taikyti tam tikrą dirvožemį tausojančią ūkininkavimo praktiką, Lietuvos ariamajai žemei vis dar būdingas organinės anglies išplovimas ([57]), o paskatos ūkininkams geriau apsaugoti pievų buveines yra nepakankamos, kaip matyti iš sumažėjusių pievų ir ganyklų plotų ([58]).

Maisto atliekų susidarymo lygis tebėra palyginti aukštas, o kompostavimo ir skaidymo rodiklius būtų galima pagerinti. 2021 m. šalyje vienam asmeniui teko 139 kg maisto atliekų, t. y. daugiau nei ES vidurkis – 131 kg vienam asmeniui. Daugiausia maisto iššvaistoma namų ūkiuose. Komunalinių atliekų kompostavimo ir skaidymo lygis 2021 m. sumažėjo iki 86 kg vienam asmeniui ir sudaro 19,7 proc. visų

([53]) Produkcijos vertė bazine kaina (2015 m. – 100).

([54]) 2020 m. 2021 m. duomenų nėra.

([55]) Naudojamų žemės ūkio naudmenų, kuriose gyvulių tankumas mažesnis nei 1 sutartinis ūkinis gyvūnas viename hektare, dalis.

([56]) Naujausi turimi duomenys.

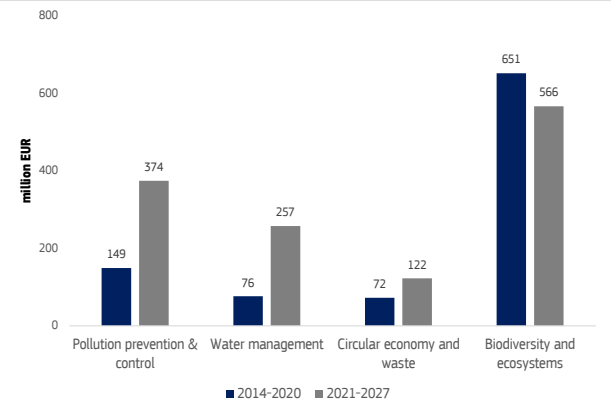
([57]) SWD(2019) 125 *final*/2, p. 14.

([58]) EBPO aplinkosauginio veiksmingumo apžvalga: Lietuva (2021), p. 29 ir 54.

komunalinių atliekų (daugiau informacijos pateikta 9 priede).

Lietuvai būtų naudinga daugiau investuoti į biologinę įvairovę ir sparčiau pereiti prie žiedinės ekonomikos. 2014–2020 m. laikotarpiu apskaičiuota investicijų į aplinkos apsaugą spraga siekė 956 mln. EUR per metus, t. y. 2,2 proc. BVP, ir gerokai viršijo 0,8 proc. ES vidurkį. Apskaičiuota, kad ši spraga 2021–2027 m. laikotarpiu didės 1,3 mlrd. EUR per metus. Dar yra galimybių didinti finansavimą, visų pirma skirtą biologinei įvairovei (566 mln. EUR trūkumas per metus) ir žiedinei ekonomikai bei atliekų tvarkymui (122 mln. EUR per metus). Lietuvai taip pat būtų naudinga investuoti į taršos prevenciją ir tvarią vandentvarką, nes investicijų spraga tose srityse padidėjo.

A6.3 diagrama. **Investicijų į aplinkos apsaugą spraga, metinis vidurkis**

Šiuos duomenis Europos Komisija apskaičiuoja remdamasi naujausiomis vidaus ataskaitomis, Eurostato, EIB duomenimis ir nacionaliniais duomenų šaltiniais.
Šaltinis – Europos Komisija.

A6.1 lentelė. **Rodikliai, kuriais remiantis stebima Europos žaliojo kurso įgyvendinimo pažanga makroekonominiu požiūriu**

							Target	Distance	
		2005	2019	2020	2021	2022	2030	WEM	WAM
Progress to climate and energy policy targets									
Greenhouse gas emission reductions in effort sharing sectors [1]	Mt CO_{2eq}, %, pp	13,062.1	8%	6%	10%	9%	-21%	-6	0
Net greenhouse gas removals from LULUCF [2]	Kt CO2eq	-4 179	-5 903	-6 073	-5 501	-6 356	-4,633	n/a	n/a
Share of energy from renewable sources (1) [3]	%	17%	25%	27%	28%	30%	49%	-	-
Energy efficiency: primary energy consumption [3]	Mtoe	8.1	6.3	6.2	6.6	6.3	5.2		
Energy efficiency: final energy consumption [3]	Mtoe	4.7	5.6	5.3	5.7	5.4	4.2		

							EU-27		Projected
		2018	2019	2020	2021	2022	2021	2022	2030
Green transition: mobility									
Greenhouse gas emissions: road transport	Mt CO2e	-	-	-	6.1	6.0	769.0	786.6	3.7
Share of zero-emission vehicles in new registrations [4]	%	0.1	0.1	1.1	3.6	5.2	9	12.1	n/a
Number of publicly accessible AC/DC charging points		-	-	126	127	418	299178	446956	n/a
Share of electrified railways	%	8.0%	8.0%	8.0%	8.0%	-	56.1%	-	n/a
Green transition: buildings									
Greenhouse gas emissions: buildings	Mt CO2e	-	-	-	1.6	1.6	537.0	486.7	1.3
Final energy consumption in buildings	2015=100	111.8%	107.2%	103.9%	117.7%	112.8%	104.0%	97.2%	
Climate adaptation									
Climate protection gap [5]	score 1-4	-	-	1.3	1.2	1.3	1.5	1.5	n/a

		2018	2019	2020	2021	2022	2020	2021	2022
State of the environment									
Water | Water exploitation index (WEI+) (1) [6]	% of renewable freshwater	0.6	0.7	-	-	-	3.6	-	-
Circular economy | Material footprint [7]	tonnes per person	20.2	20.6	21.9	23.7	23.2	14.2	14.8	14.9
Pollution | Years of life lost due to air pollution by PM2.5 [8]	per 100.000 inhabitants	840	777	571	779	-	545	584	-
Biodiversity | Habitats in good conservation status [9]	%	22.2					14.7		
Common farmland bird index [10]	2000=100	59	62	51	-	-	78	-	-
Green transition: agri-food sector									
Organic farming	% of total utilised agricultural area	8.13	8.14	8	8.91	-	9.1	-	-
Nitrates in groundwater	mg NO_3/litre	3.27	3.62	3.33	-	-	20.42	-	-
Food waste per capita	Kg per capita			137	139	-	130	131	-
Share of soil in poor health [11]	%					31			41
Soil organic matter in agricultural land [12]	Mt per ha	133	-	-	-	-	7,904	-	-

Šaltiniai: (1) Valstybių narių 2019 ir 2020 m. išmetamųjų teršalų duomenys išreiškiami kaip visuotinio atšilimo potencialas, nurodytas Tarpvyriausybinės klimato kaitos komisijos (IPCC) ketvirtojoje vertinimo ataskaitoje (AR4). Valstybių narių baziniais 2005 metais išmestas teršalų kiekis pagal Reglamentą (ES) 2018/842, 2021 ir 2022 m. išmetamųjų teršalų duomenys ir 2030 m. projekcijos išreiškiami kaip visuotinio atšilimo potencialas, nurodytas IPCC penktojoje vertinimo ataskaitoje (AR5). 2021 m. išmetamųjų teršalų kiekis nustatytas remiantis galutinėmis apskaitos ataskaitomis, o 2022 m. išmetamųjų teršalų kiekis nustatytas apytikslėmis apskaitos ataskaitomis ir Europos aplinkos agentūros pagal PPR apskaičiuotu bendru išmestu ŠESD kiekiu. Galutinis išmetamųjų teršalų kiekis 2021 ir 2022 m. bus nustatytas 2027 m. atlikus išsamią peržiūrą. 2030 m. tikslas išreikštas procentiniu pokyčiu, palyginti su baziniais 2005 metais išmestu teršalų kiekiu. Atotrūkis nuo tikslo yra skirtumas tarp 2030 m. tikslo ir pagal PPR apskaičiuoto išmesto ŠESD kiekio projekcijų taikant esamas priemones (WEM) ir projekcijų taikant papildomas priemones (WAM), procentinis pokytis, palyginti su baziniais 2005 metais išmestu teršalų kiekiu. Priemonės, įtrauktos apskaičiuojant 2030 m. išmetamo ŠESD kiekio projekcijas, atspindi padėtį, nurodytą valstybių narių atnaujintų nacionalinių energetikos ir klimato srities veiksmų planų projektuose, arba, jei jų nėra, iki 2023 m. kovo 15 d. pagal Reglamentą 2018/1999 pateiktus duomenis. (2) Grynasis absorbuojamas kiekis išreiškiamas neigiamu skaičiumi, o grynasis išmetamas ŠESD kiekis – teigiamu skaičiumi. Pateikiami duomenys paimti iš 2024 m. ŠESD apskaitos ataskaitos. 2030 m. grynojo absorbuojamo ŠESD kiekio reikšmė pagal Reglamento (ES) 2023/839 IIa priedą. (3) 2030 m. nacionaliniai atsinaujinančiųjų išteklių energijos ir energijos vartojimo efektyvumo tikslai yra orientaciniai nacionaliniai įnašai, nustatyti pagal Reglamentą (ES) 2018/1999 (Valdymo reglamentą), ES lygmens 2030 m. atsinaujinančiųjų išteklių energijos tikslą, nustatytą Direktyvoje (ES) 2018/2001 su pakeitimais, padarytais Direktyva (ES) 2023/2413, t. y. 42,5 proc. bendro galutinio energijos suvartojimo (šią dalį siekiama padidinti iki 45 proc.), ir Direktyvos (ES) 2023/1791 (Energijos vartojimo efektyvumo direktyvos) I priede pateiktą formulę. (4) Keleivinės elektrinės transporto priemonės su baterijomis (BEV) ir elektrinės transporto priemonės su kuro elementais (FCEV). (5) Klimato apsaugos atotrūkis – neapdraustų ekonominių nuostolių, patiriamų dėl su klimatu susijusių nelaimių, dalis, remiantis potvynių, gamtos gaisrų, vėtrų modeliavimu ir dabartiniu draudimo skverbties lygiu. Skalė: 0 (apsaugos atotrūkio nėra) – 4 (labai didelis atotrūkis) (Europos draudimo ir profesinių pensijų institucija, 2022 m.) (6) Bendras vandens suvartojimas, palyginti su turimais atsinaujinančiais gėlo vandens ištekliais, tam tikroje teritorijoje per tam tikrą laikotarpį. (7) Medžiagų gavyba vartojimo ir investicijų reikmėms. (8) Potencialiai prarasti gyvenimo metai dėl mažesnių negu 2,5 mikrometrų diametro kietųjų dalelių poveikio nulemtos ankstyvos mirties. (9) Geros apsaugos būklės buveinių dalis, remiantis pagal Buveinių direktyvos (Direktyvos 92/43/EEB) 17 straipsnį pateiktais 2013–2018 m. duomenimis. (10) Daugiarūšis indeksas, kuriuo matuojamas agrarinio kraštovaizdžio paukščių rūšių gausumo pokyčio tempas. (11) Šaltinis – Komisijos pasiūlymo dėl dirvožemio stebėsenos teisės akto 12 priedas, SWD(2023) 417 *final*. (12) Organinės anglies kiekio ariamojoje žemėje įverčiai.

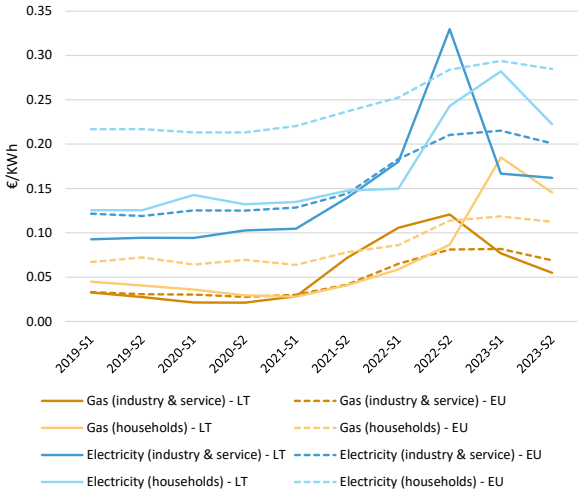
Šiame priede ([59]) apžvelgiama Lietuvos pažanga ir uždaviniai spartinant perėjimą prie nulinio ŠESD balanso energetikos, kartu didinant ES konkurencingumą švarios energijos sektoriuje ([60]). Jame atsižvelgiama į atnaujinto nacionalinio energetikos ir klimato srities veiksmų plano (NEKSVP) projekte pateiktas priemones ir tikslus ([61]).

2023 m. Lietuvos energetikos sektoriuje įvyko svarbių pokyčių. Be kitų itin svarbių infrastruktūros projektų, spartus atsinaujinančiųjų energijos išteklių, visų pirma saulės ir vėjo, diegimas rodo Lietuvos pažangą vykdant energetikos pertvarką ir sustiprina šalies energetinį saugumą ir nepriklausomybę. Nepaisant investicijų, vis dar kyla su energijos vartojimo efektyvumu ir tinklais susijusių iššūkių.

Energijos kainos Lietuvoje po 2022–2023 m. žiemos piko sumažėjo, tačiau vis dar yra gerokai didesnės nei prieš krizę – tokios tendencijos vyrauja visoje ES. Energijos ir dujų kainos, pramonės sektoriuje aukščiausią lygį pasiekusius 2022 m. antroje pusėje, o namų ūkių – 2023 m. pirmoje pusėje, sumažėjo: pramonės elektros energijos kainos nuo 2022 m. antros pusės iki 2023 m. pirmos pusė sumažėjo 49 proc., o dujų – 36 proc. Namų ūkių kainų vidurkiai 2023 m. pirmąjį pusmetį sumažėjo maždaug 20 proc. Išskyrus namų ūkių dujų kainas, 2023 m. antroje pusėje visi Lietuvos energijos kainų vidurkiai pasiekė žemesnį nei ES vidurkis lygį.

Dauguma nuo energetikos krizės pradžios įgyvendintų tiesioginės su energija susijusios paramos namų ūkiams priemonių 2023 m. liepos mėn. buvo panaikintos. Pažeidžiamiausi vartotojai tebėra apsaugoti nuo staigių energijos kainų šuolių. Kalbant apie elektros energiją, beveik 30 proc. mažiausių Lietuvos namų ūkių vartotojų (kurie per metus suvartoja mažiau nei po 1 000 kWh elektros) taikomi reguliuojami elektros energijos tarifai, o galutinis liberalizavimo etapas atidėtas iki 2026 m. Tačiau 2023 m. šis tarifas buvo šiek tiek didesnis už rinkoje siūlomą vidutinį kintamos kainos sutartinį tarifą. Kalbant apie šildymą, 2022–2023 m. šildymo sezonu beveik 110 000 namų ūkių (7,5 proc. namų ūkių) gavo kompensaciją. Grąžinus prieš krizę taikytą procedūrą, 2024 m. šis skaičius turėtų sumažėti 20 proc.

A7.1 diagrama. **Lietuvos namų ūkių ir pramonės bei paslaugų sektoriaus mažmeninės energijos kainos**

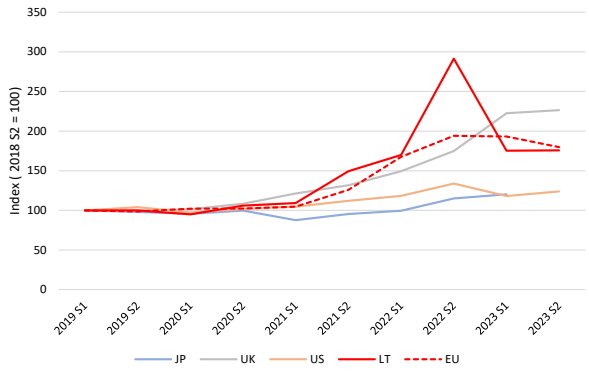
(1) Pramonės dujų suvartojimo intervalas yra I3, o elektros energijos – IC, t. y. nurodomi vidutinio dydžio vartotojai ir suteikiama įžvalgų apie įperkamumą.
(2) Namų ūkių dujų suvartojimo intervalas yra D2, o elektros energijos – DC.
(3) Pramonės kainos nurodomos be PVM ir kitų susigrąžinamų mokesčių / rinkliavų / įmokų, nes ne namų ūkių vartotojai PVM ir kai kuriuos kitus mokesčius paprastai gali susigrąžinti.
Šaltinis – Eurostatas.

([59]) Jis papildomas 6 priede pateikiama informacija, nes įgyvendinant Europos žaliąjį kursą daugiausia dėmesio skiriama perėjimui prie švarios energijos, ir 8 priedu, kur aprašomi veiksmai, kurių imtasi pažeidžiamiausioms grupėms apsaugoti ir kuriais papildomos pagal Europos žaliąjį kursą, „REPowerEU“ ir Europos žaliojo kurso pramonės planą dedamos pastangos.

([60]) Pagal Žaliojo kurso pramonės planą ir Poveikio klimatui neutralizavimo pramonės aktą.

([61]) Savo atnaujinto NEKSVP projektą Lietuva pateikė 2023 m. liepos mėn. Vertinimą ir šaliai skirtas rekomendacijas Komisija pateikė 2023 m. gruodžio 18 d.

A7.2 diagrama. **Nebuitinių vartotojų elektros energijos kainų tendencijos (ES ir užsienio partnerių)**

(1) Pateikiant Eurostato duomenis (ES ir LT), suvartojimo intervalas yra ID ir nurodo didelius vartotojus, pavyzdžiui, elektros energijai imlius gamybos sektorius, kurių metinis suvartojimas yra nuo 2 000 MWh iki 20 000 MWh, ir suteikia įžvalgų apie tarptautinį konkurencingumą.
(2) JP = Japonija.
Šaltinis **–** Eurostatas, Tarptautinė energetikos agentūra.

Palyginti su JAV ir Japonija, elektros energijos kainos ne namų ūkių vartotojams santykinai labai padidėjo. Nors nuo 2022 m. antrojo pusmečio Lietuvos elektros energijos kainos gerokai sumažėjo, jos ir toliau buvo didesnės už JAV ir Japonijos elektros energijos kainas. Tai galėtų turėti įtakos tarptautiniam energijai imlių šalies pramonės sektorių konkurencingumui.

Elektros energijos rinkoje svarbu suteikti daugiau galių vartotojams: gaminančių vartotojų sparčiai daugėja, tačiau pažangiųjų skaitiklių diegimas atsilieka, o energetikos bendrijos dar nerado savo vietos energetikos sistemoje. Dėl palankios reguliavimo sistemos gaminančių vartotojų skaičius 2023 m. padvigubėjo ir pasiekė beveik 90 000 ir šie vartotojai pagamina apie 5 proc. visos Lietuvoje suvartojamos elektros energijos. 2022 m. išmaniuosius skaitiklius turėjo tik 12,3 proc. namų ūkių vartotojų (ES vidurkis – 80 proc.).

Nors 2021–2022 m. laikotarpiu Lietuva į nacionalinę teisę perkėlė ES nuostatas dėl energetikos bendrijų ir patvirtino keletą paskatų, įskaitant paramos schemas, nesudėtingas leidimų išdavimo procedūras ir prioritetinę prieigą prie tinklų, iki šiol užregistruotos trys atsinaujinančiųjų išteklių energijos bendrijos. Nacionaliniame ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane nustatyta energijos bendrijoms skirta investicijų rėmimo programa.

Lietuva sėkmingai diversifikavo savo energijos importą, tačiau nuo jo tebėra labai priklausoma, nepaisant 2023 m. pagerėjimo dėl daug spartesnio naujų elektros energijos gamybos pajėgumų diegimo. Nors Lietuva ir toliau draudžia prekybą energija su Rusija, ji sugebėjo išsaugoti energijos tiekimo saugumą. Klaipėdos plaukiojančioji SGD saugykla su išdujinimo įrenginiu (FSRU) – ją Lietuvos valdžios institucijos planuoja įsigyti iki 2024 m. pabaigos – ir dujotiekių jungtis (GIPL) su Lenkija (Lenkijos-Lietuvos dujų tinklų jungtis) suteikė Lietuvai galimybę pastaraisiais metais iš esmės diversifikuoti savo dujų tiekimo šaltinius.

Projektas ELLI (Lietuvos–Latvijos jungties pajėgumų didinimas), kuriuo pagerinta dujotiekių jungtis su Latvija, taip pat padėjo padidinti Lietuvos dujų tiekimo saugumą, nes buvo pagerinta požeminė Inčukalno gamtinių dujų saugykla Latvijoje. Lietuva taip pat sugebėjo nuo 2022 m. rugpjūčio mėn. iki 2023 m. gruodžio mėn. 32 proc. sumažinti savo dujų poreikį, palyginti su ankstesnių penkerių metų vidurkiu. Numatoma, kad artimiausiais metais dujų vaidmuo toliau mažės ir iki 2030 m. turėtų sudaryti apie 13 proc. energijos rūšių derinio ([62]).

Kalbant apie elektros energijos tiekimo saugumą, remiantis ENTSO-E analize, 2023 m. ir 2023–2024 m. žiemą jokių adekvatumo problemų neužfiksuota. Perdavimo sistemos operatoriaus (PSO) duomenimis, 2023 m. Lietuva importuota energija patenkino 49 proc. savo elektros energijos paklausos; tai yra didelis sumažėjimas, palyginti su 2022 m. (–14 proc. punktų), paskatintas tiek pastaraisiais metais sumažėjusio elektros energijos suvartojimo, tiek labai išaugusio vėjo ir saulės energijos gamybos pajėgumo.

2023 m. gruodžio mėn. Lietuva kartu su Estija, Latvija, Lenkija ir Europos Komisija pasirašė naują politinę deklaraciją, kuria sudaromos sąlygos imtis tolesnių veiksmų siekiant užbaigti sinchronizavimo su ES žemyniniu tinklu projektą. Šiuo metu įgyvendinami keli

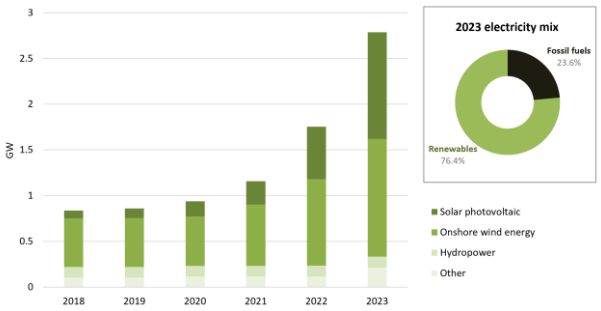
([62]) Lietuvos Vyriausybės projekcijos.

pagrindiniai investicijų į infrastruktūrą projektai taip pat prisidės prie sinchronizavimo projekto.

Smarkiai išaugus energijos iš vėjo ir saulės gamybai ir žengus svarbius žingsnius įgyvendinant atsinaujinančiųjų energijos išteklių plėtrą spartinančias reformas, elektros energijos iš atsinaujinančiųjų išteklių gamybos įrenginių įrengtoji galia 2023 m. padidėjo 59 proc. 2023 m. bendri atsinaujinančiųjų išteklių energijos pajėgumai Lietuvoje sudarė 2 785 MW. 2023 m. bendri vėjo energijos pajėgumai Lietuvoje buvo 1 287 MW, t. y. padidėjo 36 proc. per metus, ir juos visus sudarė sausumos vėjo energija ([63]). Lietuva taip pat daug investuoja į jūros vėjo energiją: iki 2028 m. planuojama įrengti du jūros vėjo elektrinių parkus, kurių bendras pajėgumas – 1,4 GW.

Saulės energetikos diegimas labai paspartėjo: 2023 m. bendra įrengtoji galia buvo 1 165 MW, t. y. 103 proc. daugiau, palyginti su 2022 m. ([64]). Lietuva gaminantiems vartotojams suteikia galimybę prisijungti prie elektros perdavimo tinklo, be to, į savo atnaujinto NEKSVP projektą šalis įtraukė kiekybinį 2030 m. pasigamintos energijos vartojimo tikslą. Lietuva siekia iki 2030 m. išplėtoti 1,4 GW jūros vėjo energijos gamybos pajėgumus. Šis tikslas dera su neprivalomame Lietuvos susitarime nustatytu tikslu, apibrėžtu 2023 m. ES susitarimų dėl jūrų baseinų neprivalomuose tiksluose.

A7.3 diagrama. **Lietuvos elektros energijos iš atsinaujinančiųjų išteklių gamybos įrenginių įrengtoji galia (kairėje) ir elektros energijos gamybos rūšių derinys (dešinėje)**

(1) „Kita“ apima kietuosius biodegalus, atsinaujinančias komunalines atliekas ir biodujas.
Šaltinis – IRENA, analitikų centras „Ember“.

Lietuva priėmė priemonių rinkinį, kuriuo supaprastinama leidimų išdavimo vėjo ir saulės elektrinėms sistema, nustatomos hibridinių elektrinių (kuriose naudojamos kelios atsinaujinančiųjų išteklių energijos technologijos ir (arba) kaupimo įrenginiai) plėtros ir eksploatavimo sąlygos ir paaiškinama konkursų dėl jūroje vykdomų projektų ir leidimų projektams išdavimo tvarka.

Palyginti didelė Lietuvos atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis šildymo ir vėsinimo sektoriuje (51,5 proc. 2022 m.) daugiausia susijusi su biomasės naudojimu, o šilumos siurbliai sudaro apie 5 proc. šios dalies. Atnaujinto NEKSVP projekte nustatytuose tiksluose nedaromas skirtumas tarp bioenergijos ir kitų atsinaujinančiųjų šilumos išteklių, pavyzdžiui, šilumos siurblių. 2022 m. atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis elektros energijos sektoriuje pasiekė 26,5 proc., o daugiau nei pusę jos sudarė vėjo energija.

Lietuva padarė didelę pažangą siekdama 2030 m. ES energijos vartojimo efektyvumo tikslų. 2022 m. pirminės energijos suvartojimas sudarė 6,3 mln. tne, tai yra 4,8 proc. mažiau, palyginti su 2021 m., ir 5,5 proc. daugiau, palyginti su 2012 m. Galutinės energijos suvartojimas sudarė 5,4 mln. tne, tai yra 4,7 proc. mažiau, palyginti su 2021 m., ir 10,0 proc. daugiau, palyginti su 2012 m. Praėjusiais metais geriausių rezultatų pasiekė pramonės sektorius, savo galutinės energijos suvartojimą sumažinęs 14,0 proc., o prasčiausi rezultatai transporto sektoriuje, nors jame galutinės energijos suvartojimas vis tiek sumažėjo 0,1 proc.

Naudodamasi kelių ES fondų parama, Lietuva įgyvendino keletą energijos vartojimo efektyvumo priemonių. Į ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą įtrauktos 307 mln. EUR vertės reformos ir investicijos, skirtos pastatų renovacijai siekiant padidinti jų energijos vartojimo efektyvumą. Pakeistame plane, į kurį įtrauktas skyrius „REPowerEU“, numatytos papildomos reformos ir investicijos, kuriomis siekiama mažinti priklausomybę nuo Rusijos iškastinio kuro ir remti žaliąją pertvarką. Pagal sanglaudos politiką 900 mln. EUR (15 proc. viso Lietuvai skirto finansavimo) skiriama energijos vartojimo

([63]) Tarptautinės atsinaujinančiosios energijos agentūros (IRENA) 2024 m. ataskaita.

([64]) IRENA, *Renewable Energy Statistics 2024*. Duomenys gali skirtis nuo Eurostato duomenų, nes kintamosios ir nuolatinės srovės pajėgumui apskaičiuoti naudojama skirtinga metodika.

efektyvumui ir atsinaujinančiųjų išteklių energijai skatinti, remiant i) daugiabučių ir viešųjų pastatų renovaciją, ii) atsinaujinančiųjų energijos išteklių įrengimą ir energijos kaupimo sprendimų diegimą namų ūkiuose ir iii) energijos vartojimo efektyvumo didinimą pramonės įmonėse.

Pagal finansinių priemonių naudojimą daugiabučiams ir viešiesiems pastatams renovuoti, plėtojant energijos vartojimo efektyvumą ir naudojant atsinaujinančiųjų energijos išteklius centralizuoto šilumos ir vėsumos tiekimo sistemose, **Lietuva tebepirmauja ES**.

Lietuvai pritrūko 19 proc., kad pasiektų 2020 m. galutinės energijos vartojimo efektyvumo tikslą – 4,3 mln. tne, tačiau šalis 4,4 proc. viršijo pirminės energijos vartojimo efektyvumo tikslą, kuris buvo 6,5 mln. tne. Vis dėlto šiuos rezultatus daugiausia galima susieti su išskirtiniu energijos suvartojimo sumažėjimu dėl izoliavimo per COVID-19 2020 m. 2021 m. pirminės ir galutinės energijos suvartojimo lygis vėl padidėjo iki priešpandeminio lygio ir atitinkamai sudarė 6,63 mln. tne pirminės energijos suvartojimo ir 5,66 mln. tne galutinės energijos suvartojimo. Taigi be išskirtinio pandemijos poveikio Lietuva 2020 m. nebūtų pasiekusi abiejų tikslų.

Įgyvendindama energijos taupymo įpareigojimą naujuoju 2021–2030 m. įpareigojimų laikotarpiu, Lietuva pasirinko 13 politikos priemonių derinį, įskaitant alternatyvų metodą ir apmokestinimo priemones. 2021 m. naujas per metus sutaupyto kiekio rodiklis buvo daug didesnis, nei buvo reikalaujama ([65]).

Lietuvos pastangos renovuoti pastatus veikiausiai nepadarys reikšmingos įtakos šalies 2030 m. energijos vartojimo pastatuose mažinimo tikslo įgyvendinimui. 2015–2022 m. gyvenamųjų būstų galutinės energijos vartojimas padidėjo 7 proc., nors Lietuvos ilgalaikėje renovacijos strategijoje nustatyta, kad iki 2030 m. pastatų pirminės energijos vartojimas turi būti sumažintas 15 proc., palyginti su 2015 m. Šildymui ir vėsinimui tenka 80 proc. šalies gyvenamuosiuose būstuose suvartojamos galutinės energijos, o iš atsinaujinančiųjų išteklių tiekiama 51,5 proc. visos šildymui ir vėsinimui visuose sektoriuose suvartojamos energijos. 2022 m. parduota maždaug 25 000 šilumos siurblių, taigi iš viso gyvenamųjų namų sektoriuje įrengta maždaug 120 000 šilumos siurblių. Elektros energija Lietuvoje yra 4,79 karto brangesnė už dujas, tai reiškia, kad galutiniai vartotojai sutaupo energijos, bet moka daugiau, jeigu šildymui pasirenka šilumos siurblį ([66]).

Lietuvos EGAD plano skyriuje „REPowerEU“ padidintas bendras pastatų renovacijai skirtas biudžetas ir jis teigiamai prisidės prie plano tikslo įgyvendinimo, nes paspartins renovacijos tempą ir užtikrins, kad paramą gaunančiais renovacijos projektais pirminės energijos suvartojimas būtų sumažintas 30 proc. Kartu su Suomija, Estija, Latvija, Lenkija ir Vokietija Lietuva kuria vandenilio jungtį (dabartinis pavadinimas – „Nordic-Baltic Hydrogen Corridor“); tai yra bendro intereso projektas, įtrauktas į pirmąjį Sąjungos bendro intereso projektų sąrašą ir į abipusio intereso projektų sąrašą pagal peržiūrėtą TEN-E reglamentą. Projekto tikslas – iki 2030 m. išplėtoti vandenilio infrastruktūrą nuo Suomijos per Estiją, Latviją, Lietuvą ir Lenkiją iki Vokietijos. Lietuva taip pat plėtoja CO_2 infrastruktūros projektą „CCS Baltic Consortium“, skirtą tarpvalstybiniam CO_2 transportavimui geležinkeliu tarp Latvijos ir Lietuvos su įvairiarūšio transporto terminalu suskystintam CO_2 Klaipėdoje. Šis bendro intereso projektas taip pat įtrauktas į pirmąjį Sąjungos bendro intereso projektų sąrašą ir į abipusio intereso projektų sąrašą pagal peržiūrėtą TEN-E reglamentą. Projektui skirtą infrastruktūrą planuojama sukurti iki 2027 m., o pats projektas turėtų pradėti veikti 2030 m.

Lietuva yra vidutinė novatorė ([67]); jos rezultatai siekia 83,8 proc. ES vidurkio. Vertinant pagal aukštąjį išsilavinimą turinčių gyventojų, prekių ženklų paraiškų ir su kitais bendradarbiaujančių novatoriškų MVĮ dalį, Lietuva turi santykinį pranašumą. Kita vertus, šalis turi santykinį trūkumą tokiose srityse kaip valstybės parama verslo MTP, MTP išlaidos verslo sektoriuje ir patentų paraiškos pagal PCT ([68]). Šalies rezultatai

([65]) Nacionalinė energetikos ir klimato srities pažangos ataskaita, pateikta 2023 m.

([66]) Todėl Lietuvai būtų naudinga išanalizuoti, kokią įtaką apmokestinimas ir tinklo mokesčiai bei rinkliavos daro dekarbonizuoto šildymo ekonomikai ir disbalanso mažinimui.

([67]) 2023 m. Europos inovacijų diegimo rezultatų suvestinė, padėties Lietuvoje apžvalga.

([68]) Patentinės kooperacijos sutartis.

gerėja sparčiau nei ES rezultatai. Šalies rezultatų atotrūkis nuo ES mažėja.

Lietuva tebėra priklausoma nuo trečiųjų valstybių švarios energijos technologijų srityje, o vėjo energijos srityje – nuo kitų ES valstybių narių, tačiau šalis pirmauja regione fotovoltinių elementų ir modulių srityje. Lietuvoje fotovoltinių produktų gamyba plėtojama gerai ir nuolat auga, siūlomi novatoriški fotovoltinių elementų sprendimai. Šalyje veikia keletas modulių ir elementų gamybos įrenginių ir 2023 m. šalies gamybos pajėgumas ypač išaugo. Lietuvoje yra keli ličio baterijų ir energijos srautų valdymo sistemų gamybos įrenginiai. Šalyje yra vėjo energijos pramonę aprūpinančių pramonės pajėgumų.

A7.1 lentelė.**Pagrindiniai energetikos rodikliai**

		Lithuania				EU			
		2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
ENERGY DEPENDNCE	**Import Dependency [%]**	**75.2%**	**74.9%**	**73.3%**	**72.4%**	**60.5%**	**57.5%**	**55.5%**	**62.5%**
	of Solid fossil fuels	108.1%	87.9%	91.9%	127.8%	43.3%	35.8%	37.3%	45.8%
	of Oil and petroleum products	100.8%	102.7%	101.7%	98.8%	96.7%	96.8%	91.7%	97.7%
	of Natural Gas	100.0%	98.9%	100.8%	101.2%	89.7%	83.6%	83.6%	97.6%
	Dependency from Russian Fossil Fuels [%]								
	of Natural Gas	43.3%	41.8%	36.6%	7.9%	39.7%	41.3%	41.1%	21.0%
	of Crude Oil	78.0%	72.3%	79.1%	18.0%	28.8%	26.7%	26.4%	19.5%
	of Hard Coal	100.0%	100.0%	100.0%	72.8%	43.5%	49.1%	47.4%	21.5%

		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
DIVERSIFICATION OF GAS SUPPLIES	**Gas Consumption (in bcm)**	**2.2**	**2.3**	**2.1**	**2.2**	**2.4**	**2.3**	**1.5**
	Gas Consumption year-on-year change [%]	-11.9%	5.0%	-7.5%	4.4%	6.1%	-4.2%	-32.4%
	Gas Imports - by type (in bcm)	**2.3**	**2.5**	**2.3**	**2.7**	**2.9**	**2.4**	**3.5**
	Gas imports - pipeline	0.9	1.3	1.3	1.2	1.2	0.9	0.3
	Gas imports - LNG	1.4	1.2	1.0	1.6	1.7	1.5	3.3
	Gas Imports - by main source supplier (in bcm) (1)							
	Norway	1.4	0.9	1.0	1.5	1.1	0.3	0.9
	Russia	0.9	1.3	1.3	1.2	1.2	0.9	0.3
	United States	-	0.2	-	0.1	0.6	0.9	2.4

		2019	2020	2021	2022	2023
	LNG Terminals - storage capacity m3 LNG					
	Number of LNG Terminals	1	1	1	1	1
	LNG Storage capacity (m3 LNG)	170,000	170,000	170,000	170,000	170,000
	Underground Storage					
	Number of storage facilities	0	0	0	0	0
	Technical Capacity (bcm)	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0

		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
ELECTRICITY/ENERGY	**Gross Electricity Production (GWh) (2)**	**4,266**	**4,187**	**3,511**	**3,972**	**5,518**	**5,079**	**4,783**	-
	Combustible Fuels	1,750	1,324	1,089	1,210	2,550	2,240	1,845	-
	Nuclear	0	0	0	0	0	0	0	-
	Hydro	1,044	1,181	960	948	1,080	1,094	1,021	-
	Wind	1,136	1,364	1,144	1,499	1,552	1,362	1,512	-
	Solar	66	68	87	91	129	191	342	
	Geothermal	0	0	0	0	0	0	0	-
	Other Sources	270	250	232	223	207	193	63	-
	Gross Electricity Production [%]								
	Combustible Fuels	41.0%	31.6%	31.0%	30.5%	46.2%	44.1%	38.6%	-
	Nuclear	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	-
	Hydro	24.5%	28.2%	27.3%	23.9%	19.6%	21.5%	21.3%	-
	Wind	26.6%	32.6%	32.6%	37.8%	28.1%	26.8%	31.6%	-
	Solar	1.5%	1.6%	2.5%	2.3%	2.3%	3.8%	7.2%	-
	Geothermal	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	-
	Other Sources	6.3%	6.0%	6.6%	5.6%	3.7%	3.8%	1.3%	-
	Net Imports of Electricity (GWh)	**8,275**	**8,677**	**9,633**	**9,344**	**7,909**	**9,044**	**8,568**	-
	As a % of electricity available for final consumption	77.9%	79.2%	85.4%	81.9%	70.9%	75.7%	74.8%	-
	Electricity Interconnection [%]	-	**88.3%**	**80.9%**	**86.5%**	**77.0%**	**81.4%**	**69.2%**	**72.4%**
	Share of renewable energy consumption - by sector [%]								
	Electricity	16.9%	18.3%	18.4%	18.8%	20.2%	21.3%	26.5%	-
	Heating/cooling	46.6%	46.5%	46.0%	47.4%	50.4%	48.6%	51.5%	-
	Transport	3.6%	4.3%	4.3%	4.0%	5.5%	6.5%	6.7%	-
	Overall	25.6%	26.0%	24.7%	25.5%	26.8%	28.2%	29.6%	-

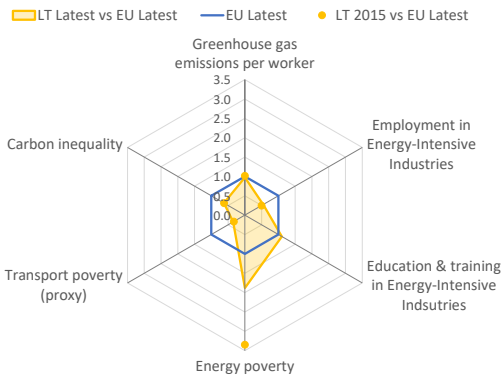
		2019	2020	2021	2022	2023
CLEAN ENERGY	**VC investments in climate tech start-ups and scale-ups (EUR Mln)**	**0.40**	**1.55**	**21.10**	**-**	**92.38**
	as a % of total VC investment (3) in Lithuania start-ups and scale-ups	1.4%	0.8%	4.7%	**-**	55.4%
	Research & Innovation spending in Energy Union R&i priorites					
	Public R&I (EUR mln)	-	-	-	-	-
	Public R&I (% GDP)	-	-	-	-	-
	Private R&I (EUR mln)	8.8	19.2	-	-	-
	Private R&I (% GDP)	0.03%	0.06%	-	-	-

(1) Pagrindinių tiekėjų eilės tvarka nustatyta pagal naujausius turimus (2022 m.) duomenis.
(2) Rizikos kapitalo investicijos apima rizikos kapitalo sandorius (visus etapus), smulkius susijungimo ir įsigijimo sandorius ir privataus kapitalo augimo ir (arba) plėtros sandorius (taikoma įmonėms, anksčiau buvusioms rizikos kapitalo investicinės įmonės portfelio dalimi arba gavusioms neformalių investuotojų arba pradinį finansavimą).
Šaltinis – Eurostatas, „Gas Infrastructure Europe“, JRC duomenys, grindžiami „PitchBook“ duomenimis (2024 m. kovo mėn.), JRC SETIS (2024).

Šiame priede apžvelgiama Lietuvos pažanga, padaryta užtikrinant teisingą perėjimą prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos ir aplinkosauginio tvarumo, visų pirma pažeidžiamoje padėtyje esantiems darbuotojams ir namų ūkiams. Lietuvos žalioji ekonomika plečiasi. Bendras darbo vietų ekologinių prekių ir paslaugų sektoriuje skaičius 2015–2024 m. padidėjo 38,6 proc. (iki maždaug 52 600) (ES – 18,2 proc.) ir sudaro 3,9 proc. viso užimtumo (ES – 2,7 proc.). Be to, 2015–2020 m. Lietuvos darbo jėgos taršos šiltnamio efektą sukeliančiomis dujomis (ŠESD) intensyvumas (žr. A8.1 diagramą ir A8.1 lentelę) padidėjo nuo 14,6 iki 13,9 tonų vienam darbuotojui ir yra kiek mažesnis nei ES vidurkis (14,3 tonos vienam darbuotojui 2022 m.) ([69]) – tai rodo teigiamą žaliosios pertvarkos tendenciją. Pagal Tarybos rekomendaciją dėl sąžiningo perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos užtikrinimo ([70]) ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planu remiamas 95 žaliajai ir skaitmeninei pertvarkai pritaikytų profesinio rengimo ir mokymo programų atnaujinimas ir kūrimas. Valstybinės užimtumo tarnybos bandomuoju projektu skatinamas verslumas ir darbo vietų kūrimas žaliajame sektoriuje. „Europos socialinio fondo +“ (ESF+) lėšomis taip pat remiamas naujų ir geresnių darbo vietų kūrimas, ypatingą dėmesį skiriant žaliajai pertvarkai ir žiedinei ekonomikai reikalingiems įgūdžiams.

Užimtumas Lietuvos sektoriuose, kuriuos žalioji pertvarka paveikė labiausiai, šiek tiek padidėjo. 2023 m. užimtumas Lietuvos energijai imliuose pramonės sektoriuose ([71]) sudarė 1,9 proc. viso užimtumo (ES – 3,5 proc.), t. y. šiek tiek daugiau, palyginti su 1,7 proc. 2015 m. Nuo 2015 m. užimtumas kasybos ir karjerų eksploatavimo sektoriuje padidėjo 52,2 proc. (iki maždaug 3 500 darbuotojų 2023 m.). Laisvų darbo vietų lygis statybos sektoriuje (žr. A8.2 diagramą), kuris labai svarbus žaliajai pertvarkai, yra mažesnis už ES vidurkį (1,8 proc., palyginti su 3,6 proc. ES 2023 m.). Vis dėlto 72 proc. šio sektoriaus MVĮ pranešė, kad kvalifikuotų darbuotojų trūkumas trukdo joms vykdyti įprastą verslo veiklą ([72]).

A8.1 diagrama. **Su teisinga pertvarka susiję sunkumai Lietuvoje**

Šaltinis – Eurostatas, ES darbo jėgos tyrimas, EMPL-JRC GD-AMEDI/AMEDI+ ir DISCO(H) projektai (žr. A8.1 lentelę).

Kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo mastas energijai imliuose sektoriuose sumažėjo, o darbo jėgos trūkumas palyginti nedidelis. Energijai imliuose pramonės sektoriuose švietimo ir mokymo programose dalyvaujančių darbuotojų dalis sumažėjo nuo 10,4 proc. 2016 m. iki 12,0 proc. 2023 m. ir yra mažesnė už ES vidurkį (10,9 proc.). Lietuvoje 38 proc. MVĮ mano, kad verslo žalinimui reikalingi įgūdžiai tampa vis svarbesni (ES – 42 proc.) ([72]). Jeigu Lietuvos indėlis į ES 2030 m. atsinaujinančiųjų išteklių energijos tikslo įgyvendinimą bus toks, koks yra numatytas, vėjo ir saulės energetikos diegimui reikės nuo 100 iki 1 500 papildomų kvalifikuotų darbuotojų, o tam gali prireikti 0,4–0,5 mln. EUR investicijų į įgūdžius ([73]). Pasinaudojant pagal Teisingos pertvarkos mechanizmą vykdomomis konkrečiomis investicijomis rengiami mokymai, kuriais siekiama padėti perkvalifikuoti darbuotojus pertvarkos paveiktuose regionuose, kartu pagal EGAD planą ir

([69]) Su darbo jėga susiję skaičiavimai grindžiami ES darbo jėgos tyrimu. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad 2023 m. Lietuvos ataskaitoje tokie rodikliai buvo apskaičiuoti remiantis nacionalinių sąskaitų užimtumo statistiniais duomenimis. Todėl abiejų ataskaitų palyginamumas gali būti nedidelis.

([70]) 2022 m. birželio 16 d. Tarybos rekomendacija dėl sąžiningo perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos užtikrinimo (2022/C 243/04) apima užimtumą, įgūdžius, mokesčių ir išmokų bei socialinės apsaugos sistemas, pagrindines paslaugas ir būstų sektorių.

([71]) Kasybos ir karjerų eksploatavimo (NACE B sekcija), cheminių medžiagų (C20), mineralų (C23), metalų (C24) ir automobilių pramonės (C29).

([72]) „Eurobarometro“ apklausa dėl kvalifikuotų darbuotojų trūkumo, įdarbinimo ir išlaikymo strategijų mažosiose ir vidutinėse įmonėse.

([73]) EMPL-JRC AMEDI+ projektas.

A8.1 lentelė.**Pagrindiniai teisingos pertvarkos Lietuvoje rodikliai**

Indicator	Description	LT 2015	LT	EU
GHG per worker	Greenhouse gas emissions per worker – CO_2 equivalent tonnes	14.6	13.9 (2022)	14.3 (2022)
Employment EII	Employment share in energy-intensive industries, including mining and quarrying (NACE B), chemicals (C20), minerals (C23), metals (C24) and automotive (C29)	1.7%	1.9% (2023)	3.5% (2023)
Education & training EII	Adult participation in education and training (last 4 weeks) in energy-intensive industries	9.6% (2016)	12.0% (2023)	10.9% (2023)
Energy poverty	Share of the total population living in a household unable to keep its home adequately warm	31.1%	17.5% (2022)	9.3% (2022)
Transport poverty (proxy)	Estimated share of the AROP population that spends over 6% of expenditure on fuels for personal transport	12.2%	13.0% (2023)	37.1% (2023)
Carbon inequality	Ratio between the consumption footprint of the top 20% vs bottom 20% of the income distribution	1.7	1.7 (2021)	2.7 (2021)

Šaltinis – Eurostatas (env_ac_ainah_r2, lfsa_egan2d, ilc_mdes01), ES darbo jėgos tyrimas (nutrūkusi laiko eilutė 2021 m.), EMPL-JRC GD-AMEDI/AMEDI ir DISCO(H) projektai.

nacionalines programas teikiant platesnio masto mokymus. Be to, Lietuva siekia didinti su skaitmenine ir žaliąja pertvarka susijusią užimtumo paramą, be kita ko, vykdyti žiedinės ekonomikos srities ir skaitmeninius įgūdžius lavinančias kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo programas. Lietuva ESF+ duomenis apie žaliųjų įgūdžių ir darbo vietų finansavimą įsipareigojo pateikti vėlesniame etape, preliminariai – 2025 m.

Pastaraisiais metais energijos nepritekliaus rodikliai gerėja, tačiau tebėra palyginti aukšti. Gyventojų, neišgalinčių pakankamai šildyti savo būstų, dalis sumažėjo nuo 31,1 proc. 2015 m. iki 17,5 proc. 2022 m., tačiau tebėra beveik dvigubai didesnė už ES vidurkį (9,3 proc.) ([74]). Tačiau, nepaisant energijos kainų padidėjimo dėl COVID-19 pandemijos ir Rusijos agresijos karo prieš Ukrainą sukeltų tiekimo suvaržymų, 2021–2022 m. šis rodiklis sumažėjo 5,0 proc. punktais. Šis pagerėjimas siejamas su Lietuvoje įgyvendintomis neatidėliotinomis priemonėmis. 2022 m. 28,8 proc. gyventojų, kuriems gresia skurdas (AROP) (ES – 20,1 proc.), ir 20,9 proc. mažesnes nei vidutines pajamas gaunančių namų ūkių (4–5 deciliai) (ES – 11,6 proc.) neišgalėjo pakankamai šildyti savo būsto. Be to, 2023 m. sausio mėn. duomenimis, 13,0 proc. gyventojų, kuriems gresia skurdas, didelę savo biudžeto dalį (daugiau nei 6 proc.) išleido asmeninio transporto degalams (ES – 37,1 proc.) ([75]). Lietuva nustatė teisinę energijos nepriteklių patiriančių / pažeidžiamų vartotojų apibrėžtį, tačiau jos dar nepatikslino, kad ji geriau derėtų su Komisijos rekomendacija (ES) 2023/2407dėl energijos nepritekliaus.

Nepaisant to, kad aplinkosauginė nelygybė yra mažesnė už ES vidurkį arba jam prilygsta, Lietuvoje ji tebėra problema. 2021 m. 20 proc. didžiausias pajamas gaunančių gyventojų vartojimo pėdsakas buvo 1,7 karto didesnis už 20 proc. labiausiai nepasiturinčių gyventojų vartojimo pėdsaką 2021 m. ([76]) (ES – 1,8 karto). Abiejose grupėse didžiausias yra su maistu ir būstu susijęs vartojimo pėdsakas. 2021 m. vidutinis oro taršos lygis atitiko ES vidurkį (11,4 µg/m³ KD2,5), o visi gyventojai gyvena regionuose, kuriuose oro taršos lygis yra kritinis ([77]). Oro tarša turi reikšmingą poveikį sveikatai, visų pirma pažeidžiamų grupių, ir dėl jos pirma laiko miršta maždaug 2 150 asmenų per metus ([78]).

([74]) Energijos nepriteklius – daugialypė sąvoka. Naudojamas rodiklis orientuotas į energijos nepritekliaus pasekmes. Papildomi rodikliai pateikiami Energijos nepritekliaus konsultacijų centro svetainėje.

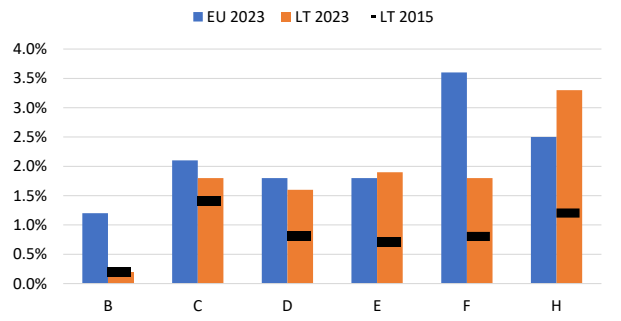
([75]) Asmeninio transporto degalų įperkamumas yra vienas svarbus transporto galimybių nepritekliaus aspektas. Rodiklis parengtas vykdant EMPL-JRC GD-AMEDI/AMEDI+ projektus. Metodika paaiškinta leidinyje „Economic and distributional effects of higher energy prices on households in the EU“.

([76]) Parengta vykdant EMPL-JRC DISCO(H) projektą. Metodika paaiškinta Jungtinio tyrimų centro 2024 m. leidinyje. „Carbon and environmental footprint inequality of household consumption in the EU“. JRC137520. ES vidurkis apima ES 27 valstybes nares be Italijos (namų ūkių biudžeto tyrime duomenų apie Italijos namų ūkių pajamas neturima).

([77]) Du kartus didesnis, palyginti su PSO oro kokybės gairėse pateikiamomis rekomendacijomis (metinis poveikis – 5 µg/m³).

([78]) EAA, „Air Quality Health Risk Assessment“

A8.2 diagrama.**Laisvų darbo vietų lygis permainas patiriančiuose sektoriuose ir kasybos bei karjerų eksploatavimo sektoriuose**

B. Kasyba ir karjerų eksploatavimas
C. Apdirbamoji gamyba
D. Elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas
E. Vandens tiekimas; nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas
F. Statyba
H. Transportas ir saugojimas
Šaltinis **–** Eurostatas, jvs_a_rate_r2.

Lietuva yra ankstyvame teisingo perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos priemonių įgyvendinimo etape. Aktyvios darbo rinkos politikos priemonėmis taip pat sprendžiami iššūkiai, kylantys tiems, kuriuos paveikia žalioji pertvarka. Savo EGAD plane Lietuva numatė veiksmus, kad valstybinės užimtumo tarnybos (VUT) darbuotojai būtų mokomi žaliosios ekonomikos klausimais, būtų kuriamos žaliajai ir skaitmeninei pertvarkai reikalingos darbo vietos ir skatinama žiedinė ekonomika. Reikia tikslingesnių perkvalifikavimo ir kvalifikacijos kėlimo priemonių, nes dabartinės iniciatyvos yra gana bendro pobūdžio. Patobulinus esamas priemones, naudojamas darbo vietų ir įgūdžių paklausai žaliojoje ir skaitmeninėje ekonomikoje analizuoti ir prognozuoti, VUT galėtų geriau spręsti darbo jėgos ir kvalifikuotų darbuotojų trūkumo žaliosios pertvarkos paveiktuose sektoriuose ir regionuose problemą ([79]).

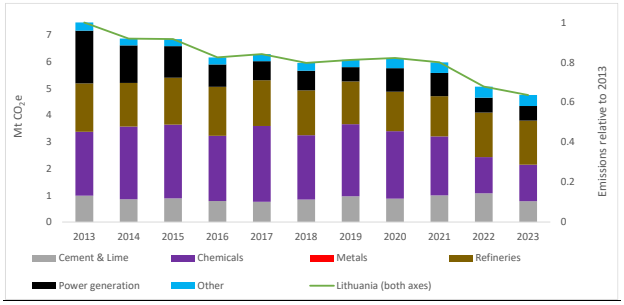
([79]) Remiantis 2023 m. spalio mėn. atlikta Tarybos rekomendacijos dėl sąžiningo perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos užtikrinimo įgyvendinimo peržiūra.

Kad būtų padidintas Lietuvos konkurencingumas, labai svarbu vykdyti pramonės ir apstatytos aplinkos žaliąją pertvarką, visų pirma mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro, efektyviai naudoti išteklius ir taikyti žiediškumo principus ([80]). Atsižvelgiant į tai, Lietuvos prioritetai yra atliekų tvarkymas ir žiedinių medžiagų naudojimas pramonėje ir statyboje.

Lietuvai nepavyksta pasiekti ES žiedinės ekonomikos veiksmų plano tikslų, daugiausia dėl mažų efektyvumo ir našumo rodiklių. Lietuvos žaliavų naudojimo rodiklis yra vienas didžiausių ES. 2016–2022 m. jis padidėjo nuo 18 iki 22,6 tonų vienam gyventojui. 2010–2018 m. atliekų kiekis vienam gyventojui padidėjo, o 2020 m. jis sumažėjo iki 2,4 tonos vienam gyventojui – mažesnio už ES vidurkį (4,8 tonos vienam gyventojui) rodiklio. Vis dar yra galimybių geriau išnaudoti perėjimo prie žiedinės ekonomikos potencialą, kad būtų skatinamas Lietuvos pramonės priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimas. Įgyvendinant 2023 m. birželio mėn. priimtas Lietuvos perėjimo prie žiedinės ekonomikos iki 2035 m. gaires, šaliai galėtų būti lengviau pasiekti būtinus sisteminius pokyčius ir sukurti žiedinės ekonomikos inovacijoms ir žiedinės ekonomikos principais grindžiamiems metodams palankią verslo aplinką. 2022 m. Ekologinių inovacijų rezultatų suvestinėje šalies ekologinių inovacijų rezultatai vidutiniški. Lietuva įvertinta 103,8 balo, palyginti su 121,47 ES vidurkiu, tai rodo, kad šalis turi galimybių pagerinti ekologinių inovacijų rezultatus. Be to, 2023 m. rugsėjo mėn. duomenimis, Lietuvoje išduotos iš viso devynios ES ekologinio ženklo licencijos ir 470 gaminių suteiktas ES ekologinis ženklas ir tai rodo, kad tokie gaminiai ir licencijos nėra labai populiarūs. Nors gaminių skaičius bėgant metams nuolat didėja, licencijų skaičius yra gana stabilus.

2023 m. Lietuvos sektoriuose, kuriems taikoma ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema (ATLPS) ([81]), išmetamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis buvo 36 proc. mažesnis nei 2013 m. 2023 m. beveik 88 proc. viso Lietuvos įrenginių, kuriems taikoma ATLPS, išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio sudarė trijų įrenginių išmetamas kiekis (apie 35 proc. išmetė naftos perdirbimo gamykla, maždaug 29 proc. – chemijos įmonė ir maždaug 19 proc. – cemento ir kalkių gamykla). Elektros energijos ir šilumos gamybos įrenginiai išmetė 12 proc. ([82]), o kiti pramonės sektoriai – 9 proc. viso išmetamųjų teršalų kiekio. 2019–2023 m. elektros energijos sektoriuje išmetamųjų teršalų kiekis šiek tiek padidėjo (3 proc.), o pramonės sektoriuose jis sumažėjo 24 proc. Chemijos pramonėje išmetamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis labai sumažėjo (49 proc.). 2013–2023 m. pramonės sektoriuose išmetamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis sumažėjo 23 proc.

A9.1 diagrama. **Išmetamieji teršalai, kuriems taikoma ATLPS, pagal sektorius nuo 2013 m.**

Šaltinis – Europos Komisija.

Lietuva atsilieka nuo ES vidutinio efektyvumo ir našumo lygio pramonės sektoriuje. 2022 m. Lietuvos žiedinis medžiagų naudojimo lygis buvo tik 4,1 proc., t. y. beveik tris kartus mažesnis už ES vidurkį (11,5 proc.). Priešingai, išteklių našumas nuo 2019 m. šiek tiek padidėjo, tačiau visada buvo mažesnis už ES vidurkį. 2022 m. jis sudarė 1,5

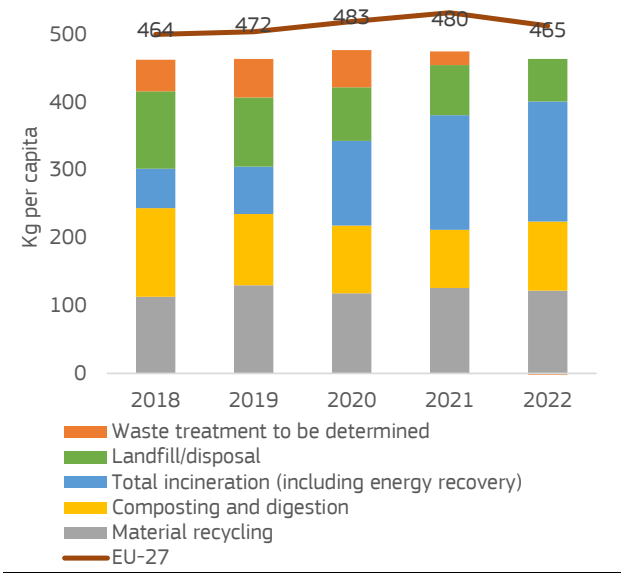
([80]) Taip pat žr. 6, 7 ir 12 priedus.

([81]) Į analizę neįtrauktos kelionės oro transportu. Dėl daugiau informacijos ir duomenų šaltinių žr. Weitzel, M., van der Vorst, C. (2024), Uneven progress in reducing emissions in the EU ETS, *JRC Science for policy brief*, JRC138215, Joint Research Centre.

([82]) 2010 m. uždarius Ignalinos atominę elektrinę, didžioji dalis Lietuvoje suvartojamos elektros energijos yra importuojama arba gaminama iš atsinaujinančiųjų išteklių.

perkamosios galios standarto vienam kilogramui (PGS/kg) (palyginti su 2,5 PGS/kg ES vidurkiu). Išteklių našumas rodo, kaip efektyviai ekonomikoje turtui kurti naudojami materialiniai ištekliai. Išteklių našumo didinimas gali padėti sumažinti neigiamą poveikį aplinkai ir priklausomybę nuo nepastovių žaliavų rinkų. 2022 m. Lietuvos priklausomybė nuo medžiagų importo sumažėjo iki 35,4 proc. naudojamų medžiagų, palyginti su 22,4 proc. ES vidurkiu, todėl šalis tampa santykinai pažeidžiamesnė dėl rinkos sutrikimų. Be to, 2019 m. gamybos pramonėje suvartota 17,9 proc. išgauto vandens. Lietuvos nacionaliniame energetikos ir klimato srities veiksmų plane pripažįstamas žiedinės ekonomikos vaidmuo švelninant klimato kaitą ir mažinant ekonomikos priklausomybę nuo iškastinio kuro, neapsiribojant atliekų tvarkymu. Plane numatytos, pavyzdžiui, prevencinės priemonės ir alternatyvūs verslo modeliai ir pabrėžiama žiedinės ekonomikos svarba moksliniams tyrimams, inovacijoms ir konkurencingumui.

A9.2 diagrama. **Komunalinių atliekų apdorojimas**

Šaltinis – Eurostatas

Per pastarąjį dešimtmetį Lietuva padarė didelę pažangą gerindama savo atliekų tvarkymo sistemą, tačiau dar yra ką tobulinti. 2022 m. komunalinių atliekų perdirbimo rodiklis buvo 48,4 proc. ir manoma, kad yra rizikos, kad šalis nepasieks nei 2025 m. pakuočių atliekų tikslo, nei 2025 m. komunalinių atliekų tikslo. Plastikinių pakuočių perdirbimo rodiklis mažėja, tačiau 2021 m. sudarė 56,1 proc. ir tebėra didesnis už ES vidurkį (39,7 proc.). Pastaraisiais metais Lietuva sėkmingai sumažino savo priklausomybę nuo atliekų šalinimo sąvartynuose. Ji sėkmingai siekia tikslo iki 2035 m. užtikrinti, kad sąvartynuose būtų šalinama ne daugiau kaip 10 proc. atliekų. Tačiau šalis padidino savo priklausomybę nuo atliekų deginimo, o tai gali trukdyti pereiti prie žiedinės ekonomikos. 2020 m. Lietuva neužregistravo jokių naujų su atliekomis ir perdirbimu susijusių patentų

A9.1 lentelė. **Žiediškumo rodikliai**

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	EU-27	Latest year
Industry								
Resource productivity (purchasing power standard (PPS) per kilogram)	1.4	1.4	1.3	1.4	1.5	-	2.5	2022
Circular material use rate (%)	4.3	3.9	4.0	4.2	4.1	-	11.5	2022
Eco-innovation index (2013=100)	81.7	87.8	92.8	98.5	103.8	-	121.5	2022
Recycling of plastic packaging (%)	69.3	69.6	56.1	-	-	-	39.7	2021
Cost of air emissions from industry (EUR bn)	1.1	1.4	-	-	-	-	-	2024
Built environment								
Recovery rate from construction and demolition waste (%)	99.0	-	98.0	-	-	-	89.0	2020
Soil sealing index (base year = 2006)	107.8	-	-	-	-	-	108.3	2018
Non-residential floor area (m^2 per capita)	11.4	11.6	11.7	-	-	-	18.0	2020
Waste backfilled (%)	19.6	-	19.6	-	-	-	9.9	2020

Šaltinis – Eurostatas, Europos aplinkos agentūra.

ir tai patvirtina poreikį skatinti žiedinės ekonomikos principų taikymą.

Apstatytos aplinkos sistema ir toliau didina išteklių eikvojimą. 2020 m. gyvenamųjų patalpų plotas vienam gyventojui buvo mažesnis už ES vidurkį – 34,2 m^2, palyginti su 52,3 m^2 vienam gyventojui ES, tačiau didėjo sparčiau nei šis vidurkis. Panašiu tempu didėjo ir negyvenamųjų patalpų plotas vienam gyventojui, tačiau jis išliko mažesnis už ES vidurkį. 2020 m. Lietuva pateikė ilgalaikę renovacijos strategiją, kuria siekiama sumažinti pastatų ūkio priklausomybę nuo iškastinio kuro. Joje minima, kad žiedinės ekonomikos principų įgyvendinimas įtrauktas į paramos priemonių rinkinį. Nepaisant tam tikrų teigiamų tendencijų, Lietuvoje vis dar yra galimybių pagerinti statybos ir griovimo atliekų tvarkymą. 2010–2020 m. statybos ir griovimo veiklos atliekos vienam gyventojui padidėjo, bet išliko mažesnės už ES vidurkį. Užpildymo atliekomis dalis per paskutinį dešimtmetį išliko stabili ir 2020 m. sudarė 19,6 proc. 2020 m. Lietuvos atliekų panaudojimo lygis padidėjo iki 98 proc. ir pasiekė Atliekų pagrindų direktyvoje nustatytą 2020 m. tikslą. Gyventojų, prisijungusių bent prie antrinių nuotekų valymo įrenginių, dalis 2020 m. buvo mažesnė už ES vidurkį (81 proc.).

Siekiant užtikrinti, kad ekonomika būtų atspari ir konkurencinga, labai svarbu įgyvendinti skaitmeninę transformaciją. Šiame priede, atsižvelgiant į Skaitmeninio dešimtmečio politikos programą, ypač į joje nustatytus skaitmeninės transformacijos iki 2030 m. tikslus, aprašomi Lietuvos rezultatai, pasiekti skaitmeninių įgūdžių, skaitmeninės infrastruktūros (junglumo) ir įmonių ir viešųjų paslaugų skaitmeninės transformacijos srityse. Kai aktualu, daroma nuoroda į Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo (EGAD) plano įgyvendinimo pažangą. Lietuva 23,3 proc. viso Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės biudžeto skiria skaitmeninei transformacijai ([83]). Pagal sanglaudos politiką šalies skaitmeninei transformacijai papildomai skiriama 309 mln. EUR ([84]).

Skaitmeninio dešimtmečio politikos programoje nustatytas būdas, kaip iki 2030 m. sėkmingai įgyvendinti ES skaitmeninę transformaciją. Lietuvos nacionaliniame veiksmų plane išdėstyti veiksmai, kurių šalis ketina imtis, kad nacionaliniu lygmeniu pasiektų tikslus ir uždavinius. Pirmojoje skaitmeninio dešimtmečio padėties ataskaitoje pabrėžta, kad reikia paspartinti ir gilinti bendras pastangas, kad būtų pasiektos visos ES siektinos reikšmės ir tikslai ([85]). Taip bus užtikrinta, kad gyventojams turint skaitmeninių įgūdžių būtų galima sparčiau plėtoti ir diegti skaitmenines technologijas ir didinti darbo našumą bei diegti naujus verslo modelius. Be to, taip padidės įtrauktis ir dalyvavimas aplinkoje, kurią vis labiau formuoja skaitmeninė transformacija ([86]). Skaitmeninės technologijos, infrastruktūra ir priemonės atlieka svarbų vaidmenį sprendžiant dabartinius struktūrinius uždavinius, įskaitant įvairių sričių strateginės priklausomybės, kibernetinio saugumo ir klimato kaitos keliamus iššūkius.

Informacinių ir ryšių technologijų (IRT) specialistų skaičius smarkiai išaugo. Lietuvos gyventojų, turinčių bent pagrindinius skaitmeninius įgūdžius, dalis yra šiek tiek mažesnė už ES vidurkį (53 proc., palyginti su 56 proc.). Tačiau 4,9 proc. IRT specialistų užimtumo lygis šiuo metu yra kiek aukštesnis už ES vidurkį (4,8 proc.) ir tai rodo, kad praėjusiais metais dinamika buvo labai teigiama. Ji gana teigiama, atsižvelgiant į tai, kad IRT sektorius atlieka svarbų vaidmenį Lietuvos ekonomikoje.

Šalis galėtų dar pagerinti skaitmeninę infrastruktūrą (junglumą) – platesnė tinklo aprėptis sudarytų sąlygas plačiau naudoti skaitmenines technologijas. Nuo 2022 m. įgyvendinus įvairias priemones, itin didelio pralaidumo tinklo aprėptis beveik atitinka ES vidurkį (78 proc., palyginti su 79 proc. ES), o bendra 5G ryšio aprėptis Lietuvoje už ES vidurkį didesnė (99 proc., palyginti su 89 proc. ES).

Lietuvos įmonių skaitmeninės transformacijos rodikliai apskritai teigiami. MVĮ, kurių skaitmeninis intensyvumas bent bazinio lygio, dalis kiek didesnė už ES vidurkį (60 proc., palyginti su 58 proc. ES), o pažangiomis technologijomis, pvz., dirbtinio intelekto, didžiųjų duomenų ir debesų kompiuterijos paslaugomis, naudojamasi kiek mažiau nei vidutiniškai, palyginti su ES (54 proc., palyginti su 55 proc. ES). 2022 m. 0,8 proc. Lietuvos įmonių pranešė apie IRT paslaugų teikimo nutraukimą dėl kibernetinių išpuolių (pvz., dėl išpuolių naudojant išpirkos reikalavimo programinę įrangą, paslaugų trikdymo išpuolių). Tais pačiais metais 16,9 proc. įmonių per ankstesnius 12 mėnesių parengė arba peržiūrėjo savo IRT saugumo politiką.

Lietuvos skaitmeninių viešųjų paslaugų rodikliai geri. Tai visų pirma pasakytina apie įmonėms skirtų skaitmeninių viešųjų paslaugų prieinamumą – pagal šį rodiklį šalis gerokai lenkia ES vidurkį (96 balai iš 100, palyginti su 85 balais iš 100 ES). Piliečiams skirtų skaitmeninių paslaugų teikimo šalies rodiklis kiek mažesnis, bet vis tiek

([83]) Finansinių asignavimų, kuriais prisidedama prie skaitmeninių tikslų įgyvendinimo, dalis apskaičiuota pagal EGADP reglamento VII priedą.

([84]) Ši suma apima visas investicijas, kurios yra konkrečiai skirtos skaitmeninei transformacijai arba iš esmės prie jos prisideda 2021–2027 m. sanglaudos politikos programavimo laikotarpiu. Lėšų šaltinis – Europos regioninės plėtros fondas, Sanglaudos fondas, „Europos socialinis fondas +“ ir Teisingos pertvarkos fondas.

([85]) Europos Komisija (2023), 2023 m. skaitmeninio dešimtmečio padėties ataskaita, *2023 Report on the state of the Digital Decade | Shaping Europe's digital future* (europa.eu).

([86]) Žr., pvz., EBPO (2019), OECD Economic Outlook, Digitalisation and productivity: A story of complementarities, *OECD Economic Outlook*, Volume 2019 Issue 1 | OECD iLibrary (oecd-ilibrary.org) ir EBPO (2019): *Going Digital: Shaping Policies, Improving Lives – Summary*, https://www.oecd.org/digital/going-digital-synthesis-summary.pdf.

A10.1 lentelė. **Pagrindiniai skaitmeninio dešimtmečio tikslai, stebimi pagal skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės indekso rodiklius**

	Lithuania			EU	Digital Decade target by 2030
	2022	2023	2024	2024	(EU)
Digital skills					
At least basic digital skills	**49%**	**49%**	**53%**	**56%**	**80%**
% individuals	2021	2021	2023	2023	2030
ICT specialists ([1])	**3.8%**	**4.4%**	**4.9%**	**4.8%**	**20 million**
% individuals in employment aged 15-74	2021	2022	2023	2023	2030
Digital infrastructure/connectivity					
Fixed very high capacity network (VHCN) coverage	**78%**	**78%**	**78%**	**79%**	**100%**
% households	2021	2022	2023	2023	2030
Fibre to the premises (FTTP) coverage ([2])	**78%**	**78%**	**78%**	**64%**	**-**
% households	2021	2022	2023	2023	
Overall 5G coverage	**33%**	**90%**	**99%**	**89%**	**100%**
% populated areas	2021	2022	2023	2023	2030
Digitalisation of businesses					
SMEs with at least a basic level of digital intensity	**57%**	**NA**	**60%**	**58%**	**90%**
% SMEs	2021		2023	2023	2030
Data analytics	**NA**	**NA**	**41%**	**33%**	**-**
% enterprises			2023	2023	
Cloud	**28%**	**28%**	**34%**	**39%**	**-**
% enterprises	2021	2021	2023	2023	
Artificial intelligence	**5%**	**5%**	**5%**	**8%**	**-**
% enterprises	2021	2021	2023	2023	
AI or cloud or data analytics ([3])	**NA**	**NA**	**54%**	**55%**	**75%**
% enterprises			2023	2023	2030
Digitalisation of public services					
Digital public services for citizens	**82**	**84**	**87**	**79**	**100**
Score (0 to 100)	2021	2022	2023	2023	2030
Digital public services for businesses	**93**	**94**	**96**	**85**	**100**
Score (0 to 100)	2021	2022	2023	2023	2030
Access to e-health records	**NA**	**92**	**95**	**79**	**100**
Score (0 to 100)		2022	2023	2023	2030

(1) 20 mln. siektina reikšmė – tai apie 10 proc. viso užimtumo.
(2) Į patalpas įvestų šviesolaidžių linijų aprėpties rodiklis pateikiamas kaip atskiras, nes jo stebėsena taip pat bus vykdoma atskirai, be to, į jį bus atsižvelgiama aiškinant labai pralaidaus elektroninių ryšių tinklo aprėpties duomenis pagal Europos skaitmeninio dešimtmečio tikslus.
(3) Bent 75 proc. ES įmonių, atsižvelgdamos į savo verslo veiklos pobūdį, naudojasi viena ar daugiau šių paslaugų: i) debesų kompiuterijos paslaugomis, ii) didžiaisiais duomenimis, iii) dirbtiniu intelektu.

Šaltinis – skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės indeksas.

didesnis už ES vidurkį (87 balai iš 100, palyginti su 79 balais iš 100 ES). Vertinant pagal prieigos prie elektroninių sveikatos įrašų rodiklį, Lietuva įvertinta 95 balais iš 100 – gerokai geriau už ES vidurkį. Lietuva turi vieną skaitmeninės atpažinties (e. ID) sistemą, apie kurią pranešta pagal eIDAS reglamentą. Didelė dalis Lietuvos EGAD plane išdėstytų skaitmeninės transformacijos priemonių visų pirma susijusios su viešosiomis paslaugomis, pvz., priemonės, kuriomis siekiama remti skaitmeninę sveikatos priežiūros transformaciją, diegti valdžios sektoriaus debesijos infrastruktūrą, didinti sąveiką su galutiniais naudotojais ir skatinti naudoti tokias pažangias technologijas, kaip dirbtinis intelektas, teikiant skaitmenines viešąsias paslaugas.

Šiame priede pateikiama bendra Lietuvos mokslinių tyrimų ir inovacijų sistemos, itin svarbios įgyvendinant dvejopą pertvarką ir užtikrinant ilgalaikį konkurencingumą, **rezultatų apžvalga**.

Lietuva yra vidutinė novatorė, palaipsniui artėjanti prie ES vidurkio. 2023 m. Europos inovacijų diegimo rezultatų suvestinės duomenimis ([87]), nuo 2016 m. jos inovacijų diegimo rezultatai pagerėjo 16,7 proc. punkto, t. y. daugiau nei ES (8,5 proc. punkto). Tačiau bendri šalies rezultatai tebėra prastesni už ES vidurkį (83,8 proc. ES veiklos rezultatų).

Lietuvos inovacijų ekosistemai naudingas verslumo dinamiškumas, palanki aplinka startuoliams ir tam tikros technologinės kompetencijos nišos. Įmonių steigimo ir veiklos nutraukimo rodikliai vieni didžiausių ES; vienaragių vertė, palyginti su BVP, yra viena didžiausių pasaulyje ([88]); vertinant pagal sparčiai augančias įmones, Lietuvos rezultatai yra geresni už ES vidurkį ([89]). 2023 m. Lietuvos įmonė pirmą kartą laimėjo Europos inovacijų tarybos programos „Pathfinder“ dotaciją – tai rodo, kad esama technologinės kompetencijos nišų. Be to, verslo įmonių išlaidos MTP, palyginti su BVP, pastaraisiais metais nekinta ir tebėra tris kartus mažesnės už ES vidurkį, o tai riboja verslo inovacijų potencialą. Be to, nepaisant sparčios plėtros ir kelių susijusių iniciatyvų, galimybės gauti rizikos kapitalo Lietuvoje tebėra prastesnės už ES vidurkį (A11.1 lentelė).

Vykdomos reformos turėtų padidinti mokslo darbuotojų karjeros patrauklumą. Doktorantūros studijas baigusių asmenų skaičius nuo 2016 m. sumažėjo 11,4 proc., nes jaunesniojo mokslo darbuotojo alga yra nepatraukli. Tikimasi, kad 2024 m. nauja atlyginimų sistema padidins mokslo darbuotojų karjeros patrauklumą, nes vidutinė alga turėtų siekti 150 proc. nacionalinio darbo užmokesčio medianos. Be to, karjeros modelis bus pritaikytas pagal Europos sistemą.

Mokslo ir verslo ryšiai apskritai tebėra per silpni. Bendrą žemą viešosios mokslo bazės ir įmonių bendradarbiavimo lygį rodo bendrų viešojo ir privačiojo sektorių publikacijų dalis, kuri yra mažiausia ES (A11.1 lentelė). Pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo (EGAD) planą inicijuotos nacionalinės misijos sudarys sąlygas tiksliniam viešųjų mokslinių tyrimų įstaigų ir verslo įmonių bendradarbiavimui siekiant vykdyti bendrus projektus, plėtoti ir komercializuoti startuolius ir verslo idėjas, vykdyti taikomuosius mokslinius tyrimus, gerinti įgūdžius ir užpildyti paslaugų ir infrastruktūros spragas, susijusias su eksperimentinės plėtros veikla([90]). Tačiau misijomis grindžiamas mokslo ir verslo bendradarbiavimas vis dar yra bandomajame etape ir turi tapti įprasta praktika, kad taptų svarbus makroekonomikai.

Viešosios mokslo bazės susiskaidymas tebėra pagrindinė kliūtis, trukdanti labiau sustiprinti jos veiklos rezultatus ir padidinti jos indėlį į ekonomiką. Po išskirtinio dviejų mokslo įstaigų sujungimo 2010 m. įsteigiant Lietuvos sveikatos mokslų universitetą, taip pat 2019 m. sėkmingai prijungus kelias mokslo įstaigas prie Vytauto Didžiojo universiteto, o 2021 m. – prie Vilniaus universiteto, vis dar reikia tolesnių konsolidavimo pastangų. Savo EGAD plane Lietuva įsipareigojo sukurti savanorišką aukštojo mokslo įstaigų reorganizavimo ir susijungimo sistemą.

Nepakankamas viešosios mokslo bazės finansavimas gali pakenkti jos pažangai. Siekiant pagerinti viešųjų mokslinių tyrimų rezultatus, labai svarbu ne tik reformos, bet ir tinkamas viešosios mokslo bazės finansavimas iš nacionalinio biudžeto. Šiuo atžvilgiu labai susirūpinti verčia viešojo sektoriaus MTP intensyvumo sumažėjimas ([91]) nuo 0,6 proc. 2020 m. iki 0,52 proc. 2022 m., t. y. iki žemiausio lygio nuo 2007 m. Šis klausimas galėtų būti sprendžiamas įgyvendinant 2021 m. nacionalinį susitarimą, kad iki 2030 m. viešoji parama MTP iš nacionalinių šaltinių sudarytų 1 proc. BVP, jeigu didelė papildomų išteklių dalis būtų skiriama viešajai mokslo bazei. 2024 m. Lietuva nacionalinio biudžeto asignavimus

([87]) 2023 m. Europos inovacijų diegimo rezultatų suvestinė (EIDRS), padėties Lietuvoje apžvalga https://ec.europa.eu/assets/rtd/eis/2023/ec_rtd_eis-country-profile-lt.pdf.

([88]) 8,4 proc. BVP, ryšiai su Estija, Izraeliu, Jungtinėmis Amerikos Valstijomis ir Senegalu, Pasaulinis inovacijų indeksas, PINO, 2023.

([89]) Užimtumo sparčiai augančiose įmonėse dalis, vertinama pagal užimtumo lygį (%).

([90]) „STIP Compass Lithuania Overview“, EC/OECD (2023).

([91]) Viešosios išlaidos MTP, procentais nuo BVP.

MTP padidino nuo 0,31 proc. iki 0,46 proc. BVP. **Be nacionalinio finansavimo, beveik 1 mlrd. EUR sanglaudos politikos lėšų 2021–2027 m. skiriama MTI skatinti ir skaitmenizacijai spartinti, MVĮ konkurencingumui ir našumui didinti bei pažangiajai specializacijai skatinti.**

Lietuva stiprina gynybos ir saugumo srities mokslinių tyrimų ir inovacijų veiklą. Šalis įsteigė naują, gynybos inovacijoms skirtą rizikos kapitalo fondą „MILInvest“ ir nusprendė dalyvauti NATO Inovacijų fondo ir Šiaurės Atlanto gynybos inovacijų spartinimo iniciatyvos (DIANA) veikloje. Novatoriai, įskaitant ankstyvojo etapo technologijų startuolius, dalyvaus plėtojant optikos ir optoelektronikos, dirbtinio intelekto, didžiųjų duomenų, autonominių sistemų, biotechnologijų, kvantinių, ultragarso ir kosmoso technologijų bei naujų medžiagų dvejopo naudojimo technologijas.

Sudėtingos viešųjų investicijų valdymo taisyklės trukdo veiksmingai įgyvendinti inovacijų rėmimo priemones. Dėl nepakankamo įvairių valdžios įstaigų dialogo pradėti įgyvendinti MTI rėmimo priemones dažnai užtrunka ilgiau, nei planuota. Priemonių įgyvendinimo pradžios laikas dažnai sunkiai nuspėjamas ir labiau priklauso ne nuo rinkos poreikių, bet nuo institucijų administracinių gebėjimų, todėl galimiems paramos gavėjams sunkiau planuoti. Galimiems paramos gavėjams taikomais ataskaitų teikimo, atitikties ir viešųjų pirkimų reikalavimais kartais nėra atsižvelgiama į MTI ypatumus ir neapsiribojama tuo, kas yra būtina, todėl MTI rėmimo priemonės tampa mažiau patrauklios tyrėjams ir novatoriams. Viešąją paramą MTI taip pat neigiamai veikia institucinė struktūra: dėl kelių įgyvendinančiųjų agentūrų dalyvavimo susidaro papildomų administracinių išlaidų, o procesai tampa mažiau veiksmingi. Nors Inovacijų agentūros įsteigimas ir pirmasis konsolidavimo etapas buvo sėkmingi, procesus reikia dar labiau iš esmės supaprastinti.

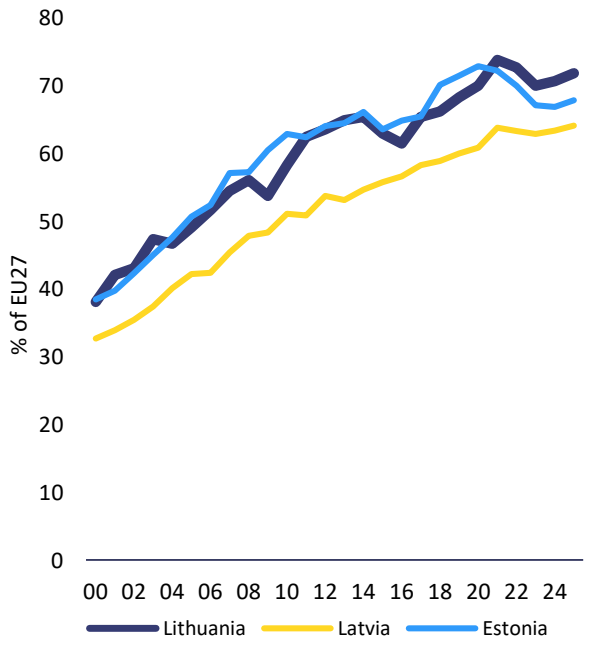
A11.1 lentelė.**Pagrindiniai inovacijų rodikliai**

Lithuania	2010	2015	2020	2021	2022	EU average (1)
Key indicators						
R&D intensity (GERD as % of GDP)	0.78	1.04	1.13	1.1	1.02	2.24
Public expenditure on R&D as % of GDP	0.55	0.76	0.6	0.57	0.52	0.73
Business enterprise expenditure on R&D (BERD) as % of GDP	0.23	0.29	0.53	0.54	0.5	1.48
Quality of the R&I system						
Scientific publications of the country within the top 10% most cited publications worldwide as % of total publications of the country	3	4.3	5.49	:	:	9.6
Patent Cooperation Treaty (PCT) patent applications per billion GDP (in PPS)	0.4	0.4	0.52	:	:	3.4
Academia-business cooperation						
Public-private scientific co-publications as % of total publications	5.5	4.8	5.6	5.4	5.1	7.6
Public expenditure on R&D financed by business enterprise (national) as % of GDP	0.082	0.091	0.043	0.056	:	0.054
Human capital and skills availability						
New graduates in science & engineering per thousand pop. aged 25-34	23.3	18.4	14.4	13.2	:	16.9
Public support for business enterprise expenditure on R&D (BERD)						
Total public sector support for BERD as % of GDP	0.067	0.083	0.171	0.221	:	0.204
R&D tax incentives: foregone revenues as % of GDP	0.013	0.021	0.037	0.05	:	0.104
Green innovation						
Share of environment-related patents in total patent applications filed under PCT (%)	36.1	19	8.7	:	:	14.7
Finance for innovation and economic renewal						
Venture capital (market statistics) as % of GDP	0.0003	0.026	0.012	0.043	0.074	0.085
Employment share of high growth enterprises measured in employment (%)	:	15.28	16.11	:	:	12.51

(1) ES vidurkis vėliausiais metais, kurių duomenys turimi, arba tais metais, kurių duomenų apie atskiras šalis turima daugiausia.
Šaltinis – Eurostatas, EBPO, Jungtinis tyrimų centras, „Science-Metrix“ (duomenų bazė „Scopus“ ir EPT patentų statistikos duomenų bazė), „Invest Europe“.

Bendras Lietuvos konkurencingumo reitingas nuo 2019 m. palyginti stabilus. Pagal Tarptautinio vadybos plėtros instituto (IMD) Pasaulio konkurencingumo reitingą, 2023 m. Lietuva užėmė 32-tą vietą, t. y. šalies reitingas kiek nukrito, palyginti su 29-ta vieta ankstesniais metais. Šalies rezultatas kiek prastesnis nei Estijos (26-ta vieta), tačiau gerokai lenkia Latviją (51-ta vieta) ir Lenkiją (43-čia vieta). Nepaisant didelių išorės sukrėtimų ir ekonomikos susitraukimo, Lietuvos ekonomika dar kartą įrodė, kad yra konkurencinga ir atspari. Vis dėlto nuolatinis aukštas infliacijos lygis, didėjančios palūkanų normos ir silpna išorės paklausa atsiliepia jos rezultatams. Lietuvos inovacijų agentūra įvardijo labai didelį iššūkį šalies ekonomikos konkurencingumui – Rusijos invazijos į Ukrainą padarinių šalinimą ([92]).

A12.1 diagrama. **Darbo našumas (BVP per dirbtą valandą perkamosios galios standartais, % ES 27)**

Šaltinis – Eurostatas

Lietuvos konkurencingumas grindžiamas verslui palankia reglamentavimo aplinka; įmonės nurodo tinkamą transporto ir skaitmeninę infrastruktūrą. Palyginti didelė Lietuvos įmonių dalis naudojasi internetinėmis planavimo priemonėmis, o jų pardavimo internetu (32 proc. MVĮ, palyginti su 18 proc. ES vidurkiu 2023 m.) ir pirkimo internetu (33,4 proc., palyginti su 26 proc.) dalys didelės. Tai rodo, kad skaitmenizacijos lygis yra aukštesnis už ES vidurkį. Skaitmeninėmis priemonėmis taip pat plačiai naudojamasi viešojo administravimo sektoriuje (žr. 13 priedą). Be to, palyginti su 43 proc. ES vidurkiu, tik 22 proc. Lietuvos įmonių nurodė, kad skaitmeninė infrastruktūra trukdo investicijoms ([93]). Vertinant 2023 m. EIB investicijų tyrimo rezultatus, atrodo, kad Lietuvos transporto infrastruktūra yra palyginti palanki įmonėms. Tik 28 proc. jų nurodė, kad ji trukdo investicijoms (ES vidurkis – 46 proc.) ([94]). Kalbant apie reguliavimą, be kitų veiksnių, lanksčios darbo rinkos leido veiksmingai perskirstyti išteklius įvairių krizių metu ir taip prisidėjo prie ekonomikos atsigavimo ([95]). Be to, palyginti su 60 proc. ES vidurkiu, tik 47 proc. Lietuvos įmonių nurodė, kad darbo rinkos reguliavimas trukdo investicijoms ([96]).

Našumo augimas Lietuvoje po pasaulinės finansų krizės labai atsigavo, tačiau pastaruoju metu sustojo. Per pastaruosius du dešimtmečius, ekonomikai artėjant prie ES vidurkio, Lietuvoje darbo našumas per dirbtą valandą sparčiai augo (žr. A12.1 diagramą). Tačiau pastaraisiais metais darbo našumas Lietuvoje šiek tiek sumažėjo, nors tebėra artimesnis ES vidurkiui nei Latvijos ir Estijos rodikliai. Pastaruoju metu sumažėjusį darbo našumą iš dalies galima paaiškinti dideliu Lietuvos eksporto ir vidaus sektorių našumo atotrūkiu. Eksporto sektorius lengvai paveikiamas išorės sukrėtimų, tokių kaip tiekimo grandinės sutrikimai ir energijos kainų šuoliai ([97]). 2023 m. Lietuvos darbo našumas pagal perkamosios galios paritetą, išreikštas ES vidurkio procentine dalimi, buvo 70 proc. – daugiau nei Latvijoje ir Estijoje. Vis dar palyginti žemą našumo lygį lemia ekonomikos, kuri sutelkta į mažiau žinių reikalaujančią perdirbimo veiklą, struktūra ([98]). Vis dėlto Lietuvai pavyko padidinti savo eksporto rinkos sudėtingumą, produktų įvairovę ir pasaulines jos tarpusavio sąsajas ([99]). Todėl labai svarbu

([92]) „IMD World Competitiveness Index“ 2023.

([93]) EIB investicijų tyrimas (2023)

([94]) EIB investicijų tyrimas (2023)

([95]) TVF, *Art IV Consultation, Lithuania* (2023).

([96]) EIB investicijų tyrimas (2023).

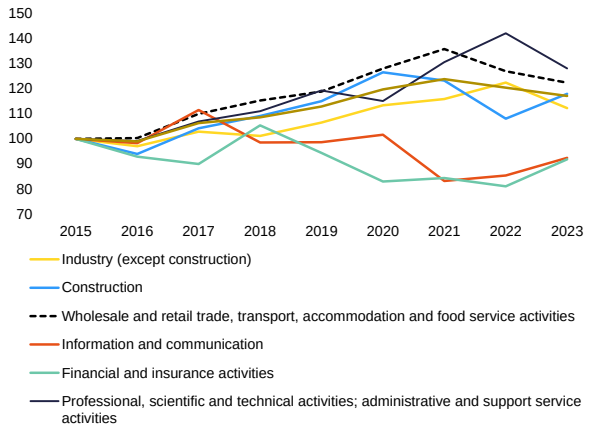
([97]) EBPO (2022). *Economic surveys: Lithuania*, October 2022.

([98]) Informacijos apie šalies MVĮ suvestinė, 2022 m.

([99]) TVF, *Art IV Consultation, Lithuania* (2023).

supaprastinti ir veiksmingai įgyvendinti viešąją paramą moksliniams tyrimams ir inovacijoms (MTI) ir spręsti viešosios mokslo bazės susiskaidymo problemą (žr. 11 priedą).

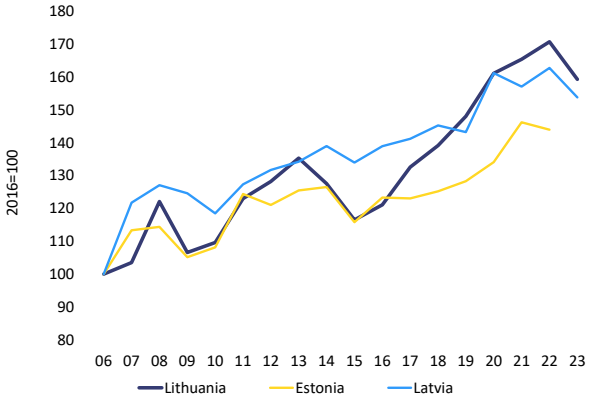
A12.2 diagrama. **Realusis darbo našumas (BVP per dirbtą valandą), 2015 m. = 100**

Šaltinis – Eurostatas

Per pastarąjį dešimtmetį darbo našumas pagrindiniuose Lietuvos eksporto sektoriuose – gamybos, transporto ir žemės ūkio – dėl didėjančios eksporto rinkos dalies didėjo, tačiau pastarojo meto pokyčiai kelia iššūkių. Pastaraisiais dešimtmečiais gamybos pramonėje darbo našumas labai išaugo ir toliau auga ([100]). Jis taip pat labai išaugo transporto ir žemės ūkio sektoriuose, nors pastarajame pastaruoju metu mažėja (žr. A12.2 diagramą). Kalbant konkrečiai, prekių (cheminių medžiagų, medienos ir baldų, žemės ūkio prekių) ir paslaugų (transporto ir logistikos) eksporto rinkos dalys nuo pasaulinės finansų krizės nuolat didėja (žr. A12.3 diagramą) ir išaugo nuo 56 proc. BVP 2006 m. iki 87 proc. BVP 2022 m. ([101]). Lietuvos ekonominės veiklos rezultatai labai priklauso nuo jos eksporto sektorių. Nors stiprus nominaliojo darbo užmokesčio augimas, net ir ne eksporto sektoriuose, atitiko našumo didėjimą, realiosios vienetui tenkančios darbo sąnaudos iš esmės nesikeitė. Pastaruoju metu staiga išaugus infliacijai namų ūkių disponuojamosios pajamos sumažėjo. Kartu su nuolatiniu darbo jėgos trūkumu tai darė spaudimą nominaliajam darbo užmokesčiui, kuris per pastaruosius kelerius metus smarkiai padidėjo. Nominaliosios vienetui tenkančios darbo sąnaudos 2023 m. buvo 40 proc. didesnės nei 2019 m. ([102]). Lietuvos ekonomika nedidelė ir atvira, todėl stipri tarptautinė konkurencija riboja įmonių galimybes didinti kainas ir tai kelia pavojų jų konkurencinei padėčiai ([103]). Siekiant sustiprinti Lietuvos ekonomikos konkurencinę padėtį labai svarbu toliau pereiti prie žinioms imlesnės ekonomikos ir didinti jos eksporto rinkos sudėtingumą.

A12.3 diagrama. **Eksporto rinkos dalis (prekės ir paslaugos), % BVP**

Šaltinis – Eurostatas

Pastaraisiais metais investicijos Lietuvoje gana smarkiai augo, tačiau dabar augimą sunkina padidėjusi infliacija, didelės skolinimosi išlaidos, palyginti žemas įmonių pasitikėjimas ir prastėjantys eksporto sektoriaus lūkesčiai ([104]). Po didelio padidėjimo nuo 10 proc. BVP 2020 m. iki 20 proc. BVP 2022 m., privačiosios investicijos 2023 m. šiek tiek sumažėjo daugiausia dėl atsargų panaudojimo, o valdžios sektoriaus investicijos toliau didėjo. Nuo pasaulinės finansų krizės privačiosios investicijos prisideda prie ekonomikos augimo ir daugiausia skiriamos negyvenamųjų pastatų statybai ir įrangai. Tai rodo, kad pajėgumai vis didėja ([105]). Dėl silpno privataus vartojimo, vangios išorės paklausos ir labai mažo pajėgumų panaudojimo lygio investicijų paklausa dabar prislopusi. Vis dėlto 2023 m. pasirodė pirmieji požymiai, kad vartotojų pasitikėjimas grįžta – tai nulėmė mažas nedarbas, nominaliojo darbo užmokesčio augimas ir mažėjanti infliacija, o tai rodo privačiojo vidaus vartojimo didėjimo

([100])Eurostatas.

([101])Eurostatas.

([102])Eurostatas.

([103])Lietuvos centrinis bankas (2023). Lietuvos ekonomikos apžvalga, 2023 m. rugsėjo mėn.

([104])Ekonomikos ir finansų reikalų GD „Investment Radar“ (Eurostatas).

([105])Ekonomikos ir finansų reikalų GD (Eurostatas).

tendenciją. Pastaraisiais metais viešosios investicijos daugiausia buvo skiriamos skaitmeninei ir žaliajai infrastruktūrai, energetiniam saugumui, sveikatos priežiūrai ir MTI projektams. Pagrindinis šių investicijų paramos šaltinis – periodinės ES finansavimo programos. Ypač didėja investicijos į statybos sektorių ir atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybą ([106]). Apskritai pastaraisiais metais viešosios investicijos Lietuvoje labai remiamos ES lėšomis ([107]).

Investicijas taip pat stabdo kvalifikuotų darbuotojų trūkumas ir įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitiktis. Nors nedarbas 2023 m. padidėjo (6,9 proc., palyginti su 6,0 proc. 2022 m.), įtampa darbo rinkoje, nustatoma kaip laisvų darbo vietų ir bedarbių santykis, išliko. 2023 m. pabaigoje laisvų darbo vietų lygis buvo vienas didžiausių nuo stebimo laikotarpio pradžios, nepaisant Ukrainos pabėgėlių antplūdžio ([108]). Nors rodiklis vis dar mažesnis už ES vidurkį (2,7 proc.), jis padidėjo nuo 1,4 proc. 2019 m. iki 2 proc. 2023 m., daugiausia dėl pokyčių viešojo administravimo ir gynybos, transporto ir finansų sektoriuose. Tai rodo, kad esama įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitikties ir trūksta kvalifikuotų darbuotojų – šie reiškiniai, remiantis 2023 m. EIB atliktu investicijų tyrimu, kelia didelį susirūpinimą Lietuvos įmonėms (72 proc. apklaustų įmonių, palyginti su 81 proc. ES).

Lietuvos finansinė aplinka ir jos finansų rinkos apskritai veikia gerai, tačiau pastaraisiais metais dėl griežtesnių pinigų politikos sąlygų ir pavėluotų mokėjimų padėtis pablogėjo. Didėjant palūkanų normoms, 2023 m. įmonių sektoriaus finansiniai įsipareigojimai toliau didėjo, nors ir gerokai lėčiau. Sulėtėjimą galima paaiškinti griežtesniu rizikos valdymu dėl padidėjusių palūkanų normų, tačiau tai taip pat prisidėjo prie grynojo įmonių finansinio turto padidėjimo ([109]). Nepaisant to, Lietuvoje finansiškai suvaržytų įmonių santykis yra vienas didžiausių ES ([110]), o 22 proc. Lietuvos įmonių (ES vidurkis – 15 proc.) nurodė, kad sumažėjo bendras bankų paskolų prieinamumas ([111]). Nors prie pinigų politikos aplinkybių prisitaikoma tinkamai ir tai rodo gerai veikiančią skolos rinką, dėl šios raidos blogėja įmonių finansavimo aplinka. Palyginti su kitomis Baltijos šalimis, Lietuvos įmonės daugiau naudojasi išorės finansavimu, pavyzdžiui, bankų paskolomis, o 18 proc. (17 proc. ES) įmonių nurodė, kad jų bankų paskolų poreikis 2023 m. išaugo ([112]). Be to, su pavėluotų mokėjimų problema susiduriančių MVĮ dalis padidėjo maždaug 8 proc. punktais: nuo 51 proc. iki 59 proc., palyginti su 49 proc. ES vidurkiu.

Lietuvos rinkose taip pat akivaizdi visos Europos struktūrinė problema, susijusi su rizikos kapitalo ir nuosavo kapitalo finansavimo trūkumu. Nors rizikos kapitalo investicijos, išreikštos BVP procentine dalimi, šiek tiek padidėjo nuo 0,09 iki 0,1 proc., 2022 m. Lietuvos pradinio viešo akcijų platinimo rinkos vertė ir nuosavo kapitalo finansavimą naudojančių MVĮ dalis gerokai sumažėjo ([113]). Tai visų pirma pasakytina apie jaunas ir besiplečiančias Lietuvos įmones ([114]). Papildomo potencialo turi finansinių technologijų sektoriaus plėtra ir rizikos kapitalo, visų pirma privačiai valdomo, naudojimas, ypač daug dėmesio skiriant startuoliams vėlesniu jų gyvavimo ciklo etapu ([115]). Tačiau projektų finansinė apimtis dažnai yra nedidelė, todėl jie nėra patrauklūs rizikos kapitalo investuotojams.

Lietuva yra gerai integruota į bendrąją rinką. Prekybos integracijos lygis yra aukštas ir sudaro daugiau kaip pusę šalies BVP. Lietuvos ES direktyvų perkėlimo į nacionalinę teisę rezultatai yra labai geri: neperkelta tik 0,3 proc. ir šalis yra tarp geriausių rezultatų pasiekusių valstybių narių (ES vidurkis – 0,7 proc.). Vertinant pagal atitiktį, šalis taip pat užima ketvirtą vietą – į nacionalinę teisę netinkamai perkelta tik 0,7 proc. direktyvų (ES vidurkis – 1,2 proc.). Be to, 2023 m. Lietuvai pavyko išspręsti visas SOLVIT tinkle iškeltas problemas (6),

([106])Lietuvos centrinis bankas (2024). Lietuvos ekonomikos apžvalga, 2024 m. kovo mėn.

([107])EBPO (2022). *Economic surveys: Lithuania*, October 2022.

([108])Lietuvos centrinis bankas (2023). Lietuvos ekonomikos apžvalga, 2023 m. rugsėjo mėn.

([109])Lietuvos centrinis bankas (2023). Lietuvos ekonomikos apžvalga, 2023 m. rugsėjo mėn.

([110])SAFE apklausa (2023).

([111])EIB investicijų tyrimas (2023)

([112])EIB investicijų tyrimas (2023)

([113])Torfs, Wouter (2023), The 2022 EIF SME Access to Finance Index. August 2023 update, *EIF Research and Market Analysis* WP 2023/92.

([114])Foda, K., Shi, Y. ir M. Vaziri (2022), *Financial Constraints, productivity, and investment, evidence from Lithuania*, IMF WP/22/249.

([115])EBPO (2022). *Economic surveys: Lithuania*, October 2022.

kurias ji nagrinėjo kaip pagrindinis centras, o tai daugiau nei 88,3 proc. ES vidurkis ([116]).

Lietuva pirmauja žaliųjų ir socialinių viešųjų pirkimų srityje, tačiau dar yra galimybių gerinti konkurenciją viešųjų pirkimų rinkoje. Sutarčių, skiriamų gavus tik vieną pasiūlymą, dalis Lietuvoje tebėra didelė (37 proc. 2023 m.) ([117]). Šalis stengiasi išspręsti šią problemą ir įgyvendino keletą priemonių, kuriomis siekiama pagerinti konkurenciją ir pritraukti viešuosiuose pirkimuose dalyvauti naujų tiekėjų, visų pirma MVĮ. Tos priemonės apima specialų mokymą, rinkodaros priemonių plėtojimą ir naują mokomąją medžiagą. Įgyvendintos viešųjų pirkimų rinkos centralizacijai skatinti skirtos reformos, matoma pažanga sveikatos priežiūros sektoriuje ir steigiant centrines perkančiąsias organizacijas kiekvienoje savivaldybėje. Atnaujinus projektą, skirtą naujai IT viešųjų pirkimų platformai sukurti, kad būtų kuo labiau sumažinta administracinė našta, būtų galima dar labiau pagerinti konkurencinę aplinką.

Dėl didelės priklausomybės nuo energijos importo Lietuvos įmonės patiria didelį kainų spaudimą, todėl būtina keisti energijos rūšių derinį. Lietuva yra labai priklausoma nuo energijos importo. Nepaisant sėkmingų pastangų įvairinti energijos tiekimo šaltinius, kainų spaudimas pramonei ir MVĮ tebėra didelis (žr. 7 priedą). 74 proc. Lietuvos įmonių energijos sąnaudas nurodo kaip pagrindinę investavimo kliūtį ([118]). Siekiant sumažinti su priklausomybe nuo energijos importo susijusią riziką, svarbu stiprinti atsinaujinančiųjų energijos išteklių gamybos pajėgumus. Nepaisant to, kad buvo priimtas teisės aktų rinkinys, kuriuo siekiama palengvinti leidimų išdavimo vėjo ir saulės energijos projektams procedūras, Valstybės kontrolė nurodė, kad dėl investicijų į elektros energijos tinklą trūkumo kyla rizika, kad 2030 m. atsinaujinančiųjų energijos išteklių įrengimo tikslas nebus pasiektas. Vis dėlto, 52,6 proc. visos energijos pagamindama iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių (žr. A12.1 lentelę), Lietuva lenkia ES vidurkį (47 proc.) (taip pat žr. 7 priedą) ([119]). Lietuva pradėjo įgyvendinti priemones, kuriomis siekiama padidinti atsinaujinančiųjų energijos išteklių ir kitos neangliavandenilinės energijos dalį. Be to, 2023 m. Lietuva priėmė pakeistą EGAD planą, į kurį įtrauktas skyrius „REPowerEU“. Į jį įtrauktos kelios plataus užmojo priemonės, kuriomis siekiama plėsti atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybą ir didinti energijos vartojimo efektyvumą.

Lietuva pasiekė pradinį etapą, kuriuo įgyvendina elementus, kurių reikia norint prisijungti prie vienkartinio duomenų pateikimo techninės sistemos (OOTS) ([120]). Pagal Bendrųjų skaitmeninių vartų reglamentą ([121]) sistema leis kompetentingoms institucijoms automatizuoti tarpvalstybinius įrodymų mainus, pagerins prieigą per internetą prie informacijos, administracinių procedūrų ir pagalbos ES. Kad sistema veiktų sklandžiai ir būtų sumažinta administracinė našta, labai svarbu, kad prie jos prisijungtų Lietuvos kompetentingos institucijos.

([116])Bendrosios rinkos rezultatų suvestinė.

([117])Šiuo metu turimi duomenys yra preliminarūs. Dėl vykdomo techninio naujos viešųjų pirkimų platformos parengimo, buvo atsižvelgta tik į įprastus platformoje „Tenders Electronic Daily“ (TED) pateikiamus duomenis.

([118])EIB investicijų tyrimas (2023)

([119])Eurostatas, naujausi 2021 m. duomenys.

([120])Įgyvendinimo reglamentas (ES) 2022/1463.

([121])Reglamentas (ES) 2018/1724.

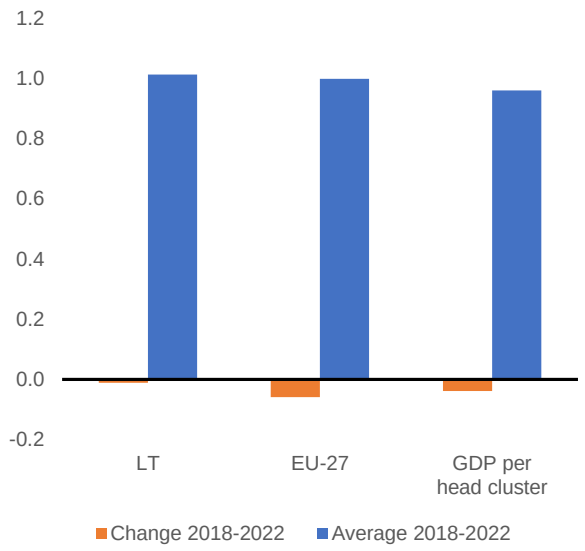
A12.1 lentelė.**Pramonė ir bendroji rinka**

Lithuania							
POLICY AREA	**INDICATOR NAME**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**EU27 average***
HEADLINE INDICATORS							
Economic Structure	Net Private investment, level of private capital stock, net of depreciation, % GDP[1]	8,4	6,4	8,5	9,3	9,6	**3,8**
	Net Public investment, level of public capital stock, net of depreciation, % GDP[1]	0,4	1,8	0,5	0,7	1,8	**1,2**
	Real labour productivity per person in industry (% yoy)[2]	4,9	2,8	3,4	4,2	-6,9	**-1,24**
Cost competitiveness	Nominal unit labour cost in industry (% yoy)[2]	6,2	0	4,9	11,2	13	**9,83**
SINGLE MARKET							
Single Market integration	EU Trade integration, % (Average intra-EU imports + average intra EU exports)/GDP[2]	47,5	45,4	51,2	57,9	51,7	**42,9**
Compliance	Transposition deficit, % of all directives not transposed[3]	0,2	0,8	1,7	0,3	0,3	**0,7**
	Conformity deficit, % of all directives transposed incorrectly[3]	0,8	1,1	1	1	0,7	**1,1**
	SOLVIT, % resolution rate per country[3]	100,0	100,0	100,0	-	100,0	**88,3**
	Number of pending infringement proceedings[3]	10	12	17	16	15	**25,9**
Restrictions	EEA Services Trade Restrictiveness Index[4]	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	**0,05**
Public procurement	Single bids, % of total contractors[3]	28	28	30	34	37	**28,6**
	Direct Awards, %[3]	5	10	6	6	6	**8,1**
ECONOMIC STRUCTURE							
Shortages	Material Shortage (industry), firms facing constraints, %[5]	8,8	8,8	21,2	26,9	9,9	**17,2**
	Labour Shortage using survey data (industry), firms facing constraints, %[5]	15,5	11,6	21,9	25,8	14,2	**23,3**
	Vacancy rate, % of vacant posts to all available ones (vacant + occupied)[2]	1,45	1,3	2,0	1,9	2,0	**2,5**
Strategic dependencies	Concentration in selected raw materials, Import concentration index based on a basket of critical raw materials[6]	0,2	0,2	0,2	0,17	0,18	**0,22**
	Installed renewables electricity capacity, % of total electricity produced[2]	0,5	0,4	0,5	0,7		**50**
BUSINESS ENVIRONMENT - SMEs							
Investment obstacles	Impact of regulation on long-term investment, % of firms reporting business regulation as major obstacle[7]	24,5	21,1	22,4	20,0	13,0	**22,2**
Business demography	Bankruptcies, Index (2015=100)[2]	78,0	40,1	38,6	53,8	53,2	**105,6**
	Business registrations, Index (2015=100)[2]	124,2	133,0	145,0	138,5	150,9	**120,2**
Late payments	Payment gap - corporates B2B, difference in days between offered and actual payment[8]	-	16	12	12	13	**15**
	Payment gap - public sector, difference in days between offered and actual payment[8]	-	18	11	17	19	**16**
	Share of SMEs experiencing late payments in past 6 months, %[9]	55,0	52,2	52,8	50,6	59,2	**48,7**
Access to finance	EIF Access to finance index - Loan, Composite: SME external financing over last 6 months, index values between 0 and 1[10]	0,54	0,65	0,34	0,42	-	**0,49**
	EIF Access to finance index - Equity, Composite: VC/GDP, IPO/GDP, SMEs using equity, index values between 0 and 1[10]	0,13	0,25	0,54	0,14	-	**0,17**

Šaltinis – 1) Duomenų bazė AMECO, 2) Eurostatas, 3) bendrosios rinkos rezultatų suvestinė, 4) EBPO, 5) ECFIN BCS, 6) duomenų bazė COMEXT ir Komisijos skaičiavimai, 7) EIB investicijų tyrimas, 8) „Intrum“ mokėjimo ataskaita, 9) SAFE apklausa, 10) EIF MVĮ galimybių gauti finansavimą indeksas.
* Pačios Komisijos ES 27 vidurkio skaičiavimai.

Lietuvos viešasis administravimas yra labai svarbus siekiant užtikrinti ekonomikos konkurencingumą, visų pirma sudarant sąlygas dvejopai pertvarkai ir kuriant palankią verslo aplinką. Suvokiamas valdymo efektyvumas Lietuvoje išlieka stabilus ir maždaug atitinka ES vidurkį (A13.1 diagrama). 2022–2030 m. viešojo valdymo plėtros programa ([122]) tebėra pagrindinė žmogiškųjų išteklių valdymo reformos sistema ir joje numatytos iniciatyvos, kuriomis siekiama gerinti vietos, regioninių ir nacionalinių administravimo institucijų sąveikos kokybę.

A13.1 diagrama. **Valdymo efektyvumas**

2018–2022 m. vidurkis ir pokytis 2018–2022 m.
BVP vienam gyventojui stulpelis rodo ES šalių, kurių BVP vienam gyventojui panašus kaip Lietuvos (ES šalys sugrupuotos pagal savo BVP vienam gyventojui ir suskirstytos į tris vienodo dydžio grupes), valdymo efektyvumo rodiklio vidurkio vertę.
Šaltinis **–** Pasauliniai valdymo rodikliai.

Lietuva pagerino savo e. valdžios (Elektroninių valdžios vartų) ir Atvirų duomenų paslaugas ir portalų parengtumą (A13.1 lentelė). E. valdžios paslaugų išvystymo lygio ir gyventojų, kurie naudojasi elektroniniu būdu teikiamomis viešosiomis ir administracinėmis paslaugomis, dalies rodikliai yra aukšti, nors pastarasis rodiklis praėjusiais metais sumažėjo. Pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą Lietuva pradėjo nuodugnią duomenų valdymo sistemos peržiūrą, kad sustiprintų duomenimis grindžiamą sprendimų priėmimą viešojo administravimo sektoriuje. Valstybės duomenų agentūra rengia duomenų iš daugiau kaip 275 viešojo sektoriaus institucijų duomenų aprašą, kad ištekliai būtų integruoti į valstybės duomenų ežerą ([123]).

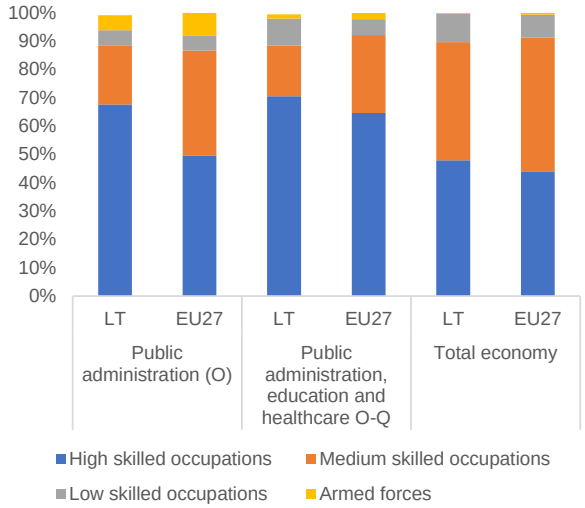
Lietuva ėmėsi veiksmų siekdama, kad formuojant politiką būtų labiau naudojamasi įrodymais ir duomenimis. Specialūs kelių ministerijų padaliniai ir Vyriausybės kanceliarijos analitikos ir tvarios valdysenos skyrius siekia skatinti įrodymais pagrįstą politikos formavimą ir gerinti tvarų valdymą. Sukūrus naują mokslo ir inovacijų patarėjų, dirbančių ministerijose ir Vyriausybės kanceliarijoje, tinklą siekiama visose politikos srityse sustiprinti MTI komponentą. Be to, pagal 2024–2025 m. Atviros Vyriausybės planą Lietuva ketina nustatyti pareigą rengiant teisės aktus rengti viešas konsultacijas ir paskelbti jų rezultatus ([124]).

([122]) Vidaus reikalų ministerija. 2022–2030 m. viešojo valdymo plėtros programa, 206 Dėl 2022–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos ... (e-tar.lt)

([123]) https://experience.arcgis.com/experience/03398d383eca47e4a17cc853d72df2d4

([124]) https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/e2e695906cef11eea182def3ac5c11d6?positionInSearchResults=1&searchModelUUID=e35fd987-72f0-4170-90a8-4d69fdea2e7e

A13.2 diagrama. **Dirbančių asmenų dalis pagal profesiją ir sektorius**

2023 m. duomenys.
Didelė – tarptautinio standartinio profesijų klasifikatoriaus (ISCO) 1–3 kategorijos; vidutinė – ISCO4-8 kategorija; maža – ISCO 9 kategorija.
Šaltinis **–** Eurostatas. Užimtumas pagal lytį, amžių, profesiją ir ekonominę veiklą.

Lietuvos valstybės tarnautojai yra aukštos kvalifikacijos, tarnybos vyresniųjų vadovų lyčių lygybės rodiklis taip pat aukštas (A13.1 lentelė). Aukštąjį išsilavinimą turinčių viešojo administravimo darbuotojų dalis ir jų dalyvavimas suaugusiųjų mokymosi programose rodo, kad, palyginti su ES 27, darbo jėga yra aukštos kvalifikacijos (A13.2 diagrama). Tačiau įdarbinti jaunus talentus sunku, nes tik 9 proc. lietuvių mano, kad viešojo administravimo sektorius yra patrauklus darbdavys ([125]). Lietuva patvirtino naująjį valstybės tarnybos įstatymą. Pagal jį įsteigta nauja Viešojo valdymo agentūra tapo pavaldi Vyriausybei, kad užtikrintų nuoseklų naujos valstybės tarnybos politikos įgyvendinimą ([126]). Reforma siekiama pagerinti vyresniųjų valstybės tarnautojų atranką ir įgūdžių ugdymą.

Siekiant padėti įveikti fiskalinius iššūkius, būtų galima sustiprinti nepriklausomą fiskalinę instituciją. Lietuvos nepriklausomos fiskalinės institucijos, kurios funkcijas vykdo Valstybės kontrolė, įgaliojimai yra palyginti platūs. Nors nepriklausoma fiskalinė institucija turi teisinį pagrindą ir susitarimo memorandumą, jos galimybes susipažinti su informacija būtų galima pagerinti. Be to, dėl jos integruoto pobūdžio gali būti sunku nustatyti jos vaidmenį.

([125]) https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3054

([126]) https://vva.lrv.lt/lt/naujienos/viesojo-valdymo-agentura-taps-pavaldi-vyriausybei/

A13.1 lentelė. **Viešojo administravimo rodikliai**

LT	Indicator ([1])	2019	2020	2021	2022	2023	EU-27([2])
E-government and open government data							
1	Share of internet users within the last year that used a public authority website or app	n/a	n/a	n/a	83.1	80.7	75.0
2	E-government benchmark overall score ([3])	n/a	80.7	83.4	85.1	86.0	75.8
3	Open data and portal maturity index	0.5	0.9	0.9	0.9	0.9	0.8
Educational attainment level, adult learning, gender parity and ageing							
4	Share of public administration employees with higher education (levels 5-8, %)	79.3	79.9	77.2 (b)	75.1	76.8	52.9
5	Participation rate of public administration employees in adult learning (%)	14.4	12.4	17.2 (b)	17.7	22.8	17.9
6	Gender parity in senior civil service positions ([4])	0.8	2.4	4.4	7.4	6.6	9.2
7	Ratio of 25-49 to 50-64 year olds in NACE sector O	1.9	2.1	2.0 (b)	1.7	1.9	1.5
Public financial management							
8	Medium-term budgetary framework index	0.7	0.8	0.8	0.8	n/a	0.7
9	Strength of fiscal rules index	2.6	2.6	2.6	2.6	n/a	1.4
Evidence-based policy making							
10	Regulatory governance	n/a	n/a	1.85	n/a	n/a	1.7

([1]) Didelės vertės nurodo gerus rezultatus, išskyrus 6 rodiklį. ([2]) 2023 m. vertė. Jeigu duomenų neturima, nurodoma naujausia turima vertė. ([3]) Vertinama, kiek skaitmeninės viešosios paslaugos (įskaitant tarpvalstybines paslaugas) yra orientuotos į naudotojus ir skaidrios ir ar yra sudarytos pagrindinės reikiamos sąlygos teikti tas paslaugas. ([4]) Apibrėžiama kaip vyrų ir moterų, einančių vyresniųjų valstybės tarnautojų pareigas, procentinių dalių skirtumo absoliučioji vertė.
Žymos: b – nutrūkusi laiko eilutė; d – skiriasi apibrėžtis; u – mažas patikimumas.
Šaltinis – asmenų veikla interneto svetainėse, susijusi su e. valdžios paslaugomis, Eurostatas (1); E. valdžios lyginamosios analizės ataskaita (2); Atvirųjų duomenų parengtumo ataskaita (3); Darbo jėgos tyrimas, Eurostatas (4, 5, 7); Europos lyčių lygybės institutas (6); Fiskalinio valdymo duomenų bazė (8, 9); EBPO reguliavimo politikos ir valdymo rodikliai (10).

Teisingumo sistema ir toliau yra veiksminga ([127]). 2022 m. civilinių, komercinių ir administracinių bylų nagrinėjimo pirmosios instancijos teismuose trukmė tebėra trumpiausia ES. Tačiau civilinių ir komercinių bylų nagrinėjimo trukmė aukštesnės instancijos teismuose pailgėjo ir pasiekė 450 dienų. Nors neišnagrinėtų bylų skaičius Lietuvoje tebėra palyginti nedidelis, 2022 m. teismų sistemai pateikiamų bylų (visų kategorijų) skaičius buvo šiek tiek didesnis nei išspręstų bylų skaičius. Teisingumo sistemoje plačiai naudojamos skaitmeninės priemonės. Tačiau atsirado rūpesčių dėl prokurorų ir teismų darbuotojų atlyginimų dydžio; šis klausimas pastarojo meto teisėkūros reformomis tik iš dalies išspręstas. Su teismų nepriklausomumu susijusių sisteminių trūkumų neužfiksuota.

([127]) Daugiau informacijos pateikta 2024 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje ir Komisijos 2024 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitoje (rengiama).

Europos socialinių teisių ramstis – aukštynkryptės konvergencijos siekiant geresnių darbo ir gyvenimo sąlygų Europos Sąjungoje kelrodis. Šiame priede apžvelgiama pažanga, kurią Lietuva daro įgyvendindama 20 ramsčio principų ir iki 2030 m. pasiektinus su užimtumu, įgūdžiais ir skurdo mažinimu susijusius pagrindinius ES tikslus ir atitinkamus nacionalinius tikslus.

A14.1 lentelė. **Lietuvos socialinių rodiklių suvestinė**

Policy area	Headline indicator	
Equal opportunities and access to the labour market	Adult participation in learning (during the last 12 months, excl. guided on the job training, % of the population aged 25-64, 2022)	27.4
	Early leavers from education and training (% of the population aged 18-24, 2023)	6.4
	Share of individuals who have basic or above basic overall digital skills (% of the population aged 16-74, 2023)	52.9
	Young people not in employment, education or training (% of the population aged 15-29, 2023)	13.5
	Gender employment gap (percentage points, population aged 20-64, 2023)	1.5
	Income quintile ratio (S80/S20, 2022)	6.4
Dynamic labour markets and fair working conditions	Employment rate (% of the population aged 20-64, 2023)	78.5
	Unemployment rate (% of the active population aged 15-74, 2023)	6.9
	Long term unemployment (% of the active population aged 15-74, 2023)	2.3
	Gross disposable household income (GDHI) per capita growth (index, 2008=100, 2022)	141.4
Social protection and inclusion	At risk of poverty or social exclusion (AROPE) rate (% of the total population, 2022)	24.6
	At risk of poverty or social exclusion (AROPE) rate for children (% of the population aged 0-17, 2022)	22.4
	Impact of social transfers (other than pensions) on poverty reduction (% reduction of AROP, 2022)	30.33
	Disability employment gap (percentage points, population aged 20-64, 2022)	35
	Housing cost overburden (% of the total population, 2022)	3.5
	Children aged less than 3 years in formal childcare (% of the under 3-years-old population, 2022)	22.8
	Self-reported unmet need for medical care (% of the population aged 16+, 2022)	2.9

Critical situation | To watch | Weak but improving | Good but to monitor | On average | Better than average | Best performers

Duomenys atnaujinti 2024 m. balandžio 25 d. Valstybės narės socialinių rodiklių suvestinėje klasifikuojamos pagal metodiką, dėl kurios susitarta su Užimtumo komitetu ir Socialinės apsaugos komitetu. Daugiau informacijos apie metodiką pateikiama 2024 m. bendros užimtumo ataskaitos priede.
Šaltinis – Eurostatas.

Nepaisant 2023 m. kilusių ekonominių iššūkių, Lietuvos darbo rinka išliko palyginti atspari. Užimtumo lygis 2023 m. (78,5 proc., palyginti su 75,4 proc. ES), palyginti su ankstesniais metais, sumažėjo 0,5 proc. punkto. Nedarbo lygis padidėjo 0,9 proc. punkto iki 6,9 proc. (ES – 6,0 proc.). Daugiau kaip 52 000 darbingo amžiaus ukrainiečių antplūdis nuo 2022 m. vasario mėn. neturėjo neigiamo poveikio darbo rinkai, nes 2023 m. III ketv. daugiau kaip pusė jų (apie 30 000) dirbo. 2022 m. asmenų su negalia užimtumo skirtumas smarkiai padidėjo nuo 23,9 proc. iki 35,0 proc. (ES – 21,4 proc.). Daugiau kaip 2 mln. EUR ESF+ lėšų (maždaug 22 proc. daugiau nei 2014–2022 m.) skirta socialinių partnerių (ypač privačiajame sektoriuje) gebėjimams stiprinti, narystei profesinėse sąjungose ir darbdavių organizacijose skatinti ir kolektyvinėms deryboms gerinti.

Darbo jėgos ir kvalifikuotų darbuotojų trūkumas privačiajame sektoriuje ([128]) 2023 m. buvo didžiausias transporto ir paslaugų sektoriuose. Darbo jėgos iš ES nepriklausančių šalių kvota, nustatyta siekiant palengvinti trūkstamų profesijų darbuotojų samdymą, 2024 m. yra 40 250 etatų (4 300 daugiau nei 2023 m.)([129]). Laisvų darbo vietų lygis 2023 m. IV ketv. (1,9 proc.) buvo mažesnis už ES vidurkį (2,5 proc.), tačiau vis dar didesnis nei prieš pandemiją (46 proc. didesnis nei 2019 m. IV ketv.). Dėl demografinių iššūkių ir įgūdžių bei darbo jėgos trūkumo taip pat mažėja Lietuvos galimybės didinti savo ekonomikos konkurencingumą. Įgyvendindama savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą Lietuva kuria užimtumo tarnybos skaitmeninę klientų aptarnavimo sistemą, kad atlaisvintų išteklių prie individualių poreikių labiau pritaikytoms, kokybiškesnėms ir prieinamesnėms paslaugoms. Kartu su kitomis EGAD plane numatytomis priemonėmis ir daugiau nei 250 mln. EUR iš „Europos socialinio fondo +“ (ESF+), skirtų specialiai pritaikytoms aktyvios darbo rinkos politikos priemonėms, šie veiksmai padės daryti tolesnę pažangą siekiant nacionalinio tikslo iki 2030 m. užtikrinti 80,7 proc. užimtumo lygį.

Nepakankamas profesinio rengimo ir mokymo patrauklumas ir žemas suaugusiųjų dalyvavimo mokymosi visą gyvenimą programose lygis trukdo ugdyti įgūdžius. 2021 m. besimokančių pagal vidurinio profesinio rengimo

([128])Viešajame sektoriuje trūksta švietimo, sveikatos priežiūros ir viešojo administravimo sričių darbo jėgos ir įgūdžių.

([129])Iš jų 25 100 krovinių vežimo ir kitų paslaugų bendrovių darbuotojų, 9 800 darbuotojų statybos sektoriuje ir 5 050 darbuotojų pramonėje.

ir mokymo programas skaičius buvo gerokai mažesnis už ES vidurkį (25,6 proc., palyginti su 48,7 proc. ES), kaip ir mokymosi veikloje per pastaruosius 12 mėnesių dalyvavusių suaugusiųjų dalis (27,4 proc., palyginti su 39,5 proc. ES 2022 m.). Profesinio rengimo ir mokymo atitiktis darbo rinkos poreikiams yra nepakankama, nes pastaruoju metu profesinio rengimo ir mokymo programose (ISCED 3 ir 4) dalyvavusių asmenų tikimybė įsidarbinti 2023 m. buvo mažesnė (71,3 proc.) nei ES vidurkis (81 proc.). Pagrindinius ar aukštesnio lygio bendruosius skaitmeninius įgūdžius turinčių asmenų dalis 2023 m. buvo 52,9 proc. (ES – 55,5 proc.). Siekiant spręsti šią problemą, pagal EGAD planą įgyvendinama reforma, kad būtų sukurta vieno langelio principu veikianti mokymosi visą gyvenimą sistema, pagrįsta individualiosiomis mokymosi paskyromis. Tikimasi, kad kartu su kitomis EGAD plano priemonėmis, kuriomis siekiama didinti profesinio rengimo ir mokymo atitiktį darbo rinkos poreikiams ir gerinti profesinio rengimo ir mokymo įstaigų mokinių ir mokytojų skaitmeninius įgūdžius, 64 mln. EUR ESF+ finansavimas Lietuvos įgūdžių strategijai įgyvendinti padės pasiekti tikslą, kad iki 2030 m. bent 53,7 proc. visų suaugusiųjų kasmet dalyvautų mokymo programose.

Pajamų nelygybė tebėra labai didelė ir 2022 m. dar labiau išaugo. 2022 m. 20 proc. didžiausias pajamas gaunančių asmenų pajamos buvo 6,39 karto didesnės nei 20 proc. mažiausias pajamas gaunančių asmenų (palyginti su 4,74 proc. ES). Atotrūkis tarp 20 proc. turtingiausių gyventojų pajamų ir 20 proc. vidutines pajamas gaunančių gyventojų pajamų (S80/S50) didėja. Socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikis mažinant pajamų nelygybę yra mažesnis už ES vidurkį (31 proc., palyginti su 37 proc. ES) Dėl rekordinio 2022 m. registruoto infliacijos lygio (18,9 proc.) labai sumažėjo reikšmingo neapmokestinamojo pajamų dydžio, minimaliojo darbo užmokesčio, pensijų ir socialinių išmokų padidinimo vertė ([130]), tai veikiausiai padidins atotrūkį tarp dideles ir vidutines pajamas gaunančių asmenų (S80/S50).

Didėjant skurdo ir socialinės atskirties rodikliams, 2017–2021 m. stebėtos tendencijos pasikeitė. Asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis (AROPE), dalis nuo 23,5 proc. 2021 m. padidėjo iki 24,6 proc. 2022 m. Ypač sunki pažeidžiamų grupių, kaip antai vyresnio amžiaus (vyresnių nei 65 metų) asmenų ir asmenų su negalia padėtis. 2022 m. vyresnių nei 65 metų amžiaus grupės AROPE lygis buvo daugiau nei dvigubai didesnis už ES vidurkį (41,4 proc., ES – 20,2 proc.). Asmenų su negalia atveju šis lygis padidėjo nuo 38,9 proc. 2021 m. iki 44,3 proc. 2022 m.(ES – 28,8 proc.). Nors 18 metų ir vyresnių bedarbių AROPE lygis 2022 m. buvo 61 proc. (palyginti su 65,2 proc. ES), gyventojų (16–64 m.), gyvenančių namų ūkiuose, kuriuose (beveik) nė vienas neturi darbo, skurdžių pajamų rizikos (AROP) lygis 2022 m. buvo vienas aukščiausių ES (78,2 proc., ES – 59,9 proc.). Bedarbių atveju šis lygis (51 proc. 2022 m.) taip pat buvo didesnis už ES vidurkį (46,1 proc.), nors nuo 2018 m. jis mažėja.

Mažas pensijų adekvatumas didina vyresnio amžiaus (vyresnių nei 65 metų) asmenų skurdą. 2022 m. šios grupės skurdžių pajamų (AROP) lygis buvo vienas aukščiausių ES (39,5 proc., palyginti su 17,3 proc. ES), t. y. buvo daug aukštesnis nei darbingo amžiaus gyventojų (15,8 proc.). Nuo skurdo senatvėje ypač kenčia moterys (46,9 proc.), palyginti su vyrais (26,3 proc.), daugiausia dėl šeimos narių priežiūros pareigų per savo karjerą. Nors vaikų iki 3 metų amžiaus, kuriems teikiamos oficialios vaikų priežiūros paslaugos, dalis (22,8 proc. 2022 m.) antrus metus iš eilės didėjo, ji vis dar nesiekia ES vidurkio (35,7 proc.). Bendras pajamų pakeitimo senatvės pensijomis santykis 2022 m. mažėjo trečius metus iš eilės (33 proc., palyginti su 58 proc. ES), o vidutinė pensija buvo mažesnė už skurdo ribą ([131]). Be indeksavimo taisyklių pakeitimų, Lietuva pastaraisiais metais pradėjo taikyti keletą priemonių, kuriomis siekiama trumpuoju ir vidutiniu laikotarpiu priartinti pensijas prie skurdo ribos ir taip padidinti valstybinių pensijų išmokų adekvatumą. Tačiau dar yra galimybių toliau didinti pensijų adekvatumą ilguoju laikotarpiu.

Asmenims su negalia taip pat gresia skurdas. Asmenų su negalia AROP lygis 2022 m. buvo 37,7 proc. (palyginti su 20,5 proc.ES; rodiklis pagerėjo, palyginti su 32,6 proc. 2021 m.); jį lėmė mažas šiai grupei skiriamų socialinių išmokų ir nedarbingumo pensijų adekvatumas. Neseniai pradėta negalios nustatymo reforma (2024 m.) ir asmenų su negalia dalyvavimo atviroje darbo rinkoje reforma (2023 m.), taip pat pastangos

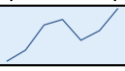
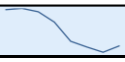
([130])EUROMOD infliacijos poveikio neapmokestinamojo pajamų dydžio, minimaliojo darbo užmokesčio, pensijų ir socialinių išmokų padidėjimui 2022 ir 2023 m. modeliavimas.

([131])2023 m. 539 EUR, palyginti su 564 EUR skurdo riba 2023 m.

pagerinti minimalių pajamų adekvatumą galėtų padėti spręsti didelio asmenų su negalia skurdo problemą.

Vis dar yra spragų, susijusių su socialinės apsaugos prieinamumu. Savarankiškai dirbantiems asmenims netaikomos nedarbo ir nelaimingų atsitikimų darbe draudimo sistemos, o kai kuriems iš jų netaikoma ligos ir motinystės draudimo sistema. Kad išspręstų šią problemą, Seimas šiuo metu svarsto EGAD plane nustatytą reformą, kuria, be kita ko, siekiama į nedarbo draudimo sistemą įtraukti savarankiškai dirbančius asmenis ir palengvinti sąlygas gauti bedarbio pašalpas. Apskritai, kad Lietuva galėtų pasiekti nacionalinį tikslą – iki 2030 m. žmonių, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, skaičių sumažinti 223 000 – reikėtų imtis tolesnių socialinės politikos veiksmų. Turimi kiekybiniai ir kokybiniai įrodymai ir vykdomi bei planuojami politikos veiksmai, analizuoti 2024 m. gegužės mėn. antrojo etapo šalių analizėje, pagrįstoje socialinės konvergencijos sistemos elementais (SWD(2024)132), rodo, kad esama iššūkių, susijusių su dideliu skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygiu ir pajamų nelygybe, tačiau patvirtina, kad, atsižvelgiant į teigiamus pokyčius, visų pirma susijusius su užimtumu, Lietuvai nekyla didelių socialinės konvergencijos problemų.

A14.2 lentelė. **Iki 2030 m. pasiektinų su užimtumu, įgūdžiais ir skurdo mažinimu susijusių tikslų įgyvendinimo padėtis Lietuvoje**

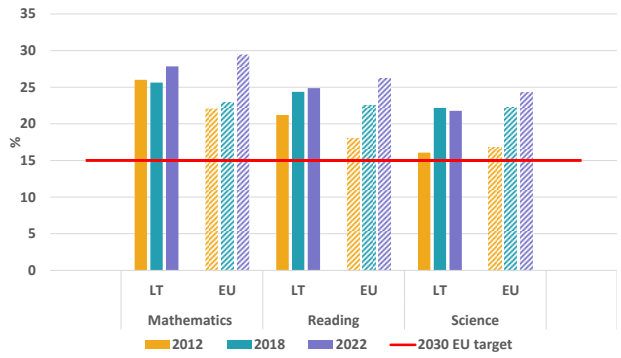
Indicators	Latest data	Trend (2016-2022)	2030 target	EU target
Employment (%)	78.5 (2023)		80.7	78
Adult learning[1] (%)	27.4 (2022)		53.7	60
Poverty reduction[2] (thousands)	-22 (2022)		-223	-15,000

(1) Suaugusiųjų švietimo tyrimas, per pastaruosius 12 mėnesių mokymosi programose dalyvavę suaugusieji, specialūs duomenys, išskyrus vadovaujamą mokymą darbo vietoje.
(2) Asmenų, kuriems gresia skurdas arba socialinė atskirtis, skaičiaus pokytis (atskaitos metai – 2019).
Šaltinis – Eurostatas, Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties GD.

Šiame priede aptariami pagrindiniai Lietuvos švietimo ir mokymo sistemos uždaviniai, remiantis 2023 m. Švietimo ir mokymo stebėsenos biuleteniu ir 2022 m. Tarptautinio moksleivių vertinimo programos (PISA) rezultatais.

Remiantis naujausiu PISA tyrimu, daugiau kaip 20 proc. penkiolikmečių neturi pakankamai pagrindinių įgūdžių ir tai kelia pavojų kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo pastangoms (14 priedas). Kaip rodo 2022 m. PISA vertinimo rezultatai, prastus matematinio, skaitymo ir gamtamokslinio raštingumo gebėjimus turinčių mokinių dalis yra mažesnė už ES vidurkį (žr. A15.1 lentelę ir A15.1 diagramą), nors viršija 2030 m. ES lygmens 15 proc. tikslą. Nuo 2012 m. matematinio ir skaitymo raštingumo gebėjimai išlieka stabilūs. Tačiau vertinant gamtamokslį raštingumą, ši dalis 2012–2022 m. padidėjo 5,7 proc. punkto, t. y. mažiau nei ES lygmeniu (7,5 proc. punkto) ir 2022 m. pasiekė 21,8 proc. (ES – 24,2 proc.). Nuo 2012 m. geriausių rezultatų pasiekusių mokinių procentinė dalis statistiškai nepakito ir yra mažesnė už ES vidurkį visose trijose srityse; tai gali turėti neigiamų pasekmių būsimiems šalies inovaciniams pajėgumams.

A15.1 diagrama. **Prastų rezultatų rodikliai pagal sritis, PISA 2012, 2018 ir 2022 m.**

Šaltinis – EBPO (2023).

Socioekonominė padėtis tebėra svarbus prastus mokinių mokymosi rezultatus lemiantis veiksnys. 2022 m. prastus matematikos rezultatus pasiekė daugiau palankių socioekonominių sąlygų neturinčių mokinių (46,5 proc., palyginti su 48,0 proc. ES lygmeniu) nei palankias socioekonomines sąlygas turinčių jį bendraamžių (11,0 proc., palyginti su 10,9 proc. ES lygmeniu). Nuo 2012 m. šie skaičiai iš esmės nepasikeitė, todėl teisingumo užtikrinimas yra vienas iš pagrindinių Lietuvos mokyklų sistemos uždavinių. Socioekonominis atotrūkis yra 35,5 proc. punkto, t. y. šiek tiek mažesnis už ES vidurkį (37,2 proc. punkto). Mokinių rezultatai taip pat siejami su gyvenamąja vieta: rezultatai geresni Vilniuje ir kituose miestuose nei kaimo vietovėse ([132]). Peržiūrėtų mokyklų tinklo taisyklių ir Tūkstantmečio mokyklų programos, numatytos EGAD plane, įgyvendinimas gali padėti išspręsti nevienodų galimybių gauti kokybišką išsilavinimą problemą, uždarant labai mažas mokyklas ir panaikinant labai mažas klases, taip pat kuriant mokyklų tinklus savivaldybėse.

Mokymosi rezultatams gerinti įgyvendinamos kelios priemonės. 2018 m. Lietuva pradėjo rengti naują kompetencija grindžiamą mokymo programą, kuri pradėta įgyvendinti 2023 m. rugsėjo mėn. Reformą lydi vertinimo sistemos pakeitimai. Ministerija parengė matematikos mokymo ir mokymosi gerinimo 2023–2030 m. planą. Be to, 2023 m. priimtas planas, kuriuo siekiama didinti mokinių susidomėjimą gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos, menų ir matematikos (STEAM) gebėjimais ir karjera šiose srityse. Pasinaudojus ES fondų lėšomis, nuo 2022 m. veikia septyni regioniniai STEAM centrai, o dar trys bus įsteigti trijuose didžiausiuose miestuose. Taip pat įgyvendinamas Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės lėšomis finansuojamas projektas „EdTech“, skatinantis skaitmeninėmis technologijomis grindžiamas švietimo inovacijas.

Mokytojų trūkumas yra ilgalaikė problema, varijuojanti priklausomai nuo regiono, dalykų ir ugdymo lygmens, ir kelia pavojų mokyklinio ugdymo kokybei. Mokytojų paklausa didesnė kaimo vietovėse, ankstyvojo ugdymo ir priežiūros ir pradinio ugdymo įstaigose, taip pat matematikos ir lietuvių kalbos mokytojų. 2021 m. apie 39 proc. visų mokytojų buvo vyresni nei 55 metų (ES 25 proc.) ir per ateinančius 10 metų jie veikiausiai sulauks pensinio amžiaus. Nors, remiantis Eurostato bazinėmis projekcijomis, iki 2030 m. mokinių (0–16 m.) skaičius sumažės 12 proc., numatoma, kad

([132])Švietimo, mokslo ir sporto ministerija (2023), „Lietuvos mokinių pasiekimai atitinka pažangiausių EBPO šalių vidurkį“. Pranešimas spaudai, 2023 m. gruodžio 5 d.

A15.1 lentelė.**Europos švietimo erdvės strateginėje programoje nustatyti ES lygmens tikslai ir kiti kontekstiniai rodikliai**

				2012		2018		2023	
Indicator			Target	Lithuania	EU-27	Lithuania	EU-27	Lithuania	EU-27
[1]Participation in early childhood education (age 3+)			96%	83.4% 2013	91.8% 2013	88.9%	92.2%	92.1% 2021	92.5% 2021,d
[2]Low-achieving 15-year-olds in:		Reading	< 15%	21.2%	18.0%	24.4%	22.5%	24.9% 2022	26.2% 2022
		Mathematics	< 15%	26.0%	22.1%	25.6%	22.9%	27.8% 2022	29.5% 2022
		Science	< 15%	16.1%	16.8%	22.2%	22.3%	21.8% 2022	24.2% 2022
Early leavers from education and training (age 18-24)	[3]Total		< 9 %	6.5%	12.6%	4.6%	10.5%	6.4%	9.5%
	[3] By gender	Men		8.1%	14.5%	6.1%	12.1%	6.6%	11.3%
		Women		4.6% u	10.6%	3.0% u	8.7%	6.1%	7.7%
	[4] By degree of urbanisation	Cities		: bu	11.2%	2.4% u	9.4%	4.4% u	8.6%
		Rural areas		10.4% b	14.0%	6.6%	11.0%	7.6%	9.9%
	[5] By country of birth	Native		6.4%	11.3%	4.6%	9.2%	6.4%	8.2%
		EU-born		:	26.2%	: u	22.4%	: u	21.0%
		Non EU-born		: u	30.1%	: u	23.0%	: u	21.6%
[6]Socio-economic gap (percentage points)				32.3	:	31.6	29.5	35.5 2022	37.2 2022
[7]Exposure of VET graduates to work-based learning			≥ 60% (2025)	:	:	:	:	57.5%	64.5%
Tertiary educational attainment (age 25-34)	[8]Total		45%	48.6%	34.1%	55.6%	38.7%	57.4%	43.1%
	[8] By gender	Men		39.8%	29.1%	46.6%	33.3%	47.5%	37.6%
		Women		57.6%	39.2%	65.2%	44.2%	68.1%	48.8%
	[9] By degree of urbanisation	Cities		63.9% b	43.5%	70.4%	49.0%	71.1%	53.3%
		Rural areas		29.7% b	24.8%	34.9%	27.7%	42.3%	31.7%
	[10] By country of birth	Native		48.4%	35.4%	55.8%	39.7%	57.1%	44.2%
		EU-born		: u	29.3%	: u	36.7%	: u	40.2%
		Non EU-born		: u	24.2%	44.5% u	31.0%	76.0%	37.1%
[11]Participation in adult learning (age 25-64)			≥ 47% (2025)	:	:	25.0% 2016	37.4% 2016	27.4% 2022	39.5% 2022
[12]Share of school teachers (ISCED 1-3) who are 55 years or over				25.1% 2013	22.7% 2013	34.5%	23.8%	38.5% 2021	24.5% 2021

Šaltinis –

reikės pakeisti daug į pensiją išeinančių mokytojų. Imtasi tam tikrų veiksmų siekiant atnaujinti mokytojų darbo jėgą ir padidinti atlyginimus, kad būtų pagerintos mokytojų darbo sąlygos ir rinktis šią profesiją būtų paskatinta daugiau žmonių. Tačiau esama karjeros sistema prisideda prie menko jaunų absolventų susidomėjimo mokytojo profesija.

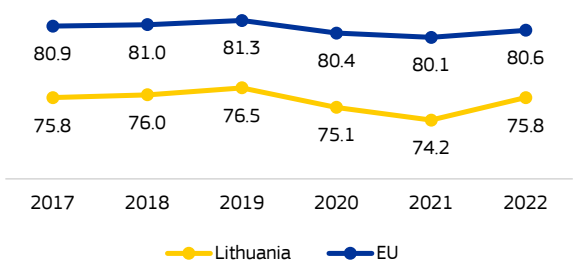
Dalyvavimas ankstyvojo ugdymo ir priežiūros sistemoje toliau aktyvėja, tačiau disbalanso šalinimas tebėra vienas iš prioritetų. 2021 m. 92,1 proc. vaikų nuo trejų metų iki privalomojo mokyklinio amžiaus dalyvavo ankstyvojo ugdymo ir priežiūros sistemoje (92,5 proc. ES). Teigiama tendencija taip pat stebima vaikų iki trejų metų amžiaus grupėje (žr. 14 priedą). Nepaisant padėties pagerėjimo, kaimo vietovėse ir vaikų, kuriems gresia socialinė atskirtis, dalyvavimas išlieka mažesnis, o didžiuosiuose miestuose, ypač Vilniuje, trūksta valstybės finansuojamų vietų. Tikimasi, kad dėl investicijų, kuriomis siekiama nuo 2023 m. rugsėjo mėn. laipsniškai didinti ankstyvojo ugdymo ir priežiūros paslaugų prieinamumą, ir privalomo vaikų iš palankių sąlygų neturinčių šeimų dalyvavimo lygis dar labiau padidės.

Lietuva reformuoja aukštojo mokslo sektorių, kad pagerintų aukštojo mokslo programų kokybę. Nors Lietuvoje aukštąjį išsilavinimą įgijusių 25–34 m. amžiaus asmenų dalis yra viena iš didžiausių ES (57,4 proc., palyginti su 43,1 proc. ES 2023 m.), aukštojo mokslo sistemai kyla iššūkių dėl kokybės ir darbo rinkos poreikių atitikties. Tai prisideda prie įgūdžių trūkumo (žr. 14 priedą) ir menko inovacinio pajėgumo (žr. 11 priedą). Įgyvendindama dabartines reformas, Vyriausybė siekia skatinti sukurti veiksmingesnę ir efektyvesnę institucinę struktūrą, kuri atitiktų dėl demografinių pokyčių mažėjančius stojančiųjų, ypač į kolegijas, rodiklius ir kokybiškesnių studijų bei mokslinių tyrimų poreikį. Nors kolegijos labai skiriasi savo dydžiu ir paskirtimi, tik 47 proc. kolegijų absolventų randa jų išsilavinimo lygį atitinkantį darbą. Į EGAD planą įtrauktos priemonės, kuriomis skatinama šalies kolegijų reorganizacija, ir Lietuva siekia atnaujinti tinklą iki 2024–2025 akademinių metų pradžios. Tačiau reorganizavimas leis sutaupyti lėšų ir pagerinti kokybę tik jeigu sujungus kolegijas bus galima užtikrinti geresnį programų papildomumą, veiksmingesnį išteklių naudojimą ir jeigu bus tinkamai skatinami ir remiami taikomieji moksliniai tyrimai.

Sveiki gyventojai ir veiksminga, prieinama ir atspari sveikatos sistema – būtini tvarios ekonomikos ir visuomenės veiksniai. Šiame priede apžvelgiama Lietuvos gyventojų sveikata ir jos sveikatos priežiūros sistema.

Tikėtina gyvenimo trukmė Lietuvoje tebėra viena trumpiausių ES – beveik 5 metais trumpesnė už ES vidurkį. 2019–2021 m. staiga sutrumpėjusi 2,3 metais, tikėtina gyvenimo trukmė 2022 m., palyginti su 2021 m., pailgėjo 1,6 metais. Šį pastarojo meto padidėjimą iš dalies galima paaiškinti 2022 m. sumažėjusiu mirtingumu dėl COVID-19 ([133]). Prevencijos ir sveikatos priežiūros priemonėmis išvengiamas mirtingumas Lietuvoje tebėra didelis, palyginti su ES vidurkiu, o tai rodo, kad sveikatos priežiūros sistema nepakankamai veiksminga. 2021 m. pagrindinės mirties priežastys buvo kraujotakos sistemos (širdies ir kraujagyslių) ligos, vėžys ir COVID-19. Lietuva padarė pažangą mažindama istoriškai didelį savižudybių lygį, tačiau tai ir toliau išlieka dažna mirties priežastis, ypač tarp vyrų. Be to, ekonomiškai aktyvaus amžiaus grupėms priklausančių asmenų mirtingumo, išreikšto bendro mirtingumo dalimi ir palyginti su darbo jėgos dydžiu, rodiklis yra vienas didžiausių ES.

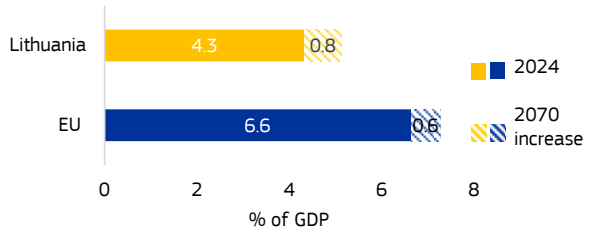
A16.1 diagrama. **Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė (metais)**

Šaltinis – Eurostatas

Sveikatos priežiūros išlaidos Lietuvoje yra vienos mažiausių ES, o 2021 m. tik 68,6 proc. jų buvo finansuojamos viešosiomis lėšomis. 2021 m. bendros išlaidos sveikatos priežiūrai padidėjo iki 7,8 proc. BVP (nuo 7,5 proc. BVP 2020 m.). Negalutiniais EBPO duomenimis, 2022 m. bendros išlaidos sveikatos priežiūrai vėl sumažėjo iki 7,5 % BVP. 2021 m. didžiausia sveikatos priežiūros išlaidų dalis teko ambulatorinei priežiūrai (35 proc.), stacionarinei priežiūrai (27 proc.) ir vaistams bei medicinos priemonėms (24 proc.). Labai daug sveikatos išlaidų dengiama savo lėšomis: jos sudaro 30 proc. visų sveikatos išlaidų ir apima namų ūkių išlaidas vaistams ir odontologinei priežiūrai. Tačiau tikimasi, kad įgyvendinant naujausią politiką, kuria mažinamos priemokos už vaistus, sumažės pažeidžiamiausiems namų ūkiams tenkanti finansinė našta. Remiantis Lietuvos gyventojų amžiaus duomenimis, prognozuojama, kad iki 2070 m. viešosios sveikatos priežiūros išlaidos padidės 0,8 proc. punkto BVP, palyginti su 0,6 proc. punkto ES vidurkiu (žr. 16.2 diagramą ir 21 priedą).

A16.2 diagrama. **Prognozuojamas viešųjų sveikatos priežiūros išlaidų didėjimas 2024–2070 m.**

Atskaitos scenarijus
Šaltinis – Europos Komisija / Ekonominės politikos komitetas (2024).

Išlaidos prevencijai Lietuvoje 2021 m. sudarė 5,6 proc. visų sveikatos priežiūros išlaidų (ES vidurkis – 6,0 proc.). 2019–2021 m. išlaidos prevencijai Lietuvoje padidėjo daugiau nei dvigubai, o tai labai atitiko visos ES tendenciją. Panašiai, prevencijai skirtų biudžeto išlaidų dalis visoje ES labiausiai padidinta reagavimui į ekstremaliąsias situacijas, ligų nustatymui ir imunizacijos programoms. Lietuvoje pagrindinis didelį išlaidų prevencinei priežiūrai padidėjimą 2021 m. lėmęs veiksnys buvo didžiulis 2 483 proc. pasirengimui nelaimėms ir reagavimui į ekstremaliąsias situacijas skirtų išlaidų padidėjimas. Kita vertus, atsižvelgiant į labai aukštą prevencijos priemonėmis išvengiamo mirtingumo lygį, išlaidos sveikatingumo skatinimo programoms atrodo

([133])Remiantis duomenimis, kuriuos valstybės narės pagal Europos stebėjimo sistemą tiesiogiai pateikė Europos ligų prevencijos ir kontrolės centras.

A16.1 lentelė.**Pagrindiniai sveikatos priežiūros rodikliai**

	2018	2019	2020	2021	2022	EU average (latest year)
Treatable mortality per 100 000 population (mortality avoidable through optimal quality healthcare)	185,6	181,0	199,7	190,9	NA	93.3 (2021)
Cancer mortality per 100 000 population	272,8	271,5	276,5	259,4	NA	235.4 (2021)
Current expenditure on health, % GDP	6,5	7,0	7,5	7,8	NA	10.9 (2021)
Public share of health expenditure, % of current health expenditure	67,2	66,4	70,2	68,6	NA	81.1 (2021)
Spending on prevention, % of current health expenditure	2,3	2,7	3,9	5,6	NA	6.0 (2021)
Available hospital beds per 100 000 population	643	635	601	605	NA	525 (2021)
Doctors per 1 000 population	4,6	4,6	4,5	4,5	NA	4.1 (2021)*
Nurses per 1 000 population	7,8	7,7	7,8	7,9	NA	7.9 (2021)
Total consumption of antibacterials for systemic use, daily defined dose per 1 000 inhabitants per day ***	16,1	16,3	14,2	14,1	18,5	19.4 (2022)

Pastaba. Visų rodiklių ES vidurkis yra svertinis, išskyrus 1 000 gyventojų tenkančių gydytojų ir slaugytojų skaičius – jų atveju naudojamas aritmetinis ES vidurkis. Gydytojų tankio duomenys visose šalyse, išskyrus Graikiją, Portugaliją ir Slovakiją, apima praktikuojančius gydytojus. Graikijoje ir Portugalijoje jie apima licenciją turinčius gydytojus, o Slovakijoje – pagal profesiją dirbančius gydytojus. Slaugytojų tankio duomenys visose šalyse, išskyrus Airiją, Portugaliją, Prancūziją, Slovakiją ir Graikiją, apima praktikuojančius slaugytojus. Portugalijoje, Prancūzijoje ir Slovakijoje jie apima pagal profesiją dirbančius slaugytojus, o Graikijoje – tik ligoninėse dirbančius slaugytojus.

Šaltinis – Eurostato duomenų bazė; išskyrus: * EBPO, ** „Joint Questionnaire on non-monetary healthcare statistics“, *** ECDC, **** Tarybos rekomendacija dėl ES veiksmų, kuriais siekiama kovoti su atsparumu antimikrobinėms medžiagoms, stiprinimo laikantis bendros sveikatos koncepcijos.

nepakankamos. Apskaičiuota, kad maždaug 44 proc. visų 2019 m. Lietuvoje užregistruotų mirties atvejų būtų galima susieti su elgsenos ir aplinkos rizikos veiksniais, įskaitant su mityba susijusius rizikos veiksnius, tabako ir alkoholio vartojimą ir mažą fizinį aktyvumą. Be to, 2019–2021 m. labai sumažėjo kai kurių atrankinės patikros dėl vėžio programų aprėptis.

Struktūrinėmis reformomis siekiama didinti sveikatos sistemos atsparumą ir veiksmingumą, tačiau rezultatai dar paaiškės ateityje. Subjektyviai nurodyti nepatenkinti medicininės priežiūros poreikiai 2022 m. padidėjo iki 2,9 proc., palyginti su 2,4 proc. 2021 m., t. y. buvo didesni už ES vidurkį (2,2 proc.) (žr. 14 priedą). Kaip ir daugelyje ES šalių, daug gyventojų nurodė, kad pandemijos metu nebuvo patenkinti jų psichikos sveikatos priežiūros paslaugų poreikiai. Visos Europos apklausos duomenimis ([134]), 28 proc. lietuvių nurodė nepatenkintus sveikatos priežiūros poreikius, įskaitant 8 proc. gyventojų, nurodžiusių nepatenkintus psichikos sveikatos priežiūros poreikius. Psichikos sveikatos gerinimas yra vienas iš Lietuvos 2022–2030 m. sveikatos priežiūros kokybės ir efektyvumo didinimo plėtros programos prioritetų. Pirminės sveikatos priežiūros paslaugos turi daug trūkumų, įskaitant ribotą pirminės sveikatos priežiūros centrų teikiamų prevencinių, ankstyvosios diagnostikos ir pirminės sveikatos priežiūros paslaugų pasiūlą ir reikiamų kompetencijų trūkumą. Veiksmingumo didinimo kliūtys taip pat apima: netolygų sveikatos priežiūros darbuotojų įgūdžių pasiskirstymą; nedidelę pirminės ir ilgalaikės sveikatos priežiūros bei palaikomosios slaugos paslaugų apimtį; pernelyg didelę priklausomybę nuo ligoninių sektoriaus; lėtai įgyvendinamą sveikatos technologijų vertinimą; veiksmingų kompensuojamųjų vaistų sąrašų atnaujinimo sistemų trūkumą; neracionalų vaistų vartojimą; ir finansavimo mechanizmus, kurie neskatina didinti paslaugų teikimo veiksmingumo. Atsižvelgiant į tai, šiuo metu vykdoma struktūrinė reforma, kuria siekiama išplėsti pirminės sveikatos priežiūros funkcijas, optimizuoti sveikatos priežiūros paslaugų teikėjų tinklą, centralizuoti greitosios pagalbos paslaugas, sukurti ilgalaikės sveikatos priežiūros modelį ir iki 2024 m. sustiprinti sveikatos priežiūros sistemos atsparumą. Kad būtų pasiekti reformų tikslai, jos turės suteikti pakankamai aiškumo dėl ligoninių tinklo pertvarkos, užtikrinti bendradarbiavimą su suinteresuotaisiais subjektais (ypač bendrosios praktikos gydytojais) ir išspręsti ilgalaikes su sveikatos priežiūros darbuotojais susijusias problemas.

Lietuvoje aktuali sveikatos priežiūros specialistų trūkumo ir netolygaus jų pasiskirstymo problema. 2021 m. Lietuvoje 1 000 gyventojų teko 7,9 slaugytojo, o tai atitinka ES vidurkį. Tačiau, atsižvelgiant į didėjančią

([134])EUROFOUND (2021), tyrimas „Living, working and COVID-19“, pirmasis, antrasis ir trečiasis raundai (2020 m. pavasaris, 2020 m. vasara ir 2021 m. pavasaris). Dublin & Eurofound (2022 m.), tyrimas „Living, working and COVID-19“, ketvirtasis ir penktasis raundai (2021 m. lapkričio mėn. ir 2022 m. gegužės mėn.). Dublinas.

priežiūros paklausą, prognozuojama, kad iki 2030 m. pritrūks daugiau kaip 3 000 slaugytojų ([135]). Daugiau kaip trečdalis (34,7 proc.) slaugytojų ir 41,5 proc. gydytojų yra 55 metų ar vyresni. Darbo sąlygos yra didelė problema, nes mažas darbo užmokestis atgraso nuo profesinės veiklos, ypač slaugytojus. Be to, geografinis gydytojų paplitimas yra iššūkis, nes didžiausia gydytojų koncentracija yra Vilniaus ir Kauno rajonuose.

ES lėšomis remiamos didelės investicijos į sveikatos priežiūrą Lietuvoje. Istoriškai investicijų į sveikatos priežiūrą lygis Lietuvoje nepakankamas. Tai rodo menkas pagrindinių diagnostikos (medicininio vizualizavimo) technologijų prieinamumas. Lietuva pagal savo EGAD planą į sveikatos priežiūrą investuoja 268 mln. EUR (tai sudaro 7 proc. visos EGAD plano vertės). Numatytomis priemonėmis siekiama gerinti skubiąją pagalbą, kovoti su infekcinėmis ligomis, kurti e. sveikatos infrastruktūrą, stiprinti gebėjimus taikyti pažangius gydymo būdus, sukurti sveikatos priežiūros specialistų kompetencijos platformą ir sveikatos priežiūros kokybės stebėjimo sistemą. 2021–2027 m. Lietuva taip pat investuos 475 mln. EUR sanglaudos politikos lėšų, kad pagerintų sveikatos infrastruktūrą, sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą, kokybę ir atsparumą ([136]).

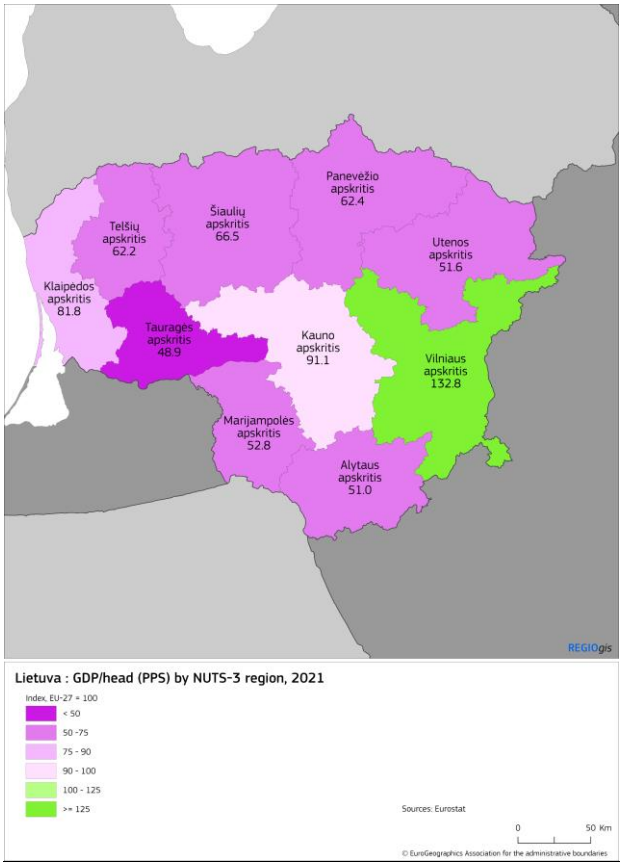
([135])Valstybės kontrolė (2023a), „Sveikatos priežiūros tinklo pertvarkos apžvalga“. Vilnius.

([136])ES sanglaudos politikos duomenys atspindi 2024 m. gegužės 13 d. padėtį.

17 priede apžvelgiama ekonominė ir socialinė Lietuvos regionų dinamika. Jame pateikiama Lietuvos regionų ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos analizė ir įvertinami atsirandantys investicijų ir subnacionalinių reformų poreikiai, kad būtų paskatintas šalies ekonomikos augimas, socialinis vystymasis ir konkurencingumas.

Regionų lygmens ekonominių ir socialinių rezultatų apžvalga

A17.1 žemėlapis. **BVP vienam gyventojui (PGS) NUTS 3 lygio Lietuvos regionuose (2021)**

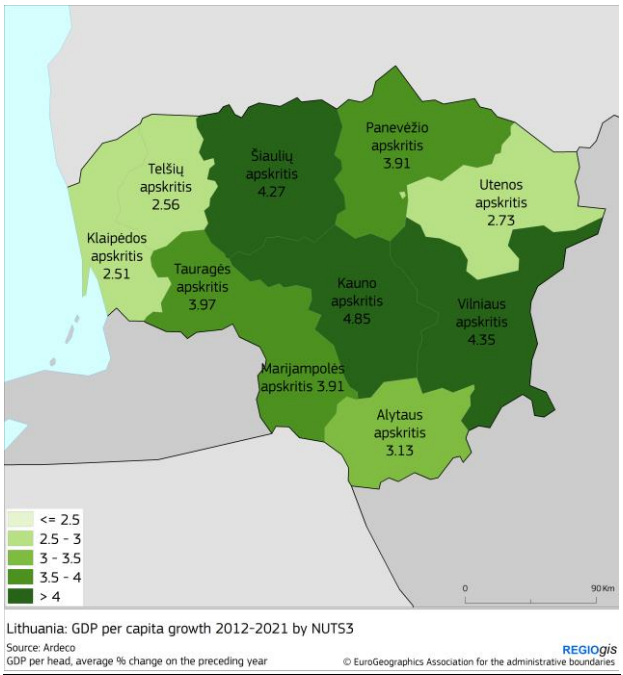

Šaltinis **–** Eurostatas, Regioninės ir miestų politikos GD duomenys.

Regioniniai skirtumai Lietuvoje tebėra dideli. 2021 m. BVP vienam gyventojui už ES vidurkį buvo didesnis tik Vilniaus apskrityje (maždaug 133 proc.), antras pagal dydį rodiklis – Kauno apskrityje (91 proc.). Mažiausias BVP vienam gyventojui rodiklis, sudaręs kiek daugiau nei pusę ES vidurkio, 2021 m. registruotas keliose apskrityse (NUTS 3 lygio regionuose); o Tauragės apskrityje jis buvo žemiausias – 49 proc. ([137]). Sparčiausiai vystosi Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos apskričių ekonomika; jų indėlis į bendrą šalies BVP atitinkamai sudaro 43, 20 ir 10 proc. ([138]). Šios trys apskritys pritraukia didžiąją dalį investicijų į žinioms imlius sektorius ir jose sukuriama didžioji dalis didelės pridėtinės vertės darbo vietų, o kitose apskrityse vyrauja gamyba ir mažesnės pridėtinės vertės darbo vietos.

Vidaus konvergencijai trukdė lėtesnis BVP vienam gyventojui augimas kai kuriose apskrityse. Šalies BVP vienam gyventojui sparčiai augo (3,87 proc.), daug sparčiau nei ES vidurkis (1,44 proc.) ([139]). Didžiausias augimo tempas užfiksuotas Šiaulių, Vilniaus ir Kauno apskrityse (2012–2021 m. 4,27–4,85 proc. per metus). Telšių ir Klaipėdos apskrityse augimas buvo lėčiausias – 2,5–2,6 proc. per metus (A17.2 žemėlapis).

A17.2 žemėlapis. **NUTS 3 lygio Lietuvos regionai. BVP vienam gyventojui augimas 2012–2021 m.**

Šaltinis **–** Regioninės ir miestų politikos GD.

Nors darbo našumas Lietuvoje apskritai didėja, jis tebėra mažesnis už ES vidurkį visuose NUTS 3 lygio regionuose. 2021 m. jis

([137])NUTS 3 lygio regionuose; naujausi turimi 2021 m. BVP vienam gyventojui (PGS) ir darbo našumo (PGS) duomenys.

([138])https://osp.stat.gov.lt/lietuvos-regionai-2022/ekonomika/ukis-ir-finansai

([139])BVP vienam gyventojui ir darbo našumo augimas apskaičiuotas kaip 2013–2022 m. ES 27 ir Lietuvos vidutinis metinis realusis augimo tempas, o 2012–2021 m. – NUTS 3 lygio regionų vidutinis metinis realusis augimo tempas.

A17.1 lentelė.**Tam tikri Lietuvos regionų lygmens rodikliai**

NUTS 3 Region	GDP per head (PPS)	GDP per head growth	Productivity (GVA (PPS) per person employed)	Real productivity growth	Population growth	Net migration	Population aged 0-14 years	Population aged 65+
	EU27=100, 2022, regions 2021	Avg % change on preceding year, 2013-2022; 2012-2021 (regions)	EU27=100, 2022, regions 2021	Avg % change on preceding year, 2013-2022; 2012-2021 (regions)	Avg annual change per 1000 residents, 2013-2021	Avg annual change per 1000 residents, 2013-2021	% of total population, 2023	% of total population, 2023
European Union	100	1.44	100	0.7	1.9		14.9	21.3
Lithuania	89	3.87	83.8	2.0	-7.2	-1.7	14.9	20
Vilnius county	133	4.35	90.2	2.5	1.6	2.8	16.8	17.3
Alytus county	51	3.13	59.4	1.5	-12.7	-4.1	12.2	23.1
Kaunas county	91	4.85	99.3	2.9	-4.5	0.1	15.1	20.3
Klaipėda county	82	2.51	90.7	1.5	-2.5	0.7	16.1	19.5
Marijampolė county	53	3.91	63.2	1.8	-15.2	-8.3	13.7	20.8
Panevėžys county	62	3.91	72.4	2.1	-14.5	-6.4	12.5	23.1
Šiauliai county	66	4.27	76.3	2.7	-11.8	-5.1	13.7	21.4
Tauragė county	49	3.97	54.1	3.2	-17.4	-10.6	13.6	21.4
Telšiai county	62	2.56	68.6	0.0	-12.8	-8.2	14.4	20.4
Utena county	52	2.73	68.3	1.5	-16.5	-4.7	11.4	24.4

Šaltinis – Eurostatas, duomenų bazė EDGAR.

buvo didžiausias Kauno apskrities regione (99 proc. ES vidurkio), Klaipėdos ir Vilniaus apskrityse (90 proc.). Mažiausias darbo našumas – tik 54 proc. ES vidurkio – buvo Tauragės apskrityje.

Lietuva yra viena iš ES šalių, kuriose gyventojų skaičius labiausiai mažėja, ir demografinis nuosmukis ir gyventojų skaičiaus mažėjimas ypač stiprus Vidurio ir vakarų regione. 2013–2021 m. Sostinės regiono gyventojų skaičius padidėjo 1,6 proc. 1 000 gyventojų, o Vidurio ir vakarų Lietuvoje jis sumažėjo 9,5 proc. Tokį sumažėjimą daugiausia lėmė tai, kad išvyko daug 15–39 m. gyventojų, todėl kyla pavojus, kad Vidurio ir vakarų regionas ateityje susiduris su specialistų ugdymo kliūtimis ([140]).

Žmogiškasis kapitalas už Sostinės regiono ribų (NUTS 2 lygiu) taip pat labai ribotas. 2022 m. aukštąjį išsilavinimą Vidurio ir vakarų regione turėjo tik 53 proc. 30–34 m. amžiaus asmenų (nors šis rodiklis yra daug aukštesnis už ES vidurkį), o Sostinės regione – 76 proc. Ne Sostinės regione gyvenantys gyventojai taip pat susiduria su mažiau kvalifikuota ir mažiau palankia darbo rinka, o Vidurio ir vakarų Lietuvoje užimtumo ([141]) ir nedarbo ([142]) lygis atitinkamai siekia 76,6 ir 6,6 proc. Sostinės regione užimtumas sudarė 84,4 proc. gyventojų, o nedarbo lygis – 4,6 proc. darbo jėgos.

Dėl stiprus gyventojų skaičiaus mažėjimo ir gyventojų senėjimo asmenų, kuriems gresia skurdas arba socialinė atskirtis, procentinė dalis Vidurio ir vakarų Lietuvoje yra didesnė ([143]), tai apima ir didelį materialinį ir socialinį nepriteklių ([144]) regione patiriančius asmenis, ypač vyresnius asmenis ir asmenis su neįgalia. 2022 m. Sostinės regione asmenų, kuriems gresia skurdas arba socialinė atskirtis, dalis sudarė 19,2 proc., o likusioje šalies dalyje – 26,8 proc. Panašiai, nors 5,4 proc. Sostinės regiono gyventojų patyrė didelį ir socialinį materialinį nepriteklių, už regiono ribų šis rodiklis siekė 6,3 proc. Tačiau 2022 m. didelį materialinį ir socialinį nepriteklių patiriančių asmenų dalis, palyginti su 2021 m., padidėjo 0,9 proc. punkto, visų pirma Sostinės regione, tačiau Vidurio ir vakarų Lietuvos regione ji sumažėjo (−0,8 proc. punkto).

([140])Komunikatas „Specialistų potencialo išnaudojimas Europos regionuose“, COM(2023) 32 *final*.

([141])20–64 m. asmenų užimtumo lygis.

([142])15 m. ir vyresnių asmenų grupės nedarbo lygis.

([143])Asmenys, kuriems gresia skurdo ar socialinės atskirties rizika (AROPE), yra padėtyje, kuriai būdingas bent vienas iš šių požymių: skurdžių pajamų rizika (ankstesniais metais), didelis materialinis ir socialinis nepriteklius (einamaisiais metais) ir labai mažas namų ūkio darbo intensyvumas (ankstesniais metais).

([144])Didelio materialinio ir socialinio nepritekliaus lygis – tai dalis gyventojų, kurie ne savo noru neturi bent septynių iš trylikos dalykų, kurių trūkumas reiškia nepriteklių (šeši asmeniniai ir septyni namų apyvokos reikmenys).

Transporto infrastruktūra vis dar labai skiriasi, o tai trukdo socialiniam ir ekonominiam vystymuisi ir gyvenimo kokybei. Dėl susiskaidžiusių ir nepakankamai koordinuotų savivaldybių viešojo transporto sistemų sunku pasiekti darbo vietas ir gauti paslaugas, o tai mažina tikimybę pritraukti investicijų vietovėse, esančiose už didžiųjų miestų ribų. Sostinės regione 120 km spinduliu gyvenančių gyventojų, kurie automobiliu gali būti pasiekti per trumpiau nei 90 minučių, yra 81 proc. ([145]). Vidurio ir vakarų Lietuvos regione šis santykis sumažėja iki mažiau nei 68 proc. (nacionalinis vidurkis), o Šiaulių apskrityje jis siekia vos 47 proc.

Statistinius duomenis suskirstant pagal urbanizacijos lygį, atsiranda didelių regioninių skirtumų ([146]). 2022 m. užimtumo lygis miestuose siekė vidutiniškai 83,7 proc., o miesteliuose bei priemiesčiuose ir kaimo vietovėse buvo gerokai žemesnis (74,9 ir 75,1 proc.). Nedarbo lygis buvo vidutiniškai vos 4,6 proc., o miesteliuose bei priemiesčiuose ir kaimo vietovėse buvo gerokai aukštesnis (6,8 ir 7,4 proc.). Aukštos kvalifikacijos darbuotojai linkę koncentruotis Lietuvos miestuose. 62 proc. miestų gyventojų turi aukštąjį išsilavinimą, tačiau miesteliuose, priemiesčiuose ir kaimo vietovėse ši procentinė dalis sumažėja iki 34–35 proc. (2022 m.).

Investicijų ir subnacionalinių reformų poreikiai ateityje

Sanglaudos politikos investicijomis Lietuvoje remiamas bendras šalies konkurencingumas ir augimas, žalioji pertvarka, socialinė įtrauktis ir mažinami regioniniai skirtumai. Sanglaudos politikos programose sutarti investicijų prioritetai tebėra aktualūs.

Lietuvai būtų naudinga sparčiau įgyvendinti programą, kurios didelė dalis (1,2 mlrd. EUR arba penktadalis visų ES asignavimų) skiriama integruotam ir vietos lygmens vystymuisi, leidžiant pačioms savivaldybėms nustatyti, kokių intervencinių priemonių reikia, kad būtų kuo labiau atsižvelgiama į jų vystymosi poreikius ir potencialą. Šios investicijos galėtų atlikti svarbų vaidmenį mažinant ekonominius ir socialinius skirtumus ir užtikrinant labiau subalansuotą ir policentrinį šalies vystymąsi.

Mokslinių tyrimų ir inovacijų skatinimas, skaitmenizacijos spartinimas, MVĮ konkurencingumo ir našumo skatinimas tebėra vienas iš pagrindinių Lietuvos investicijų prioritetų, visų pirma tam, kad būtų panaikintas atotrūkis tarp abiejų regionų inovacijų srityje, nes Sostinės regionas yra stiprus novatorius, o Vidurio ir vakarų Lietuvos regionas yra naujas novatorius ([147]). Todėl, siekiant pagerinti Vidurio ir vakarų Lietuvos regiono inovacijų ekosistemą, reikėtų labiau spartinti MVĮ augimą, didinti našumą ir skatinti startuolių plėtrą.

Dėl didelės nerenovuotų pastatų ūkio dalies (88 proc.) Lietuvos pažanga mažinant energijos suvartojimą buvo lėta. Padėtis ypač kritiška didžiuosiuose miestuose – Vilniuje ir Kaune ([148]) ir ją taip pat lemia didelis Lietuvos pramonės energijos suvartojimo intensyvumas. Vis dar reikia didelių investicijų į energijos vartojimo efektyvumo priemones, atsinaujinančiųjų energijos išteklių dalies bendrame energijos suvartojime didinimą, pažangiųjų elektros energijos technologijų diegimą ir sprendimus energetikos tinkluose. Lietuva turėtų paspartinti suplanuotų Teisingos pertvarkos fondo investicijų įgyvendinimą Kauno, Telšių ir Šiaulių apskrityse, kurioms kyla didelių pramonės pertvarkos proceso iššūkių. Lietuvai galėtų būti naudinga palengvinti sąlygas investicijoms į poveikio klimatui neutralizavimo technologijų gamybą, taip pat pasinaudoti Europos strateginių technologijų platformos iniciatyvos teikiamomis galimybėmis skatinti investicijas į ypatingos svarbos technologijas siekiant remti pramonės transformaciją.

Įgūdžių trūkumas ir neatitiktis yra viena iš kliūčių, trukdančių įmonėms plėsti žiniomis grindžiamą veiklą visoje šalyje. Tai ypač aktualu

([145]) Regioninės ir miestų politikos GD skaičiavimai, remiantis Eurostato tiriamąja visuma ir „TomTom“ kelių tinklo duomenimis.

([146]) Urbanizacijos laipsnis yra vietovės pobūdį apibūdinanti klasifikacija, grindžiama gyventojų tankio žemėlapio duomenimis ir vietos administracinių vienetų (LAU) ribomis. LAU skirstomi į miestus (tankiai apgyvendintos vietovės); miestelius ir priemiesčius (vidutinio gyventojų tankumo teritorijos) ir kaimo vietoves (retai apgyvendintos teritorijos).

([147]) Pagal 2022 m. regionų konkurencingumo indeksą (RKI), šių dviejų regionų konkurencingumas skiriasi: Sostinės regione RKI yra didesnis už ES vidurkį (114), o Vidurio ir vakarų Lietuvos regione – mažesnis (89).

([148]) https://renomap.apva.lt/map.

Vidurio ir vakarų Lietuvos regione dėl jam kylančios rizikos susidurti su specialistų ugdymo kliūtimis. Todėl investicijos į kvalifikacijos kėlimą, perkvalifikavimą ir darbo vietų keitimą, švietimo, visų pirma bendrojo lavinimo ir profesinio rengimo, kokybės gerinimą ir suaugusiųjų mokymąsi tebebus vienas iš svarbiausių investavimo prioritetų ateityje.

Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė tebėra trumpesnė už ES vidurkį – maždaug 75 metai visoje šalyje. Tačiau yra skirtumų tarp abiejų regionų: Vidurio ir vakarų Lietuvos regione ji yra trumpesnė (74 metai), o Sostinės regione – kiek ilgesnė (76 metai) ([149]). Kad tikėtina gyvenimo trukmė šalyje pailgėtų, turėtų būti pagerintos pirminės sveikatos priežiūros paslaugos: padidintas pirminės sveikatos priežiūros centrų teikiamų paslaugų spektras ir išplėstas jų pajėgumas, be kita ko, teikti integruotas paslaugas. Regionų sveikatos rezultatų skirtumus taip pat didina netolygus sveikatos priežiūros specialistų pasiskirstymas. Sanglaudos politikos lėšų investicijos į specialistų mokymą ir iniciatyvos, kuriomis siekiama spręsti sveikatos priežiūros specialistų trūkumo Vidurio ir vakarų Lietuvos regione problemą, tebėra labai svarbios sprendžiant sveikatos priežiūros specialistų pasiūlos regione klausimą ir ją užtikrinant.

Tačiau ilgalaikio tvaraus regionų vystymosi vien ES finansavimu neįmanoma pasiekti. Šiuo metu Lietuvos savivaldybės surenka palyginti nedaug nuosavų finansinių išteklių viešosioms investicijoms finansuoti. Telkdamos išteklius jos labai priklauso nuo ES finansavimo ir nacionalinės paramos. Vietos valdžios institucijoms Lietuvoje tenka 33 proc. viešųjų investicijų, o subnacionalinėms valdžios institucijoms vidutiniškai tenka 46 proc. viešųjų investicijų EBPO šalyse.

Neseniai priimti Fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstitucinio įstatymo pakeitimai suteiks savivaldybėms daugiau galimybių skolintis, kad įgyvendindamos ES finansuojamus projektus užsitikrintų lėšas nacionaliniams įnašams. Tai teigiamas postūmis gerinant galimybes gauti finansavimą, kurio reikia norint pasinaudoti ES finansavimu. Vis dėlto vertinti, ar savivaldybės ir bankų sektorius pasinaudos naujuoju įstatymu, dar per anksti. Siekiant plėtoti ir įgyvendinti kokybiškus investicinius projektus, būtų galima apsvarstyti galimybę taikyti ir kitas novatoriškesnes viešųjų investicijų finansavimo priemones, pavyzdžiui, finansines priemones, pilietinį sutelktinį finansavimą, taip pat kitas EBPO tyrime ([150]) nurodytas priemones, ir kartu stiprinti savivaldybių tarnybų administracinius gebėjimus ir strateginį planavimą.

([149]) https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=ada0ad7d-4739-4988-acb8-33b7f012f1ae#/

([150]) EBPO ataskaita „Lietuvos savivaldybių gebėjimų konsoliduoti ir finansuoti viešąsias investicijas stiprinimas“, 2021 m.

Lietuvos bankų sektoriaus, kuris yra santykinai nedidelis, palyginti su kitomis ES šalimis, integracija regione kelia koncentracijos ir šalutinio poveikio riziką. 2023 m. III ketv. pabaigoje bankų turto vertė buvo lygi 87,2 proc. BVP. Dvi didžiausios bankų grupės – „Swedbank“ ir SEB – priklauso Švedijoje įsikūrusiems patronuojantiesiems bankams. Lietuvos valdžios sektorius neturi dalies bankų sektoriuje. Lietuvos bankų sektorius tebėra vienas iš labiausiai koncentruotų ES, o tai reiškia, kad jis labai priklauso nuo pavienių bankų. Dviejų didžiausių bankų patronuojančiosios bendrovės taip pat teikia paslaugas Švedijos būsto rinkai, todėl pokyčiai Švedijoje gali padaryti poveikį ir jų veiklai Lietuvoje.

Dauguma Lietuvoje veikiančių bankų veiklos rezultatų rodiklių yra vieni geriausių ES. Lietuvoje veiklą vykdantiems bankams būdinga gera paskolų kokybė, didelis kapitalas ir didelės likvidumo atsargos. Tai daro juos atsparius galimiems sukrėtimams. Dabartinėmis augančių palūkanų normų sąlygomis bankų gaunamas pelnas iškirtinai didelis. Dabartinį Lietuvos bankų pelningumą daugiausia lemia dėl didėjančių pagrindinių palūkanų normų smarkiai padidintos palūkanų maržos. Kadangi Lietuvos bankų paskolų portfelyje dominuoja kintamųjų palūkanų normų paskolos, tai greitai atsiliepė bankų grynosioms palūkanų pajamoms, o indėlių palūkanų normos koregavosi lėčiau. 2023 m. III ketvirčio pabaigoje palūkanų pajamų dalis bendrosiose pajamose pasiekė rekordiškai aukštą 89,2 proc. rodiklį. Kredito įstaigos taip pat gauna didelę grąžą iš centriniame banke laikomų didelių likvidumo atsargų. Be to, Lietuvoje veikiančių bankų sąnaudų ir pajamų santykis istoriškai yra vienas mažiausių ES ir sumažėjo dar labiau, smarkiai nukritęs nuo 51,4 proc. 2022 m. iki 35,9 proc. 2023 m. III ketvirtį. 2023 m. III ketvirčio pabaigoje nuosavo kapitalo grąža buvo 22,9 proc., palyginti su 9,9 proc. ES, o turto grąža – 1,3 proc., palyginti su 0,5 proc. ES. 2023 m. III ketvirčio pabaigoje padengimo likvidžiuoju turtu rodiklis buvo 433,9 proc., taigi bankų sektorius tebėra labai likvidus. 20 proc. kapitalo pakankamumo rodiklis tebėra gerokai didesnis už reikalaujamą minimumą. 2023 m. pagerėjus įmonių ir namų ūkių būklei, 2023 m. III ketv. pabaigoje neveiksnių paskolų dalis bankuose nukrito iki žemiausio nuo 2008 m. lygio (0,7 proc.). Labai mažas (63,6 proc.) 2023 m. III ketvirčio paskolų ir indėlių santykio rodiklis rodo, kad kredito įstaigose laikoma istoriškai daug indėlių. Kredito įstaigos turi tvirtą ir stabilią šalies vidaus klientų indėlių bazę (83 proc. viso finansavimo), todėl joms nereikia gauti papildomo finansavimo iš finansų rinkų. Dėl šios priežasties joms kyla mažesnė rizika, susijusi su galimomis pasaulinėmis finansinėmis įtampomis ir kapitalo perkėlimu rinkos nepastovumo laikotarpiais. Be to, tai mažina jų priklausomybę nuo tarpvalstybinių patronuojančiųjų bankų grupių.

Atsižvelgdamos į didelį bankų sistemos pelningumą, valdžios institucijos nustatė bankų mokėtiną laikinąjį solidarumo įnašą. Šis nustatytas naujas įnašas sudarys 60 proc. bankų 2023 m. ir 2024 m. uždirbtų grynųjų palūkanų pajamų, kurios daugiau kaip 50 proc. viršija ketverių metų grynųjų palūkanų pajamų vidurkį. Dauguma bankų yra pelningi ir jų pelnas auga, todėl Lietuvos bankas 2022 m. pabaigoje taip pat nusprendė, kad kredito įstaigos turi sukaupti papildomus kapitalo rezervus, ir nuo 2023 m. spalio 1 d. anticiklinio kapitalo rezervo normą padidino nuo 0 proc. iki 1 proc. Aukšti kapitalo ir likvidumo lygiai padės bankams atlaikyti galimus ekonominius sunkumus ir išvengti nuostolių, jeigu neapibrėžtumas ir palūkanų normos išliks dideli, o ekonominė prognozė – silpna.

Lietuvos bankai turi reikšmingų komercinės paskirties nekilnojamuoju turtu užtikrintų verslo paskolų pozicijų. Bankai sudaro beveik 90 proc. Lietuvos finansų sektoriaus bendros komercinės paskirties nekilnojamojo turto pozicijos. Nors hipotekos paskolos vis dar sudaro didžiausią bankų turto dalį, remiantis Europos bankininkystės institucijos rizikos rodiklių rinkiniu, komercinės paskirties nekilnojamojo turto paskolų dalis 2023 m. II ketvirtį sudarė 23 proc. visų bankų paskolų. 61 proc. visų paskolų ne finansų bendrovėms yra dėl komercinės paskirties nekilnojamojo turto, o beveik 70 proc. visų verslo paskolų yra užtikrintos komercinės paskirties nekilnojamuoju turtu. Ateityje dėl kintamųjų palūkanų normų paskolų, kurios sudaro daugiau kaip 50 proc. komercinės paskirties nekilnojamojo turto paskolų, didės palūkanos. Tai neigiamai

A18.1 lentelė. **Finansinio patikimumo rodikliai**

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	EU	Median
Total assets of the banking sector (% of GDP)	67.5	66.1	65.7	79.4	78.6	85.2	87.2	257.0	184.6
Share (total assets) of the five largest banks (%)	90.1	90.9	90.4	91.8	89.8	90.0	-	-	69.6
Share (total assets) of domestic credit institutions (%)[1]	8.4	8.9	9.5	9.7	11.6	25.5	28.0	-	62.9
NFC credit growth (year-on-year % change)	5.4	5.1	-0.7	-14.0	11.2	18.6	4.9	-	2.4
HH credit growth (year-on-year % change)	7.6	8.6	7.1	6.1	10.4	11.9	7.8	-	1.4
Financial soundness indicators:[1]									
- non-performing loans (% of total loans)	3.2	2.6	1.7	2.2	1.2	0.9	0.7	1.8	1.8
- capital adequacy ratio (%)	19.1	18.6	19.9	21.9	23.5	20.4	20.0	19.6	20.1
- return on equity (%)[2]	9.1	12.3	14.5	10.0	10.4	13.5	22.9	9.9	13.2
Cost-to-income ratio (%)[1]	48.9	44.9	47.0	48.6	60.3	51.4	35.9	52.8	44.9
Loan-to-deposit ratio (%)[1]	78.8	79.5	77.2	63.3	61.8	59.2	63.6	93.3	80.2
Central bank liquidity as % of liabilities	1.2	0.7	0.2	0.5	4.1	3.1	0.9	-	0.7
Private sector debt (% of GDP)	56.2	56.1	55.2	54.3	53.6	51.4	-	133.0	118.4
Long-term interest rate spread versus Bund (basis points)	-0.8	-8.7	56.3	73.4	53.4	-52.9	44.6	107.7	104.2
Market funding ratio (%)	18.0	21.7	22.3	36.7	36.2	33.1	-	50.8	39.8
Green bonds outstanding to all bonds (%)[3]	-	-	-	3.3	3.2	3.1	3.0	4.0	2.7

1-3 **4-10** **11-17** **18-24** **24-27** Colours indicate performance ranking among 27 EU Member States.

1) Naujausi duomenys – 2023 m. III ketv.
2) Metiniai duomenys.
3) Turimi tik euro zonos šalių duomenys, ES vidurkis nurodo euro zoną.
Šaltinis – ECB, Eurostatas.

paveiks tiek skolininkų gebėjimą tvarkyti skolą, tiek bankų turto kokybę, jei skolininkai neapsidraus nuo šios rizikos. Jeigu komercinės paskirties nekilnojamojo turto kainos sumažės, bankų įkaito vertė taip pat sumažės. Tai reiškia, kad paskolos ir turto vertės santykis bus didesnis, todėl bankai gali būti priversti didinti savo atidėjinius kredito rizikai padengti. Nors nuostoliai dėl galimo paskolų veiksnumo pablogėjimo gali būti padengti dideliais kapitalo rezervais ir pelningumu, labai svarbu, kad bankai taip pat turėtų patikimas kredito rizikos valdymo sistemas, įskaitant sistemas, kuriomis: i) ankstyvame etape nustatomi ir klasifikuojami sunkumų patiriantys skolininkai ir ii) mažinamas bet koks pažeidžiamumas komercinės paskirties nekilnojamojo turto rinkoje.

Po pandemijos sparčiai išsiplėtusios gyvenamosios ir komercinės paskirties nekilnojamojo turto rinkos dėl griežtesnių skolinimo sąlygų vėsta. Nuo 2010 m. iki 2023 m. pabaigos būsto kainos Lietuvoje padidėjo daugiau kaip 158 proc. – tai trečias pagal dydį rodiklis ES per šį laikotarpį. 2022 m. spalio mėn. bankų paskolų būstui įsigyti metinis augimo tempas pasiekė aukščiausią nuo finansų krizės lygį – 12,6 proc. Dėl didesnių skolinimosi išlaidų ir silpnesnės ekonominės veiklos skolinimo tempas nuo to laiko palaipsniui mažėja, todėl būstų parduodama mažiau. Parduotų būstų skaičius pradėjo mažėti jau 2022 m. pavasarį ir 2023 m. pradžioje buvo mažiausias per pastaruosius penkerius metus. Tačiau dėl staigaus sandorių sumažėjimo kainos dar nepradėjo kristi, nors nominalusis metinis gyvenamosios paskirties nekilnojamojo turto kainų didėjimas 2023 m. spalio mėn. sulėtėjo iki 10,4 proc., palyginti su vidutiniškai 19 proc. 2022 m. Komercinės paskirties nekilnojamojo turto rinkoje taip pat sumažėjo sandorių, tačiau plataus masto nuosmukio požymių dar nėra, o kainos kol kas santykinai stabilios. Tačiau investuotojų į komercinės paskirties nekilnojamąjį turtą pelningumą neigiamai veikia atsiliekantis nuomos augimas. Didesnės skolos tvarkymo ir refinansavimo išlaidos taip pat kelia iššūkių, visų pirma trumpalaikių įsipareigojimų ir mažmeninės prekybos segmento pozicijų turintiems rinkos dalyviams. Kita vertus, žemi neapgyvendintų patalpų lygiai teigiamai veikia pajamų iš nuomos srautus, o komercinės paskirties nekilnojamojo turto bendrovės sukaupė finansinių atsargų, kurios joms padeda laiku tvarkyti savo paskolas.

Rinkoje įsitvirtinę finansų sektoriaus dalyviai pastaruosius kelerius metus patiria intensyvesnę naujų, finansines technologijas naudojančių rinkos dalyvių, konkurenciją. Tokios konkurencinės jėgos akivaizdžiausios mokėjimo paslaugų ir mažmeninės bankininkystės srityse. Po nuo 2014 m. vykusios eksponentinės plėtros finansinių technologijų sektorius konsoliduojasi – šiuo metu Lietuvoje veikia maždaug 280 tokių įmonių. Pavyzdžiui, „Revolut“ veiklą pradėjo kaip novatoriška Lietuvos finansinių technologijų bendrovė, o 2019 m. gavo Lietuvos banko licenciją. Dabar ji yra trečias pagal dydį Lietuvos bankas, turintis 18 proc. viso bankų sektoriaus turto. Nuo 2024 m. sausio 1 d. banko „Revolut“ priežiūrą vykdo ES bendras priežiūros mechanizmas. Bankas veikia pagal internetinės

bankininkystės modelį ir priklauso nuo ES indėlininkų nerezidentų. Kintantys vartotojų įpročiai ir didėjantis finansinių technologijų populiarumas pakurstė bankų sektoriaus skaitmenizaciją ir sukūrė stiprią paskatą rinkoje įsitvirtinusiems rinkos dalyviams daugiau diegti technologijas. Tačiau skaitmeninė pertvarka kelia ir naujų kovos su pinigų plovimu priežiūros iššūkių. Valdžios institucijos jau ėmėsi veiksmų dėl šio klausimo, kad padidintų priežiūros išteklius ir sustiprintų reguliavimo sistemą, be kita ko, skirtą su kriptoturtu susijusių paslaugų teikėjams.

Šiame priede pateikiama rodikliais pagrįsta Lietuvos mokesčių sistemos apžvalga. Jame pateikiama informacija apie mokesčių struktūrą (mokesčių, iš kurių Lietuva gauna daugiausia pajamų, rūšis), mokesčių naštą darbuotojams, mokesčių sistemos progresyvumą ir jos perskirstomąjį poveikį. Be to, jame apžvelgiamas mokesčių surinkimas ir mokestinių prievolių vykdymas.

Lietuvos pajamos iš darbo jėgos ir kapitalo mokesčių yra palyginti mažos. Iš A19.1 lentelės matyti, kad BVP procentine dalimi išreikštų Lietuvos mokestinių pajamų rodiklis 2022 m., palyginti su 2021 m., sumažėjo 0,3 procentinio punkto ir tebebuvo daug mažesnis už agreguotą ES rodiklį. BVP procentine dalimi išreikštų Lietuvos pajamų iš darbo jėgos mokesčių ir iš kapitalo mokesčių rodikliai buvo gerokai mažesni už agreguotus ES rodiklius. BVP dalimi išreikštų pajamų iš vartojimo mokesčių ir iš aplinkosaugos mokesčių rodikliai buvo artimi agreguotiems ES rodikliams, o šių pajamų, išreikštų procentine visų mokesčių dalimi, rodikliai viršijo agreguotus ES rodiklius (žr. A19.1 diagramą).

Taigi yra galimybių plėsti pajamų, nekilnojamojo turto ir aplinkosaugos mokesčių bazes. Savarankiškai dirbančių asmenų pajamos apmokestinamos palyginti nedaug. Pajamos iš periodinių nekilnojamojo turto mokesčių, kurie yra vieni iš mažiausiai ekonomikos augimui kenkiančių mokesčių, šiuo metu yra labai mažos. Aplinkosaugos mokesčiai galėtų būti labiau grindžiami principo „teršėjas moka“ taikymu. Tai apima galimybes išplėsti atliekų šalinimo (įskaitant deginimą) mokesčius ir įgyvendinti išmetamam NOx kiekiui, trąšoms ir pesticidams taikomus mokesčius.

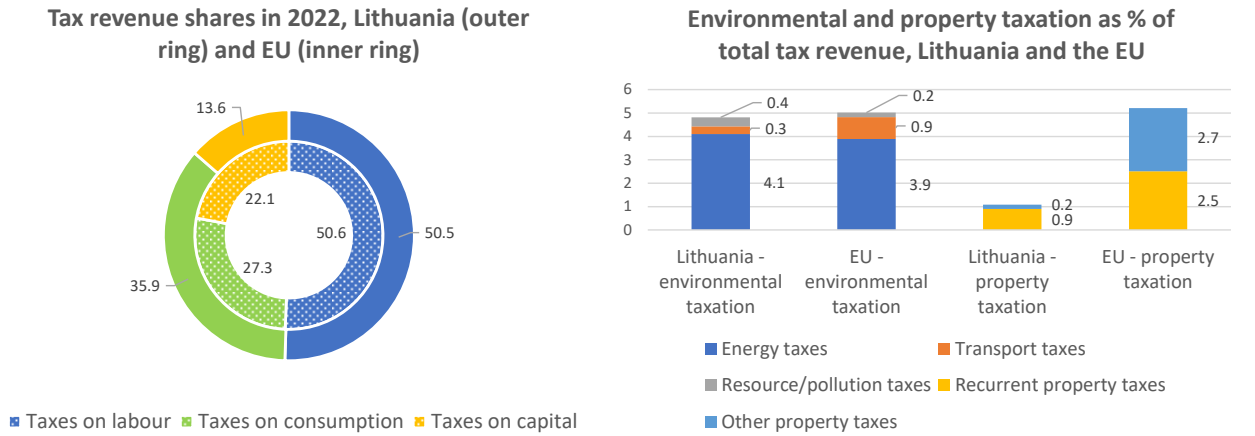
Lietuva savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo (EGAD) plane įsipareigojo vykdyti įvairias mokesčių reformas. Įsipareigojimai, be kita ko, apima ekonomikos augimui mažiau kenkiančių mokesčių bazės išplėtimą ir neefektyvių arba aplinkai nepalankių atleidimo nuo mokesčių priemonių ir specialių apmokestinimo režimų panaikinimą (taip pat žr. 6 priedą). Tikimasi, kad įgyvendinus reformas mokesčių sistema taps paprastesnė, skaidresnė ir teisingesnė ir bus sukurta tinkamesnė ir tvaresnė pajamų bazė. Jomis taip pat turėtų būti išspręsta labai nevienodos pajamų iš įvairių šaltinių apmokestinimo tvarkos problema ir sumažintos paskatos naudotis mokesčių skirtumais. Priimtos priemonės apima laipsnišką akcizų didinimą ir CO_2 mokesčio komponento įvedimą, dėl kurio palaipsniui didės biudžeto pajamos, o pajamingumas iki 2028 m. turėtų pasiekti 0,6 proc. BVP. Tačiau kitų pagrindinių mokesčių reformos dokumentų rinkinio elementų priėmimas šiuo metu atidėtas ir rezultatai neaiškūs. Be to, kai kuriose srityse padaryta didelė pažanga, pavyzdžiui, taikant priemones, kuriomis

A19.1 lentelė. **Mokesčių rodikliai**

		Lithuania					EU-27				
		2010	2020	2021	2022	2023	2010	2020	2021	2022	2023
Tax structure	Total taxes (including compulsory actual social contributions) (% of GDP)	28.3	31.2	31.9	31.6		37.9	40.0	40.4	40.2	
	Labour taxes (as % of GDP)	14.1	16.0	16.0	15.9		20.0	21.3	20.7	20.3	
	Consumption taxes (as % of GDP)	11.2	11.6	11.7	11.3		10.8	10.7	11.2	11.0	
	Capital taxes (as % of GDP)	2.9	3.7	4.1	4.3		7.1	8.0	8.6	8.9	
	Of which, on income of corporations (as % of GDP)	1.0	1.7	2.1	2.3		2.4	2.5	3.0	3.4	
	Total property taxes (as % of GDP)	0.7	0.3	0.3	0.3		1.9	2.3	2.2	2.1	
	Recurrent taxes on immovable property (as % of GDP)	0.4	0.3	0.3	0.3		1.1	1.2	1.1	1.0	
	Environmental taxes as % of GDP	1.8	1.9	1.8	1.5		2.4	2.2	2.3	2.0	
Progressivity & fairness	Tax wedge at 50% of average wage (Single person) (*)	36.9	29.9	31.0	29.7	29.1	33.9	31.7	32.1	31.8	31.7
	Tax wedge at 100% of average wage (Single person) (*)	40.6	37.1	37.6	38.4	38.9	41.0	40.1	39.9	40.0	40.2
	Corporate income tax - effective average tax rates (1) (*)		13.7	13.7	13.7			19.5	19.0	19.0	
	Difference in Gini coefficient before and after taxes and cash social transfers (pensions excluded from social transfers) (2) (*)	6.2	6.8	7.4	7.7		8.6	8.1	8.2	7.9	
Tax administration & compliance	Outstanding tax arrears: total year-end tax debt (including debt considered not collectable) / total revenue (in %) (*)		12.1	8.2				40.9	35.5		
	VAT Gap (% of VAT total tax liability, VTTL)(**)	29.6	18.7	14.5	13.5			9.7	5.4		

(1) Perspektyvinis efektyvusis mokesčio tarifas (EBPO).
(2) Kuo didesnė vertė, tuo didesnis mokesčių perskirstomasis poveikis.
(*) ES 27 aritmetinis vidurkis.
(**) 2022 m. prognozuojama vertė, jei turima. Daugiau duomenų apie PVM atotrūkį pateikiama Europos Komisijos Mokesčių ir muitų sąjungos generalinio direktorato 2023 m. leidinyje „VAT gap in the EU“, https://data.europa.eu/doi/10.2778/911698.
Daugiau duomenų apie mokestines pajamas pateikiama ir taikyta metodika aprašoma tinklalapyje „Duomenys apie mokesčių tendencijas“ https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation/economic-analysis-taxation/data-taxation-trends_en?prefLang=lt.
Šaltinis – Europos Komisija ir EBPO.

A19.1 diagrama. **Pajamos iš įvairių rūšių mokesčių (procentine visų pajamų dalimi)**

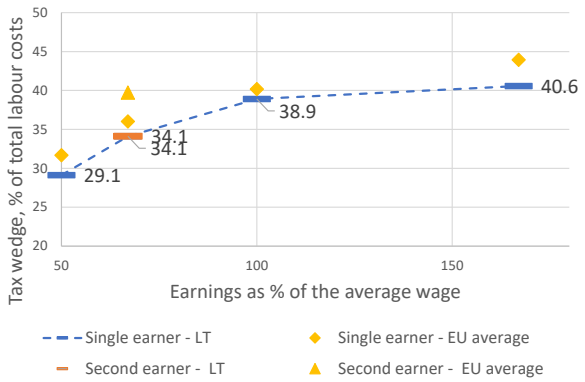
Šaltinis – Europos Komisija.

siekiama mažinti neoficialią ekonomiką ir gerinti mokestinių prievolių vykdymą.

Pastaraisiais metais Lietuva sumažino darbo jėgos mokesčių pleištą, ypač mažesnes darbo pajamas gaunančių asmenų lygmeniu. Iš A19.2 diagramos matyti, kad vienų asmenų, kurių darbo užmokestis atitinka vidutinį darbo užmokestį, taip pat tų, kurių darbo užmokestis yra už jį mažesnis ir didesnis, darbo jėgos mokesčių pleištas 2023 m. Lietuvoje buvo mažesnis už ES vidurkį. Antrajam šeimoje uždirbančiam asmeniui, kurio darbo užmokestis sudaro 67 proc. vidutinio darbo užmokesčio ir kurių sutuoktiniai gauna vidutinį darbo užmokestį, taikomas mokesčių pleištas yra mažesnis už ES vidurkį ir lygus vienų asmenų, gaunančių tą patį darbo užmokestį, mokesčių pleištui. Pastaruosius kelerius metus Lietuvos mokesčių ir išmokų sistemos gebėjimas mažinti pajamų nelygybę (vertinant pagal gebėjimą sumažinti GINI koeficientą) didėjo, nors 2022 m. jis vis dar buvo šiek tiek mažesnis už ES vidurkį (žr. A19.1 lentelę). Įgyvendindama savo EGAD planą, Lietuva paskelbė EBPO parengtą mokesčių ir išmokų sistemos veiksmingumo užkertant kelią skurdui ir mažinant nelygybę vertinimo ataskaitą. Ji taip pat įsipareigojo imtis tolesnių su tuo susijusių veiksmų – įgyvendinti atitinkamas gyventojų pajamų apmokestinimo ir socialinės apsaugos sistemų reformas. Dėl 2024 m. įsigaliosiančių neapmokestinamojo pajamų dydžio pakeitimų padidės grynosios pajamos, ypač palyginti mažas pajamas gaunantiems asmenims, todėl gyventojų pajamų mokesčio sistema greičiausiai taps progresyvesnė.

Lietuva daro pažangą gerindama mokestinių prievolių vykdymą ir didindama savo mokesčių administravimo veiksmingumą. Įgyvendindama savo EGAD planą Lietuva imasi įvairių veiksmų mokesčių administravimui gerinti. Tai apima skaitmenizacijos projektus; IT priemonių tobulinimą ir automatinį duomenų apie sandorius rinkimą ir mokesčių bei muitų specialistų kompetencijai gerinti skirtus mokymus. Priemonės, kuriomis siekiama apriboti sandorius grynaisiais pinigais, reguliuoti perkybą naudotomis transporto priemonėmis ir stebėti alkoholinių gėrimų pardavimą, taip pat turėtų padėti sumažinti šešėlinės ekonomikos mastą. 2020 m. smarkiai padidėjusi mokestinė nepriemoka 2021 m. sumažėjo 3,9 proc. punkto iki 8,2 proc. visų grynųjų pajamų. Tai gerokai mažiau už ES 27 vidurkį (35,5 proc.), tačiau šį iškreipia labai didelės vertės keliose valstybėse narėse. PVM atotrūkis (skirtumas tarp teorinės privalomų sumokėti mokesčių sumos ir faktiškai surinktų pajamų) 2022 m. Lietuvoje išliko palyginti didelis – 13,5 proc. (tai daugiau nei dvigubai viršija 2021 m. ES vidurkį – 5,4 proc.), tačiau pastaraisiais metais jis smarkiai sumažėjo ir dabar yra mažesnis nei pusė 2010 m. lygio. Panašu, kad PVM prievolių vykdymas labiausiai pagerėjo tuose sektoriuose, kuriuose anksčiau buvo prasčiausias.

A19.2 diagrama. **Vieno uždirbančio asmens ir antrojo šeimoje uždirbančio asmens mokesčių pleištai (procentine visų darbo sąnaudų dalimi) (2023)**

Skaičiuojant antrojo šeimoje uždirbančio asmens mokesčių pleištą, daroma prielaida, kad pirmasis šeimoje uždirbantis asmuo gauna 100 proc. vidutinio darbo užmokesčio ir kad šeima neturi vaikų. Antrojo šeimoje uždirbančio asmens mokesčių pleišto apskaičiavimo metodika aprašoma 2016 m. EBPO leidinyje „Taxing Wages 2014-2015“.
Šaltinis – Europos Komisija.

A20.1 lentelė. **Pagrindiniai ekonominiai ir finansiniai rodikliai**

	2004-07	2008-12	2013-20	2021	2022	2023	forecast 2024	forecast 2025
Real GDP (y-o-y)	8.2	-0.4	3.0	6.3	2.4	-0.3	2.0	2.9
Potential growth (y-o-y)	.	1.8	2.8	4.1	3.6	2.8	2.5	2.3
Private consumption (y-o-y)	11.0	-2.2	2.6	8.1	2.0	-1.0	3.2	4.5
Public consumption (y-o-y)	2.9	-0.7	-0.2	1.2	0.4	0.2	0.7	-0.4
Gross fixed capital formation (y-o-y)	17.2	-6.8	5.6	9.4	3.6	10.6	3.8	4.4
Exports of goods and services (y-o-y)	10.6	7.3	5.0	17.0	12.2	-3.3	2.2	4.8
Imports of goods and services (y-o-y)	15.7	2.1	4.2	19.9	12.4	-4.9	3.5	5.9
Contribution to GDP growth:								
Domestic demand (y-o-y)	11.8	-3.5	2.7	6.9	2.0	1.7	2.9	3.6
Inventories (y-o-y)	0.1	-0.1	-0.4	-0.4	0.0	-3.5	0.0	0.0
Net exports (y-o-y)	-3.7	2.8	0.6	-0.3	0.4	1.5	-0.8	-0.7
Contribution to potential GDP growth:								
Total Labour (hours) (y-o-y)	.	-0.7	0.3	1.2	1.4	1.0	0.6	0.2
Capital accumulation (y-o-y)	.	1.1	1.4	1.8	2.0	2.2	2.1	2.0
Total factor productivity (y-o-y)	.	1.4	1.1	1.2	0.2	-0.3	-0.1	0.1
Output gap	4.9	-4.5	1.6	2.0	0.9	-2.2	-2.7	-2.1
Unemployment rate	7.3	13.2	8.0	7.1	6.0	6.9	7.0	6.9
GDP deflator (y-o-y)	6.2	3.3	2.1	6.5	16.6	7.1	2.2	1.9
Harmonised index of consumer prices (HICP, y-o-y)	3.3	4.7	1.4	4.6	18.9	8.7	1.9	1.8
HICP excluding energy and unprocessed food (y-o-y)	2.4	3.5	2.1	3.2	13.6	10.7	3.1	2.2
Nominal compensation per employee (y-o-y)	15.2	2.6	7.3	11.9	11.4	10.2	8.2	6.8
Labour productivity (real, hours worked, y-o-y)	6.1	2.5	2.8	3.4	-2.7	-2.8	1.3	2.7
Unit labour costs (ULC, whole economy, y-o-y)	6.8	0.6	5.0	6.5	14.2	12.2	6.3	3.6
Real unit labour costs (y-o-y)	0.6	-2.7	2.8	0.0	-2.0	4.8	3.9	1.7
Real effective exchange rate (ULC, y-o-y)	4.4	-1.5	3.2	6.4	9.6	4.3	1.3	1.1
Real effective exchange rate (HICP, y-o-y)	1.1	1.9	0.8	1.8	7.7	3.5	.	.
Net savings rate of households (net saving as percentage of net disposable income)	-0.9	0.1	-0.5	7.6	1.2	.	.	.
Private credit flow, consolidated (% of GDP)	16.6	-1.3	2.7	5.8	6.8	.	.	.
Private sector debt, consolidated (% of GDP)	56.9	72.1	55.4	53.6	51.4	.	.	.
of which household debt, consolidated (% of GDP)	17.4	28.0	22.7	23.4	21.8	.	.	.
of which non-financial corporate debt, consolidated (% of GDP)	39.4	44.0	32.7	30.2	29.6	.	.	.
Gross non-performing debt (% of total debt instruments and total loans and advances) (1)	0.7	11.9	3.4	0.7	0.5	.	.	.
Corporations, net lending (+) or net borrowing (-) (% of GDP)	-8.0	6.1	5.9	-0.7	-1.7	3.4	1.9	0.9
Corporations, gross operating surplus (% of GDP)	33.4	35.6	33.8	31.2	33.1	29.9	27.9	27.0
Households, net lending (+) or net borrowing (-) (% of GDP)	-0.3	0.1	-1.6	4.5	-1.6	-0.5	1.8	2.7
Deflated house price index (y-o-y)	18.1	-9.9	5.1	10.9	0.4	1.1	.	.
Residential investment (% of GDP)	2.5	2.5	2.8	3.1	3.6	3.7	.	.
Current account balance (% of GDP), balance of payments	-10.3	-3.2	1.7	1.1	-5.5	1.9	0.3	-0.3
Trade balance (% of GDP), balance of payments	-9.4	-3.5	2.9	4.5	-2.0	3.8	.	.
Terms of trade of goods and services (y-o-y)	1.8	-0.3	0.9	-5.2	-7.6	5.8	0.3	0.3
Capital account balance (% of GDP)	1.3	3.3	1.9	1.4	1.5	2.0	.	.
Net international investment position (% of GDP)	-47.0	-56.5	-34.3	-7.4	-7.0	1.3	.	.
NENDI - NIIP excluding non-defaultable instruments (% of GDP) (2)	-15.4	-25.6	-4.6	22.1	21.2	27.9	.	.
IIP liabilities excluding non-defaultable instruments (% of GDP) (2)	51.2	71.6	69.5	69.2	59.1	60.2	.	.
Export performance vs. advanced countries (% change over 5 years)	.	.	12.5	42.2	33.2	23.9	.	.
Export market share, goods and services (y-o-y)	6.5	4.4	2.7	2.7	3.2	-4.4	-1.2	1.1
Net FDI flows (% of GDP)	-3.9	-1.1	-1.1	-2.2	-2.5	-1.1	.	.
General government balance (% of GDP)	-0.7	-6.2	-0.8	-1.1	-0.6	-0.8	-1.8	-2.2
Structural budget balance (% of GDP)	.	.	-1.6	-2.0	-1.1	0.1	-0.8	-1.4
General government gross debt (% of GDP)	17.4	31.1	39.7	43.4	38.1	38.3	38.9	41.6

(1) Vietos bankų grupės ir atskiri bankai, užsienio (ES ir ne ES) subjektų kontroliuojamos patronuojamosios bendrovės ir užsienio (ES ir ne ES) subjektų kontroliuojami filialai.
(2) Grynoji tarptautinių investicijų pozicija, neįskaitant tiesioginių investicijų ir portfelio paprastųjų akcijų.
Šaltinis – Eurostato ir ECB 2024 m. gegužės 17 d. duomenys, kai turima; Europos Komisijos prognozės duomenys (2024 m. pavasario prognozė).

Šiame priede vertinama Lietuvos fiskaliniam tvarumui trumpuoju, vidutiniu ir ilguoju laikotarpiais kylanti rizika. Jis grindžiamas Europos Komisijos 2023 m. skolos tvarumo stebėsenos ataskaitos, atnaujintos remiantis Komisijos 2024 m. pavasario prognoze, daugialypiu požiūriu.

1. Artimiausiu laikotarpiu rizika fiskaliniam tvarumui apskritai yra nedidelė. Komisijos ankstyvojo nustatymo rodiklis (S0), nerodo, kad artimiausiu laikotarpiu galėtų kilti didelė fiskalinė rizika (A21.2 lentelė) ([151]). Apskaičiuoti valdžios sektoriaus bendrieji finansavimo poreikiai 2024–2025 m. vidutiniškai sudaro 7 proc. BVP (A21.1 lentelė, 1 lentelė). Finansų rinkos valstybės riziką vertina teigiamai – tai patvirtina pagrindinių agentūrų suteikti reitingai.

2. Vidutinės trukmės laikotarpiu rizika fiskaliniam tvarumui yra vidutinė.

Pagal skolos tvarumo analizėje pateiktą pagrindinį scenarijų valstybės skolos ir BVP santykis vidutinės trukmės laikotarpiu turėtų išlikti nuosaikus ir skola turėtų padidėti iki 52 % BVP 2034 m. (1 diagrama, 1 lentelė)([152]). Prie šios raidos prisidėtų numanomas struktūrinis pirminis balansas (0,0 proc. BVP, prieš atskaitant su senėjimu susijusių išlaidų pokyčius). Palyginti su istoriniais duomenimis nuo 1980 m., deficitas yra palyginti tikėtinas. Iš tiesų dauguma fiskalinių pozicijų praeityje buvo griežtesnės nei prielaidos pagrindiniame scenarijuje (A21.2 lentelė) ([153]). Skolos dinamikai 2025–2034 m. naudingas nedidelis palankus sniego kamuolio efektas.

Siekiant įvertinti pagrindinių prielaidų pasikeitimo, palyginti su pagrindiniu scenarijumi, poveikį, buvo atliktas pagrindinio scenarijaus projekcijų testavimas pagal keturis alternatyvius nepalankius apibrėžiamojo pobūdžio scenarijus (1 diagrama). Pagal *istorinio struktūrinio pirminio balanso (SPB)* scenarijų (t. y. SPB vėl pasieks istorinį −1,1 proc. BVP 15 metų vidurkį), skolos santykis 2034 m. būtų maždaug 9 proc. punktais didesnis nei pagal pagrindinį scenarijų. Pagal *nepalankaus skirtumo tarp palūkanų normų ir augimo tempo* scenarijų (pagal jį šis skirtumas pablogėja 1 proc. punktu, palyginti su pagrindiniu scenarijumi), skolos ir BVP santykis 2034 m. būtų maždaug 4 proc. punktais didesnis nei pagal pagrindinį scenarijų. Pagal *finansinių sunkumų* scenarijų (pagal kurį, palyginti su pagrindiniu scenarijumi, palūkanų normos laikinai padidėja 1 proc. punktu) valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis 2034 m. būtų panašus. Pagal *mažesnio struktūrinio pirminio balanso* scenarijų (pagal kurį prognozuojamas SPB pablogėjimas 2024 m. bus perpus didesnis), skolos santykis su BVP būtų maždaug 4 proc. punktais didesnis.

Pagal tikimybines projekcijas rizika yra maža ir tai rodo nedidelį pagrindinio scenarijaus projekcijų jautrumą galimiems nenumatytiems įvykiams ([154]). Šie tikimybiniai modeliavimai rodo 66 proc. tikimybę, kad skolos santykis su BVP 2028 m. bus didesnis nei 2023 m.,

([151])S0 yra sudėtinis tikimybės, kad artimiausiu laikotarpiu kils fiskalinė krizė, rodiklis. Jis grindžiamas įvairiais fiskaliniais ir finansinio konkurencingumo rodikliais, praeityje veiksmingai padėjusiais nustatyti artėjančias fiskalines krizes.

([152])Prielaidos, kuriomis grindžiamas Komisijos parengtas pagrindinis fiskalinės politikos nesikeitimo scenarijus, visų pirma apima tokias prielaidas: i) nuo 2024 m. struktūrinis pirminis balansas (prieš atskaitant su senėjimu susijusias išlaidas) bus 0,0 proc. BVP; ii) infliacija tiesiškai priartės prie dešimtmečio, prasidėsiančio po 10 metų, apsikeitimo sandorių, susietų su infliacija, palūkanų normos (šis rodiklis rodo po 10 metų prasidėsiančio dešimtmečio infliacijos lūkesčius); iii) naujų ir refinansuotų skolų nominaliosios trumpalaikės ir ilgalaikės palūkanų normos per T + 10 laikotarpį tiesiškai priartės prie rinkos sąlygomis pagrįstų išankstinių nominaliųjų palūkanų normų; iv) realiojo BVP augimo rodikliai bus tokie, kokie numatyti Komisijos 2024 m. pavasario prognozėje, o laikotarpiu nuo T + 3 iki T + 10 – tokie, kokie prognozuojami pagal Ekonominės politikos komiteto Gamybos apimties atotrūkio darbo grupės T + 10 prognozavimo metodiką (vidutiniškai 1,6 proc.); v) su senėjimu susijusios išlaidos bus tokios, kokios numatytos 2024 m. ataskaitoje dėl senėjimo (Europos Komisija, *Institutional Paper 279, April 2024*). Informacija apie metodiką pateikiama 2023 m. skolos tvarumo stebėsenos ataskaitoje (Europos Komisija, *Institutional Paper 271, March 2024*).

([153])Šis vertinimas grindžiamas fiskalinio konsolidavimo masto rodikliu, kuriuo matuojamas dažnis, kuriuo praeityje registruota griežtesnė fiskalinė pozicija nei ta, dėl kurios daroma prielaida konkrečiame scenarijuje. Techniškai tai reiškia, kad atsižvelgiant į visus turimus 1980–2023 m. duomenis įvertinamos prognozuojamo struktūrinio pirminio balanso (SPB) procentilio vertės anksčiau šalyje registruotų SPB skirstinyje.

([154])Iš tikimybinių projekcijų matyti 10 000 skirtingų sukrėtimų, darančių poveikį valdžios sektoriaus biudžeto būklei, ekonomikos augimui, palūkanų normoms ir valiutų keitimo kursams, bendras poveikis skolai. Tai apima 80 proc. visų sumodeliuotų skolos raidos trajektorijų, taigi neapima nuokrypių zonos įvykių.

o tai reiškia, kad, atsižvelgiant į dabartinį skolos lygį, rizika yra maža. Tačiau esama tam tikro pagrindiniame scenarijuje numatytų skolos projekcijų neapibrėžtumo, kaip rodo skirtumas tarp 10-ojo ir 90-ojo skolos tikimybinio skirstinio procentilių, sudarantis 31 proc. punktą BVP per penkerius metus (2 diagrama).

3. Ilgalaikiu laikotarpiu rizika fiskaliniam tvarumui apskritai yra vidutinė. Šis vertinimas grindžiamas dviejų fiskalinio atotrūkio rodiklių deriniu, kuris apima reikiamas fiskalines pastangas skolai stabilizuoti (S2 rodiklis) ir ilguoju laikotarpiu pasiekti 60 proc. BVP (S1 rodiklis) ([155]). Šį vertinimą daugiausia lemia prognozuojamas su visuomenės senėjimu susijusių išlaidų padidėjimas.

S2 rodiklis rodo vidutinę riziką fiskaliniam tvarumui. Iš rodiklio matyti, kad, palyginti su pagrindiniu scenarijumi, tam, kad būtų užtikrintas skolos stabilizavimas ilguoju laikotarpiu, reikėtų, kad SPB 2025 m. pagerėtų 3,9 proc. punkto BVP. Tai atspindi prognozuojamą su visuomenės senėjimu susijusių išlaidų padidėjimą (3,6 proc. punkto indėlis), kurį lemia viešosios pensijų išlaidos (2,5 proc. punkto) ir, kiek mažesniu mastu, sveikatos priežiūros ir ilgalaikės priežiūros išlaidos (po 0,7 proc. punkto) (A21.1 lentelė, 2 lentelė).

S1 rodiklis taip pat rodo vidutinę riziką fiskaliniam tvarumui. Šis rodiklis rodo, kad tam, kad valdžios sektoriaus skola iki 2070 m. neviršytų 60 proc. BVP, fiskalinė būklė 2025 m. turėtų pagerėti 2,8 proc. punkto BVP. Šias pastangas daugiausia lemia prognozuojamas su senėjimu susijusių išlaidų padidėjimas (2,3 proc. punkto) (A21.1 lentelė. 2 lentelė).

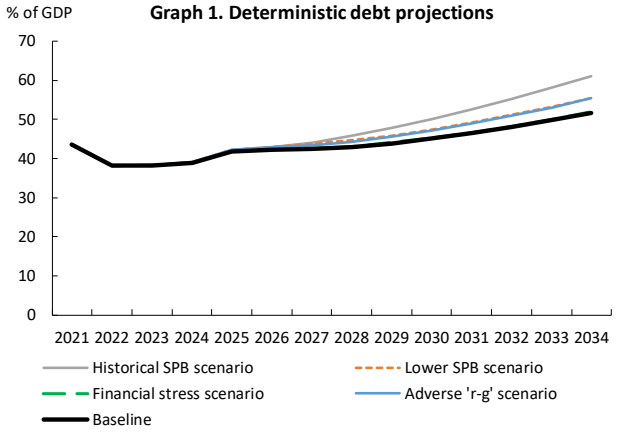
4. Galiausiai, atliekant vertinimą reikia atsižvelgti į keletą papildomų rizikos veiksnių. Viena vertus, riziką, be kita ko, didina pastarojo meto palūkanų normų didėjimas ir palyginti didelė valstybės skolos nerezidentams dalis. Kita vertus, riziką, be kita ko, mažina tai, kad visa skola yra išreikšta eurais, ir tai, kad trumpalaikės skolos sudaro nedidelę visos skolos dalį.

([155])Fiskalinio tvarumo S2 rodiklis rodo, kiek nuolatinio SPB koregavimo reikėtų 2025 m., kad valstybės skola būtų stabilizuota per neribotą laikotarpį. Jį papildo S1 rodiklis, rodantis, kiek nuolatinio SPB koregavimo reikėtų 2025 m., kad skolos ir BVP santykis iki 2070 m. taptų 60 proc. S1 ir S2 veiksnių poveikis gali skirtis dėl neriboto laikotarpio komponento, į kurį atsižvelgiama S2 rodiklyje. Abiejų rodiklių atveju rizikos įvertinimas priklauso nuo reikiamo fiskalinio konsolidavimo masto: jei reikiamų pastangų vertė viršija 6 proc. BVP, rizika didelė; jei jų vertė yra nuo 2 iki 6 proc. BVP, rizika vidutinė; jei pastangų vertė neigiama arba nesiekia 2 proc. BVP, rizika nedidelė. Bendra ilgojo laikotarpio rizikos kategorija nustatoma sudedant pagal S1 ir S2 rodiklius nustatytas rizikos kategorijas. Jei remiantis S1 rodikliu yra nustatoma didesnė rizika, nei remiantis S2 rodikliu, pagal pastarąjį rodiklį nustatyta rizikos kategorija gali būti pakeista į aukštesnę. Daugiau informacijos pateikiama 2023 m. skolos tvarumo stebėsenos ataskaitoje.

A21.1 lentelė. **Lietuvos skolos tvarumo analizė**

Table 1. Baseline debt projections	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034
Gross debt ratio (% of GDP)	**43.4**	**38.1**	**38.3**	**38.9**	**41.7**	**42.1**	**42.4**	**42.9**	**43.8**	**45.0**	**46.4**	**48.0**	**49.7**	**51.6**
Changes in the ratio	-2.8	-5.4	0.2	0.6	2.8	0.4	0.2	0.5	1.0	1.2	1.4	1.6	1.7	1.9
of which														
Primary deficit	0.7	0.2	0.2	1.1	1.3	1.3	1.0	0.9	1.1	1.3	1.4	1.6	1.8	2.0
Snowball effect	-5.0	-6.7	-1.8	-0.9	-0.8	-0.9	-0.7	-0.4	-0.1	-0.1	-0.1	0.0	-0.1	-0.1
Stock-flow adjustments	1.5	1.1	1.8	0.4	2.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Gross financing needs (% of GDP)	6.0	5.1	5.0	5.9	8.2	6.2	6.0	6.0	6.2	6.5	6.8	7.1	7.4	7.8

Graph 1. Deterministic debt projections

Graph 2. Stochastic debt projections 2024-2028

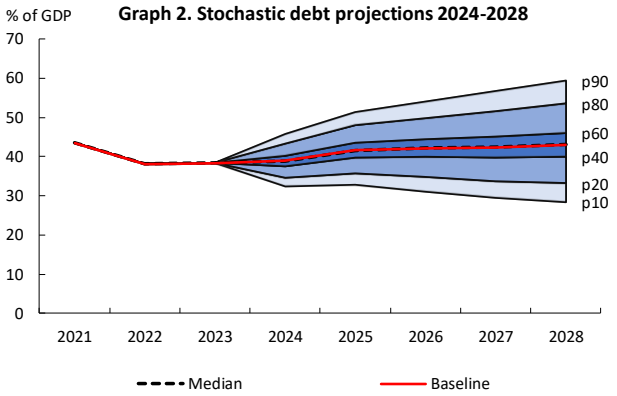

Table 2. Breakdown of the S1 and S2 sustainability gap indicators

		S1	S2
Overall index (pps. of GDP)		**2.8**	**3.9**
of which			
Initial budgetary position		0.2	0.3
Debt requirement		-0.4	
Ageing costs		3.0	3.6
of which	*Pensions*	2.3	2.5
	Health care	0.5	0.7
	Long-term care	0.5	0.7
	Education	-0.3	-0.3

Šaltinis – Komisijos tarnybos.

A21.2 lentelė. **Lietuvos fiskaliniam tvarumui kylančios rizikos spalvinis tinklelis**

Short term	Medium term - Debt sustainability analysis (DSA)								Long term		
Overall (S0)	Overall		Deterministic scenarios					Stochastic projections	S2	S1	Overa (S1 + S
			Baseline	Historical SPB	Lower SPB	Adverse 'r-g'	Financial stress				
LOW	MEDIUM	Overall	MEDIUM	MEDIUM	MEDIUM	MEDIUM	MEDIUM	LOW	MEDIUM	MEDIUM	MEDIU
		Debt level (2034), % GDP	51.6	61.0	55.5	55.4	51.9				
		Debt peak year	2034	2034	2034	2034	2034				
		Fiscal consolidation space	30%	51%	41%	30%	30%				
		Probability of debt ratio exceeding in 2028 its 2023 level						66%			
		Difference between 90th and 10th percentiles (pps. GDP)						31.0			

(1) Debt level in 2034. Green: below 60% of GDP. Yellow: between 60% and 90%. Red: above 90%. (2) The debt peak year indicates whether debt is projected to increase overall over the n decade. Green: debt peaks early. Yellow: peak towards the middle of the projection period. Red: late peak. (3) Fiscal consolidation space measures the share of past fiscal positions in the coun that were more stringent than the one assumed in the baseline. Green: high value, i.e. the assumed fiscal position is plausible by historical standards and leaves room for corrective measure needed. Yellow: intermediate. Red: low. (4) Probability of debt ratio exceeding in 2028 its 2023 level. Green: low probability. Yellow: intermediate. Red: high (also reflecting the initial debt lev (5) the difference between the 90th and 10th percentiles measures uncertainty, based on the debt distribution under 10000 different shocks. Green, yellow and red cells indicate increas uncertainty. (For further details on the Commission's multidimensional approach, see the 2023 Debt Sustainability Monitor)

Šaltinis – Komisijos tarnybos.